

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Wiceprezes NIK
Michał Jędrzejczyk

LPO.410.3.1.2025

Pan
dr Karol Nawrocki
Prezes Instytutu Pamięci Narodowej
Instytut Pamięci Narodowej –
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko
Narodowi Polskiemu
ul. Janusza Kurtyki 1
02-676 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

**P/25/076 Gospodarka finansowo-majątkowa Instytutu Pamięci Narodowej -
Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu**

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 50 00, F +48 22 444 57 93
nik@nik.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. Pocz. P-14, 00-950 Warszawa

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu ¹ , ul. Janusza Kurtyki 1, 02-676 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	dr Karol Nawrocki, Prezes Instytutu Pamięci Narodowej ² , od 23 lipca 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Gospodarowanie majątkiem w ramach bieżącego zarządzania, w tym pozyskiwanie nieruchomości na cele statutowe Rozporządzanie środkami finansowymi
Okres objęty kontrolą	Lata 2022 – 2025 (do 9 maja)
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	1. Maciej Andrzejewski, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/11/2025 z 13 stycznia 2025 r. 2. Przemysław Grad, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LPO/42/2025 z 19 lutego 2025 r. 3. Jakub Iwanicki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/41/2025 z 19 lutego 2025 r. 4. Krzysztof Kowalak, starszy inspektor, upoważnienie do kontroli nr LPO/12/2025 z 13 stycznia 2025 r.

(akta kontroli str. 1-8)

¹ Dalej: IPN lub Instytut.

² Powołany przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwałą z 28 maja 2021 r. (M. P. z 2021 r., poz. 699), dalej: Prezes IPN.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność Centrali Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zakresie zarządzania majątkiem i rozporządzania środkami publicznymi.

Uzasadnienie oceny ogólnej

W latach 2022 – 2025 (I kwartał), Prezes IPN, gospodarując majątkiem i rozporządzając środkami publicznymi, wydatkował 29 814,4 tys. zł (co stanowiło 41% spośród 72 917,4 tys. zł wydatków objętych badaniem) z naruszeniem przepisów prawa, niecelowo, nierzetelnie lub niegospodarnie.

Prezes IPN dokonał niezgodnej z przepisami art. 18 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu⁵, rozbudowy struktury organizacyjnej Centrali IPN o nowe biura⁶. Na działalność tych biur w ciągu trzech lat wydatkowano ponad 52 000,0 tys. zł. Powołania na dyrektorów nowych komórek dokonano w trybie niezgodnym z art. 19 ust. 2 ustawy o IPN, tj. w drodze powierzenia funkcji dyrektora w ramach umowy o pracę. Na wynagrodzenia dyrektorów i zastępców dyrektorów⁷ ww. biur w latach 2022-2025 (I kwartał) wydatkowano łącznie 4 821,9 tys. zł, czym naruszono zasady celowości wydatków publicznych, wynikające z art. 44 ust. 3 ufp.

Przy udzielaniu przez te biura zamówień na usługi i dostawy związane z realizacją szeroko rozumianych projektów edukacyjno-kulturalnych na łączną kwotę 14 157,4 tys. zł naruszono zasady gospodarowania środkami publicznymi, wynikające z art. 44 ust. 3 ufp, poprzez:

- nieuzasadnione wieloletnie promowanie gry komputerowej „Gra Szyfrów”, na które wydatkowano 4 718,2 tys. zł, tj. prawie trzykrotnie więcej niż na produkcję gry. Podejmowane działania promocyjne polegały m.in. na corocznym uczestnictwie w licznych gamingowych targach zagranicznych, np. w Niemczech, Tajlandii, USA, a także organizowaniu wielu zróżnicowanych wydarzeń towarzyszących. Pomimo stałej, kosztownej kontynuacji promocji gry, nie przyczyniło się to do wzrostu zainteresowania produktem przez graczy. Analiza stopnia zainteresowania grą na platformie Steam, na której udostępniono ją bezpłatnie, wykazała stały spadek jej popularności;
- nierzetelne dokonanie odbioru przedmiotu zamówienia na wykonanie awatarów dla trzech postaci historycznych, na które wydatkowano kwotę 3 465,9 tys. zł, pomimo że nie spełniał on wymogów określonych w opisie przedmiotu zamówienia. W efekcie sfinansowano zakup kosztownej technologii z funkcjonalnością, która nie będzie w pełni oraz optymalnie wykorzystywana;
- naruszanie zasady uczciwej konkurencji oraz równego traktowania wykonawców, przy realizacji projektów edukacyjno-kulturalnych⁸ na kwotę 5 973,3 tys. zł. Zamówień udzielano bez wymaganego uregulowaniami

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 102, dalej: ustawa o IPN.

⁶ We wrześniu 2021 r. utworzono: Biuro Nowych Technologii (dalej: BNT), Biuro Współpracy Międzynarodowej (dalej: BWM). Natomiast w latach 2022-2025 utworzono: Biuro Przystanków Historia (dalej: BPH), Biuro Wydarzeń Kulturalnych (dalej: BWK) oraz Centralny Przystanek Historia im. Lecha Kaczyńskiego (dalej: CPH).

⁷ 9 osób.

⁸ M.in. koncerty kołęd – 1 523,0 tys. zł, spektakle („Historia Misia Wojtka” – 1 192,2 tys. zł, „Historia Franka i Wiktorii” – 396,9 tys. zł) i inne wydarzenia kulturalne.

wewnętrznymi rzetelnego rozeznania rynku bądź kierowano zapytania ofertowe do podmiotów powiązanych osobowo z pracownikami Centrali IPN, zajmującymi kierownicze stanowiska lub przez nich wskazanych. Wskutek tego nie przestrzegano zasad oszczędnego wydatkowania środków określonych w art. 44 ust. 3 ustawy o finansach publicznych. Dowolność i brak przejrzystości postępowania przy udzielaniu zamówień, jak również słabość mechanizmów kontroli, stanowią zdefiniowane przez NIK mechanizmy korupcjogenne⁹.

W okresie objętym kontrolą na obsługę Biura Nowych Technologii niecelowo wydatkowano 949,7 tys. zł, w tym m.in. na:

- zlecenie stałej obsługi prawnej w kwocie 423,5 tys. zł w zakresie kompleksowego doradztwa prawnego, mimo funkcjonowania w strukturze organizacyjnej Instytutu komórek organizacyjnych realizujących pomoc prawną i zadania z zakresu udzielania zamówień publicznych;
- zarządzanie dedykowaną stroną internetową BNT w kwocie 226,3 tys. zł, przy jednoczesnym funkcjonowaniu głównej strony internetowej IPN, którą zmodernizowano w celu zwiększenia jej funkcjonalności i na której informowano o działalności IPN i poszczególnych biur.

Przy wydatkowaniu środków na realizację działalności IPN stwierdzono również inne przypadki poniesienia wydatków z naruszeniem zasad gospodarowania środkami publicznymi określonych w art. 44 ust. 3 ufp na łączną kwotę 1 777,3 tys. zł. Dotyczyły one w szczególności:

- niewyemitowania ani nieupowszechnienia do zakończenia kontroli NIK¹⁰ miniseriału fabularnego wyprodukowanego ponad 2,5 roku wcześniej, na który wydatkowano 1 218,3 tys. zł;
- zlecenia agencji marketingowej prowadzenia aktywności w mediach społecznościowych Instytutu za kwotę 110 tys. zł, pomimo, że zadania te należały do obowiązków pracowników Sekcji Mediów Społecznościowych w Wydziale Komunikacji Społecznej w Biurze Prezesa IPN.

Ponadto, w zakresie pozyskiwania nieruchomości na cele statutowe IPN stwierdzono przypadki naruszenia przepisów oraz zasad gospodarności i rzetelności, poprzez:

- wydatkowanie kwoty 3 444,3 tys. zł na rozbudowę hali magazynowej, która nie została przekazana Wydawnictwu IPN na cele działalności wydawniczej, ze względu – jak wyjaśniono – na zmianę kierunków rozwoju tej działalności. W okresie objętym kontrolą hala ta była wykorzystywana jedynie w nieznacznej części do składowania i przechowywania, np. elementów wystaw i gier planszowych;
- nabycie nieruchomości na potrzeby działalności statutowej Delegatury IPN w Opolu za kwotę 2 925,0 tys. zł bez dokonania wyceny jej wartości rynkowej, co było działaniem nierzetelnym i niezgodnym z art. 44 ust. 3 pkt 1 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹¹ w związku z art. 150 ust. 1 pkt 1 i ust. 5 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹²;

⁹ NIK definiuje mechanizmy korupcjogenne jako takie nieprawidłowości w funkcjonowaniu instytucji publicznych, które powodują lub zwiększają ryzyko wystąpienia zachowań korupcyjnych (zob. np. Sprawozdanie z działalności NIK w 2023 roku, źródło: <<https://www.nik.gov.pl/plik/id,29700.pdf>>).

¹⁰ 9 maja 2025 r.

¹¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 1530, ze zm., dalej: ufp.

¹² Dz. U. z 2024 r. poz. 1145, ze zm., dalej: ugn.

- wydatkowanie kwoty 101,2 tys. zł na wynajęcie dodatkowej powierzchni biurowej w budynku Central Point, w sytuacji wynajmowania już adekwatnej do potrzeb powierzchni biurowej w tym budynku. Umowę udostępnienia biura (o powierzchni 26,2 m²) zawarto na okres pełnego roku, bez możliwości jej wcześniejszego wypowiedzenia za roczny czynsz wynoszący 242,0 tys. zł, tj. siedmiokrotnie wyższy¹³ od średnich cen rynkowych najmu powierzchni;
- nierzetelne planowanie rzeczywistych potrzeb lokalowych Centrali IPN skutkujące wynajmowaniem dodatkowej powierzchni biurowej w budynku Central Point, ponosząc jednocześnie koszty w kwocie 163,7 tys. zł związane z najmem niewykorzystywanej przestrzeni biurowej w innych lokalizacjach.

W latach 2022-2025 (I kw.) w IPN podjęto działania w celu stworzenia w Waszyngtonie stałej placówki IPN pod nazwą „Lech Kaczyński Press Corner”, wydatkując kwotę 397,0 tys. zł, mimo że placówka taka nie była przewidziana w strukturze organizacyjnej Instytutu, określonej w art. 18 ust. 1 ustawy o IPN, co naruszało zasady dokonywania wydatków publicznych w sposób określony w art. 44 ust. 3 pkt 1 upf.

Ponadto, utrzymywano corocznie nadmierne i nieadekwatne do potrzeb IPN stany magazynowe nakładów publikacji własnych o wartości średniorocznie wynoszącej 6 241,3 tys. zł. Wynikało to z niższej sprzedaży książek i albumów od przyjętych w Wydawnictwie IPN poziomów nakładów. Dodatkowo, prowadzona kampania informacyjna w mediach społecznościowych przez podmiot zewnętrzny, za łączną kwotę 262,7 tys. zł, nie przyczyniała się do wzrostu sprzedaży publikacji, lecz jedynie do wzrostu liczby obserwujących profile Wydawnictwa IPN w mediach społecznościowych.

Wyżej wymienione nieprawidłowości wskazują, że w Centrali IPN nie zapewniono skutecznego i adekwatnego systemu kontroli zarządczej w obszarze zamówień usług i dostaw, określonej w art. 68 upf, do której zapewnienia na podstawie art. 69 ust.1 pkt 3 upf zobowiązany był Prezes IPN.

Wydatki na podróże służbowe krajowe i zagraniczne objęte badaniem w łącznej kwocie 1 762,0 tys. zł (tj. 17,5% ogółu) ponoszono na realizację zadań ustawowych IPN, jednakże nie zawsze w sposób oszczędny, o czym świadczy organizacja wyjazdu służbowego Prezesa IPN i trzech dyrektorów biur do Stanów Zjednoczonych Ameryki i Meksyku. Wobec zmiany pierwotnego harmonogramu pobytu doprowadzono do niegospodarnego wydatkowania 54,6 tys. zł za zakupione bilety lotnicze, które nie zostały zrealizowane.

Objęte badaniem dotacje celowe w kwocie 14 037,5 tys. zł (tj. 66,8% ogółu) udzielone na finansowanie kosztów realizacji inwestycji dla Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) oraz na pokrycie kosztów sprawowania opieki nad grobem weterana walk o niepodległość Polski dla innych podmiotów¹⁴ zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem i prawidłowo rozliczone.

Korzystanie ze służbowych kart płatniczych przez pracowników Centrali IPN i rozliczanie przez nich płatności przy ich użyciu odbywało się zgodnie z przyjętymi regulacjami. Płatności służbowymi kartami płatniczymi na łączną

¹³ Tj. za stawkę 170 euro zł/m² przy średnich cen wynajmu powierzchni biurowej wynoszącej 25-30 euro/m²

¹⁴ W tym jednostkom samorządu terytorialnego, stowarzyszeniom, fundacjom oraz innym podmiotom niezaliczonym do sektora finansów publicznych.

kwotę 720,8 tys. zł (tj. 27,1% ogółu) dotyczyły wydatków związanych z realizacją zadań IPN.

W Centrali IPN prawidłowo zarządzano zbędnymi lub zużytymi składnikami majątku ruchomego, eliminując koszty związane z ich utrzymywaniem i podejmując działania w zakresie ich zagospodarowania. Inwentaryzację składników majątkowych na koniec 2023 r. przeprowadzono w terminach oraz w sposób zgodny z art. 26 ust. 1 i 3 ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości¹⁵, za wyjątkiem inwentaryzacji składników aktywów powierzonych kontrahentom.

Zlecano niezbędne kontrole stanu nieruchomości oraz zapewniono utrzymanie obiektów budowlanych w należytym stanie technicznym, w tym w zakresie bezpieczeństwa ich użytkowania.

¹⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 120, ze zm., dalej: uor.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR	1. Gospodarowanie majątkiem w ramach bieżącego zarządzania, w tym pozyskiwanie nieruchomości na cele statutowe
Opis stanu faktycznego	1.1. W okresie objętym kontrolą, we władaniu w trwałym zarządzie Centrali IPN było dziewięć nieruchomości o łącznej powierzchni użytkowej 35 614 m², z tego IPN zarządzał ośmioma budynkami¹⁷ o łącznej powierzchni 32 867 m² a w jednym przypadku dysponował częścią składową budynku posiadając 9,8% udziału powierzchni w Kompleksie Urbanistycznym Wymiaru Sprawiedliwości¹⁸. W ramach zagospodarowania tych nieruchomości, na działalność biurową i biurowo-magazynową przeznaczono odpowiednio 20 104 m² i 1 888 m² powierzchni użytkowej a wyłącznie magazynową - 13 621 m². Wartość księgowa budynków pozostających w trwałym zarządzie wynosiła 86 978,4 tys. zł. (akta kontroli str. DVDF.11, DVDF.12) 1.2. W Instytucie nie opracowano strategii gospodarowania nieruchomościami w zakresie władania nimi, budowy nowych obiektów czy nabywania nieruchomości. Podstawą nabycia nieruchomości każdorazowo były decyzje kierunkowe Prezesa IPN, oparte o zgłoszenia potrzeb dyrektorów oddziałów IPN lub komórek organizacyjnych Centrali IPN. Decyzje podejmowane były w oparciu o opracowany „program inwestycji” (akceptowany przez Dyrektora Generalnego IPN), w którym dyrektorzy oddziałów IPN lub komórek organizacyjnych Centrali IPN wskazywali na potrzeby lokalowe dla właściwej realizacji zadań oraz zasadność podejmowania określonych działań inwestycyjnych. Jak wyjaśniła Dyrektor Generalna, <i>monitorowanie potrzeb i wykorzystania nieruchomości prowadzono na bieżąco i na tej podstawie podejmowano działania zmierzające do zapewnienia właściwych warunków pracy, przechowywania materiałów archiwalnych oraz mienia IPN</i>. Dodała, że <i>w odniesieniu do oddziałów IPN monitorowanie potrzeb lokalowych, prowadzone było przez Dyrektorów oddziałów, którzy jako kierownicy odrębnych jednostek, samodzielnie prowadzili gospodarkę nieruchomościami wykorzystywanymi na potrzeby statutowe oddziałów</i>. (akta kontroli str. 35395-35397) W okresie objętym kontrolą, Centrala IPN, nabyła dwie nieruchomości zabudowane za łączną kwotę 8 425,0 tys. zł z przeznaczeniem na siedzibę Delegatur w Opolu (2 925,0 tys. zł) oraz w Radomiu (5 500,0 tys. zł). Przed ich zakupem nie podejmowano działań zmierzających do pozyskania nieruchomości w trwały zarząd z mienia komunalnego i Skarbu Państwa. Dyrektorzy Oddziałów IPN we Wrocławiu i Lublinie wskazywali, że <i>rozwiązaniem optymalnym było nabycie na rynku komercyjnym - w kontekście aktualnej wówczas sytuacji "gospodarczo-politycznej" oraz ze względu na długotrwałe procedury urzędowe przy ustanawianiu trwałego zarządu</i>. Jako uzasadnienie dla nabycia nieruchomości dla Delegatury w Opolu (w której zatrudnionych było 10 osób) podawano zły stan techniczny wynajmowanym pomieszczeń usytuowanych na IV-tej kondygnacji Instytutu Śląskiego w Opolu, które nie przystawały do

¹⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁷ Tj. budynek o powierzchni użytkowej 19 699 m² przy ul. J. Kurtyki 1 w Warszawie oraz siedem budynków o łącznej powierzchni użytkowej 13 167,87 m² przy ul. Kłobuckiej w Warszawie.

¹⁸ Zlokalizowanym przy ul. Placu Krasińskich 2/4/6 w Warszawie o powierzchni użytkowej 2 747 m².

potrzeb działalności IPN. Z kolei w przypadku Delegatury w Radomiu (w której zatrudnionych było 19 osób) dotychczasowa nieruchomość (będąca w trwałym zarządzie IPN) była niewystarczająca dla organizowanych przedsięwzięć.

Przed zakupem tych nieruchomości, w jednym przypadku dokonano nabycia bez uprzedniej wyceny nieruchomości, co było sprzeczne z przepisami art. 44 ust. 3 pkt 1 ufp w związku z art. 150 ust. 1 pkt 1 i ust. 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami¹⁹, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Z kolei w przypadku drugiej nieruchomości, zlecając jej wycenę nie wymagano uwzględnienia w operacie oddzielnej ceny gruntu i budynku biurowego, co skutkowało koniecznością późniejszego poniesienia dodatkowych kosztów na sporządzenie takiego wyodrębnienia, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Nabyte w maju 2023 r.²⁰ oraz w listopadzie 2024 r.²¹ nieruchomości wymagały wykonania prac adaptacyjnych i remontowych, co nie pozwalało na ich natychmiastowe użytkowanie po nabyciu. Pomimo wstępnego rozpoznania przez IPN, że nabyty budynek w Opolu nie wymaga wykonania istotnych prac adaptacyjnych i nadaje się do natychmiastowego zagospodarowania, to faktyczne użytkowanie nieruchomości na potrzeby działalności Delegatury rozpoczęto w styczniu 2024 r. Związane to było z koniecznością wykonania przez Oddział IPN we Wrocławiu szeregu prac remontowych i dostosowujących dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Z kolei zagospodarowanie budynku w Radomiu na potrzeby IPN wymagało jego generalnego remontu.

(akta kontroli str. 100-494)

1.3. W latach 2022 - 2024, w Centrali IPN, poniesiono wydatki na utrzymanie nieruchomości będących w trwałym zarządzie w łącznej wysokości 21 721,9 tys. zł, z tego m.in.: koszty eksploatacyjne (w tym energię elektryczną i ciepłą - 12 782,9 tys. zł, konserwacji urządzeń i instalacji - 2 460,2 tys. zł a pozostałe koszty - 5 319,4 tys. zł. Jak wyjaśniła Dyrektor Biura Administracyjno-Gospodarczego²² *monitorowanie kosztów w przypadku mediów (np. energii elektrycznej) odbywało się poprzez sprawdzenie maksymalnego poboru energii, wartości energii biernej oraz czy nie występuje ponadnormatywne zużycie. Porównywano zużycie w bieżącym okresie do zużycia w analogicznym okresie w latach ubiegłych.*

W okresie objętym kontrolą, w Centrali IPN, podejmowano działania w zakresie optymalizowania wydatków ponoszonych na utrzymanie nieruchomości, w szczególności służących zmniejszeniu zużycia energii elektrycznej. Należały do nich np. dostosowanie pracy systemów wentylacji i klimatyzacji do czasu pracy Instytutu, montaż kompensatorów mocy biernej i mikroinstalacji fotowoltaicznych budynkach, przy ul. J. Kurtyki 1 oraz ul. Kłobuckiej 21.

(akta kontroli str. DVDF.38)

W badanym okresie, w Centrali IPN, utrzymywano nieruchomości w należytym stanie technicznym i realizowano obowiązki z zakresu ochrony przeciwpożarowej. Zapewniono dokonywanie przeglądów technicznych i czynności konserwacyjnych urządzeń przeciwpożarowych. Zawierano umowy na usługi związane z konserwacją i utrzymaniem obiektów i bezpieczeństwem przeciwpożarowym. Weryfikacja wykonania przez IPN części zaleceń pokontrolnych zamieszczonych w protokołach okresowej rocznej kontroli stanu

¹⁹ Dz.U. z 2024 r. poz. 1145, ze zm., dalej: ugn, ustawa o gospodarce nieruchomościami.

²⁰ Akt notarialny Rep. A nr 3289/2023 z 10 maja 2023 r.

²¹ Akt notarialny Rep. A Nr 6356/2024 z 19 listopada 2024 r.

²² Dalej: BAG

technicznego trzech obiektów²³ wskazała, że w większości przypadków zalecenia te zostały zrealizowane²⁴ lub podjęto odpowiednio działania²⁵. Pomimo sformułowania w protokołach pewnych uwag, oceny stanu technicznego wszystkich obiektów były dobre lub zadowalające.

(akta kontroli str. 25852-26249, 26284-26424)

Na podstawie decyzji Ministra Rozwoju Pracy i Technologii nr 13/21 z 19 kwietnia 2021 r. przekazano w trwałą zarząd nieruchomości (przy ul. Sołtysowickiej 21 we Wrocławiu) będącą w złym stanie technicznym wymagającym generalnego remontu. W latach 2022 – 2024 przeprowadzano jedynie prace zabezpieczające obiekt przed dalszą dewastacją, dotyczące w szczególności zamurowania otworów okiennych oraz montażu monitoringu i systemu alarmowego, a także ogrodzenie części nieruchomości. Dopiero we wrześniu 2024 r. zlecono opracowanie programu funkcjonalno-użytkowego wraz z szacunkową kalkulacją kosztów realizacji tej inwestycji przebudowy budynku i zmiany sposobu jego użytkowania na obiekt o funkcji archiwum z częścią biurową oraz wystawowo-edukacyjną wraz z zagospodarowaniem terenu wokół budynku przy ul. Sołtysowickiej 21 we Wrocławiu. W tym okresie Oddział IPN we Wrocławiu wynajmował w nowoczesnym biurowcu pomieszczenia o powierzchni użytkowej 1 706 m².

(akta kontroli str. 35437-35464)

Dla zarządzanych przez Centralę IPN budynków prowadzono książki obiektów budowlanych, zawierające wpisy w zakresie określonym w art. 60a ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane²⁶, z wyjątkiem książki obiektu budowlanego prowadzonej dla hali magazynowej „D” przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie, w której nie odnotowano informacji o rozbudowie hali, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 26250-26283)

1.4. W latach 2022 – 2025 (I kwartał), w Centrali IPN, poniesiono wydatki z tytułu najmu powierzchni biurowych na łączną kwotę 20 367,0 tys. zł, przy czym koszty ponoszone na najem corocznie wzrastały z 512,3 tys. zł w 2022 r. do 9 046,4 tys. zł w 2024 r. W tym okresie zawarto pięć umów najmu, na podstawie których dysponowano 3 968,47 m² powierzchni biurowej, w tym:

- lokalami o łącznej powierzchni 1 125,70 m² w budynku Central Point przy ul. Marszałkowskiej 107 w Warszawie (na podstawie trzech umów najmu), z tego 1 148,5 m² (parter, I piętro) dla celów wystawienniczych, edukacyjnych oraz prowadzenia księgarni; 951 m² (X piętro) dla celów biurowych; 26,2 m² (IX piętro) dla celów biurowych - wydatkowano 17 207,0 tys. zł²⁷ w badanym okresie;
- lokalem o powierzchni 1 206,84 m² w Warszawie przy ul. Marszałkowskiej 21/25 wykorzystywanym do celów biurowych, wystawienniczych,

²³ Analizie poddano protokoły trzech obiektów przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie za lata 2022-2024

²⁴ Np. dotyczące stwierdzonych w budynku A uszkodzeń i ubytków nawierzchni schodów zewnętrznych oraz korozji instalacji przy grzejnikach zrealizowano poprzez naprawę schodów oraz wymianę grzejników i instalacji.

²⁵ Np. ogłoszono postępowanie przetargowe na roboty budowlane, tj. remont posadzki i malowanie ścian na korytarzach w budynku B ul. Kłobucka 21 lub przygotowywane jest postępowanie przetargowe na roboty budowlane w zakresie budynku C dotyczące m.in. uszkodzeń nawierzchni czy też korozji profili stalowych przy magazynie.

²⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 725, ze zm.; dalej: prawo budowlane.

²⁷ Z tego: 16 970,0 tys. zł na 1 148,96 m² na parterze oraz I piętrze; 203,0 tys. zł na 26,2 m² na IX piętrze; 34,0 tys. zł na 951 m² na X piętrze.

edukacyjnych oraz prowadzenia księgarń. Z tego tytułu wydatkowano 1 196,0 tys. zł w badanym okresie;

- lokalem 635,47 m² powierzchni²⁸ na ul. Postępu 18B²⁹ przeznaczonym na cele biurowe - wydatkowano 1 964,0 tys. zł w badanym okresie.

(akta kontroli str. DVDF.13)

Z przeprowadzonej w kwietniu 2022 r. inwentaryzacji wykorzystania i zagospodarowania powierzchni w budynkach przy ul. Kurtyki 1 oraz Postępu 18B wynikało, że w przypadku zaistnienia dodatkowych potrzeb lokalowych nie będzie już możliwości ich zaspokojenia. Jednocześnie Dyrektor Generalna IPN oświadczyła, że w latach 2022-2025 (I kw.) IPN nie występował do Skarbu Państwa o przydzielenie nieruchomości.

W 2024 r. Centrala IPN zawarła dwie umowy na korzystanie z powierzchni biurowej w Central Point, z tego:

- 6 maja 2024 r. na udostępnienie IPN, na okres 12 miesięcy biura prywatnego³⁰ o powierzchni 26,2 m² na IX piętrze budynku za kwotę 242,8 tys. zł. Z pomieszczenia tego, od 7 maja 2024 r. do 6 maja 2025 r., miało korzystać sześciu pracowników Centralnego Przystanku Historia.
- 29 listopada 2024 r. w ramach podnajmu 951 m² powierzchni biurowej na X piętrze w Central Point. Zapewniono tam biuro dla sześciu osób, które wcześniej miały korzystać z biura na IX piętrze oraz dla innych 17 pracowników CPH (tj. łącznie 23 osób na pow. 144,5 m²)³¹.

Pomimo dysponowania powierzchnią biurową przy ul. Postępu 18B i ul. Kurtyki 1 w Warszawie, zawarto ww. umowy najmu na dodatkowe powierzchnie biurowe, co było działaniem niegospodarnym, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 15384-15529, 15535-16403, 31139-31140, DVDF.28)

W okresie objętym kontrolą, w nieruchomości będącej w trwałym zarządzie, przy ul. Kurtyki 1 w Warszawie przewidziano i urządzono pomieszczenia noclegowe (mieszkania służbowe, pokoje gościnne), z których korzystali pracownicy IPN (w tym Prezes IPN). Dyrektor Biura Administracyjno-Gospodarczego³² wyjaśniła, że *IPN od zawsze dysponował pokojami gościnnymi w budynkach, będących siedzibami centrali IPN dlatego pomieszczenia o identycznym przeznaczeniu zaprojektowano i zaadaptowano w obecnej siedzibie IPN*. Wskazała, że *decyzja o takim rozwiązaniu została podjęta jeszcze przed objęciem funkcji przez aktualnych członków kierownictwa IPN, którym przedzielono pokoje gościnne, zapewniając dochód dla budżetu państwa przy niewielkich nakładach na ten cel*.

W Centrali IPN nie opracowano pisemnych zasad gospodarowania pokojami ani nie zawierano pisemnych umów najmu z osobami korzystającymi z pokoi gościnnych. Dyrektor Generalna wyjaśniła, że *decyzje o przekazywaniu do użytkowania pokoi gościnnych nie miała charakteru pisemnego a wnioski i decyzje w sprawie przydzielenia pokoju były formułowane w trakcie rozmów z zainteresowanym pracownikiem i w przypadku wolnego pokoju, informowano go*

²⁸ W tym 601 m² użytkowej.

²⁹ Tj. budynek zlokalizowany obok budynku Centrali IPN mieszczącego się na Kurtyki 1 w Warszawie.

³⁰ Tzw. biuro prywatne w rozumieniu umowy to wydzielona powierzchnia biurowa w Biurze Serwisowanym wyposażona w meble biurowe, dedykowana dla konkretnego klienta.

³¹ Także pozostała powierzchnia została w całości rozdysponowana pomiędzy komórki organizacyjne utworzone w strukturze IPN w latach 2021-2023, tj.: BWK (78,6 m² - dziewięciu pracowników), BPH (108,8m² - 12 pracowników) oraz BNT (55,7m² - sześciu pracowników).

³² Dalej: BAG.

o jego przydzieleniu. Wskazała również, że zasady ogólne dysponowania pokojami gościnnymi obowiązują i zawsze obowiązywały w IPN w formie zwyczajowej.

(akta kontroli str. 31141-31142, 18015-18061, DVDF.62)

W okresie objętym kontrolą, z pokoi gościnnych korzystało 10 osób, przy czym w odniesieniu do dziewięciu osób naliczono comiesięczne opłaty czynszowe (w tym koszty eksploatacyjne), wynoszące od 535,51 zł (za pokój o powierzchni 20,53 m²) do 2 044,49 zł (za pokój o pow. 70,74 m²). Pracownikom korzystającym z pokoi każdorazowo potrącano z wynagrodzenia ww. naliczone opłaty na podstawie wystawionej przez IPN faktury. W okresie od stycznia do września 2022 r. Zastępcy Prezesa IPN naliczono opłaty czynszowe z tytułu korzystania z pokoju gościnnego o pow. 70,74 m². Natomiast od października 2022 r. w związku z udostępnieniem tego pokoju gościnnego Prezesowi IPN nie naliczono należnych opłat czynszowych (w tym za media) na łączną kwotę 55,2 tys. zł³³, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 31039-31072, 18015-18061, DVDF.62)

1.5. Na koniec 2024 r. stan majątku rzeczowego (netto) Centrali IPN wynosił 164 044,8 tys. zł, z tego wartość budynków i lokali – 76 303,0 tys. zł, gruntów – 54 833,9 tys. zł, urządzeń technicznych i maszyn – 723,7 tys. zł, a środków transportu i pozostałych środków trwałych odpowiednio – 1 296,5 tys. zł i 2 286,8 tys. zł. W porównaniu do 2022 r. i 2023 r. wartość tego majątku na koniec

2024 r. zmalała odpowiednio o 8,2% i 25,1% (tj. o 14 679,5 tys. zł i 54 844,3 tys. zł), z tego w szczególności zmalała wartość gruntów odpowiednio o 16,5% i 21,2%, budynków i lokali odpowiednio o 5,2% i 2,6% oraz środków transportu odpowiednio o 34,9% i 27,7%³⁴. Spowodowane to było w głównej mierze dokonywaniem corocznych odpisów amortyzacyjnych i przeniesieniem części majątku (gruntów i budynków) na stan majątku Oddziałów IPN. Natomiast na koniec 2024 r. wartość urządzeń technicznych i maszyn wzrosła o 9,2%

i 29,7%, a pozostałych środków trwałych wzrosła o 188,6% i 66,4% w porównaniu do stanu na koniec 2022 r. i 2023 r.³⁵ co było efektem m.in. dostaw sprzętu elektronicznego i komputerowego na potrzeby Centrali IPN.

(akta kontroli str. DVDF.16)

W okresie objętym kontrolą, IPN dysponował również składnikami majątkowymi użytkowymi na podstawie umów najmu i leasingu, głównie wynikającymi z najmu długoterminowego pojazdów. Na koniec 2024 r.³⁶ stan tego mienia wynosił 912,0 tys. zł i dotyczył wartości 12 wynajmowanych samochodów służbowych.

(akta kontroli str. DVDF.18)

1.6. W okresie objętym kontrolą w Centrali IPN, obowiązywały zasady gospodarowania rzeczowymi składnikami majątku ruchomego określone

³³ Od października 2022 r. do stycznia 2025 r.

³⁴ Na koniec 2022 i 2023 r. wartość gruntów wyniosła odpowiednio: 65 697,6 tys. zł i tys. zł i 69 610,6 tys. zł, budynków i lokali – 80 451,9 tys. zł i 78 377,1 tys. zł a środków transportu – 1 992,6 tys. i 1 793,0 tys. zł.

³⁵ Na koniec 2022 i 2023 r. wartość urządzeń technicznych i maszyn wyniosła odpowiednio: 8 901,4 tys. zł i 7 499,4 tys. zł a pozostałych środków trwałych – odpowiednio: 792,3 tys. zł i 1 374,6 tys. zł.

³⁶ Na koniec 2022 r. i 2023 r. IPN dysponował składnikami majątkowymi użytkowymi na podstawie najmu o wartości odpowiednio 940,2 tys. zł i 682,1 tys. zł.

w instrukcji gospodarowania składnikami majątkowymi³⁷ z 2019 r. Spośród 876 składników rzeczowych majątku ruchomego o łącznej wartości księgowej 11 654,6 tys. zł zakwalifikowanych jako zbędnych lub zużytych:

- 178 o łącznej wartości księgowej 256,7 tys. zł sprzedano za cenę rynkową w wysokości 26,0 tys. zł,
- 474 o łącznej wartości księgowej 6 540,0 tys. zł³⁸ przekazano w formie darowizny dwóm fundacjom,
- pozostałe 224 o łącznej wartości księgowej 4 858,0 tys. zł zlikwidowano³⁹.

Przy zagospodarowaniu składników majątku ruchomego przestrzegano⁴⁰ zasad wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 października 2019 r. w sprawie szczegółowego sposobu gospodarowania składnikami rzeczowymi majątku ruchomego Skarbu Państwa⁴¹ i regulacji wewnętrznych.

W tym okresie w Centrali IPN nie wynajmowano ani nie wydierżawiano zbędnych lub zużytych składników rzeczowych majątku ruchomego.

(akta kontroli str. 496-998)

W Centrali IPN w badanym okresie dokonano także likwidacji składnika majątku ruchomego wskutek wystąpienia zdarzenia nieoczekiwanego. W związku z kradzieżą zdjęto z ewidencji majątku środek transportu⁴² o wartości początkowej 194,0 tys. zł. Jednostka kontrolowana złożyła zawiadomienie o kradzieży pojazdu. Postanowieniem Prokuratury Rejonowej Warszawa-Ochota z 27 października 2023 r. dochodzenie w sprawie zostało umorzone wskutek niewykrycia sprawców przestępstwa.

(akta kontroli str. 33840-33847)

W badanym okresie, w Centrali IPN, 24 pracownikom sprzedano składniki rzeczowego majątku ruchomego (telefony komórkowe, tablety i notebooki) o łącznej wartości początkowej 96,0 tys. zł, w związku z rozwiązaniem stosunku pracy. Ze sprzedaży tych składników osiągnięto dochody w wysokości 22,6 tys. zł. Badanie sprzedaży dziewięciu pracownikom składników rzeczowego majątku ruchomego za kwotę 18,7 tys. zł wykazało, że przestrzegano zasad ich sprzedaży, o których mowa w § 8 ww. rozporządzenia, dokonując ich zbycia za cenę odpowiadającą wartości ustalonej zgodnie z § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia.

(akta kontroli str. 754-809)

1.7. W latach 2022-2024 na działalność Wydawnictwa IPN przeznaczono środki w łącznej wysokości 19 746,9 tys. zł⁴³. Wydawnictwo IPN przygotowywało, akceptowane przez Prezesa Instytutu, kwartalne plany wydawnicze obejmujące publikacje powstające w IPN.

W latach 2022-2025 (I kwartał) Wydawnictwo dysponowało odpowiednio 18, 18, 20 i 16 magazynami, z których największy o powierzchni 869,50 m² mieścił się przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie. Pozostałe znajdowały się w innych

³⁷ Przyjętej zarządzeniem nr 77/19 Prezesa IPN z 23 grudnia 2019 r.

³⁸ Wartość rynkowa przekazanych składników wyniosła 49,8 tys. zł

³⁹ W 2022 r. zgłoszono do likwidacji 165 składników rzeczowych o łącznej wartości księgowej 2 104,1 tys. zł a w 2023 r. – 65 składników o łącznej wartości księgowej 1 942,0 tys. zł

⁴⁰ Badaniem objęto transakcje sprzedaży 178 składników rzeczowych majątku ruchomego, likwidacji 224 zużytych składników i 474 składników przekazanych w formie darowizny.

⁴¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 228.

⁴² Samochód osobowy KIA zakupiony na potrzeby działalności IPN w 2021 r.

⁴³ Z tego w 2022 r. - 6 768,3 tys. zł, w 2023 r. - 6 995,4 tys. zł a w 2024 r. - 5 983,2 tys. zł.

lokalizacjach Warszawy⁴⁴ oraz miastach, w których funkcjonowały Oddziały IPN, a ich powierzchnia wynosiła od 10 m² do 145,80 m². Ponadto, w tym okresie obowiązywało sześć umów na składowanie oraz świadczenie usług logistycznych⁴⁵. W 2021 r.⁴⁶ podjęto decyzję o budowie nowej hali magazynowej dla Wydawnictwa IPN, która po oddaniu do użytkowania nie została przeznaczona na potrzeby działalności wydawniczej. W latach 2023-2025 (I kw.) kierownicy komórek organizacyjnych Centrali IPN dziesięciokrotnie zwrócili się do Dyrektora Generalnej o udostępnienie powierzchni magazynowej do składowania, m.in. elementów wystaw i gier planszowych, a przeprowadzone oględziny NIK wykazały wykorzystywanie hali tylko w niewielkim stopniu, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 26460-26463, 26680-26688, 27077,27222-27225, 27468-27470, 28282-28368, DVDF.78)

W latach 2022-2025 (I kwartał) Wydawnictwo IPN dysponowało w każdym roku 17 księgarniami/punktami sprzedażowymi, w tym księgarnią internetową. Łączna liczba i wartość sprzedanych publikacji wyniosła w tym okresie 154 895 sztuk za łączną kwotę 2 749,3 tys. zł⁴⁷. Najwyższą sprzedaż osiągnęła księgarnia internetowa za pośrednictwem której sprzedano 53 126 publikacji (tj. średniorocznie 34% ogółu sprzedanych publikacji). Z kolei w księgarniach i punktach sprzedano 101 769 publikacji.

(akta kontroli str. 27459-27462, 30966, DVDF.78)

W uregulowaniach wewnętrznych dotyczących działalności wydawniczej IPN, poza wielkością nakładu przeznaczonego dla wewnętrznych potrzeb (stała liczba 108 egzemplarzy⁴⁸), nie ustalono liczby całego nakładu dla danej publikacji.

Dyrektor Wydawnictwa IPN wyjaśniła, że minimalny opłacalny nakład w przypadku druku książek to 600 egz. i był to punkt wyjściowy uwzględniający egzemplarze obowiązkowe, a w przypadku albumów oraz komiksów, minimalny nakład to 1000 egz.

W latach 2022 – 2024 wydano i przeznaczono do sprzedaży 704 749 publikacji. Analiza działalności wydawniczej za lata 2022 - 2024 wykazała, że część publikacji (albumów, książek i komiksów) przeznaczonych do sprzedaży wydana została w nieadekwatnym nakładzie, gdyż pomimo upływu nawet trzech lat, nie osiągnęła sprzedaży na poziomie przyjętego nakładu, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Jednocześnie, dużą liczbę publikacji przeznaczonych do sprzedaży przekazywano nieodpłatnie różnym podmiotom, instytucjom i osobom w ramach popularyzacji czytelnictwa książki historycznej. Spośród przeznaczonych do sprzedaży publikacji z lat 2022-2024 przekazano w ten sposób łącznie około 242 340⁴⁹ sztuk publikacji (tj. 34% ogółu publikacji).

Na koniec lat 2022-2024 wartość publikacji i materiałów wydawniczych w magazynach Wydawnictwa wyniosła odpowiednio: 5 800,9 tys. zł⁵⁰, 5 641,7

⁴⁴ Tj. przy: ul. Stawki 2 (do 2024 r.), ul. Janusza Kurtyki 1, ul. Marszałkowskiej 21/25 oraz ul. Marszałkowskiej 107 (od 2023 r.)

⁴⁵ W 2025 r. obowiązywało pięć umów.

⁴⁶ Ogłoszenie o zamówieniu zostało zamieszczone w Biuletynie Zamówień Publicznych 1 marca 2021 r. pod nr 201/BZP 00011748/01.

⁴⁷ W tym w latach 2024 – 2025 (I kwartał) odpowiednio: 43 821 szt. za 679,5 tys. zł, 50 187 szt. za 881,2 tys. zł, 53 081 szt. za 997,5 tys. zł oraz 7 806 szt. za 191,1 tys. zł.

⁴⁸ A także do kilkudziesięciu egzemplarzy w zależności od rodzaju publikacji.

⁴⁹ Tj. publikacji wydanych w: 2022 r. – 79 808; 2023 r. – 136 395 oraz 2024 r. – 26 137.

⁵⁰ Z czego książki, czasopisma – 5 776,5 tys. zł, gry planszowe – 15,7 tys. zł a inne – 8,7 tys. zł.

tys. zł⁵¹ oraz 6 623,2 tys. zł⁵². Na 10 lutego 2025 r. w magazynach było 337 684 publikacji o łącznej wartości 6 285,1 tys. zł. Pomimo stosowania polityki rabatowej dla podmiotów zewnętrznych⁵³ poziom sprzedaży publikacji wydanych w latach 2022-2024 był znacznie niższy od nakładów. W tym okresie podmioty dystrybuujące publikacje Wydawnictwa IPN zwróciły niesprzedane publikacje w łącznej liczbie 14 652 egz. Brak działania w zakresie zmiany strategii wydawniczej (np. poprzez zmniejszenie wielkości nakładów) spowodował utrzymywanie się w tym okresie stałych nadmiernych stanów magazynowych⁵⁴, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. W wyniku przeprowadzonych oględzin stwierdzono, że w hali magazynowej Wydawnictwa znajdowało się około kilkuset egzemplarzy publikacji (stanowiących nadwyżki produkcyjne lub zwróconych przez kontrahentów i klientów), które nie były uwzględnione w wykazie stanów magazynowych, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 18480-18483, 27050-27056, 27060-27076, 28145-28221, DVDF.78)

W okresie objętym kontrolą – w każdym badanym roku, Wydawnictwo IPN, podejmowało kolejne działania w zakresie promowania publikacji, celem zwiększenia popularności Wydawnictwa, m.in. organizując *Dni Wydawnictwa*. Zlecono także prowadzenie kampanii informacyjnych w mediach społecznościowych za łączną kwotę 262,7 tys. zł, co nie przyczyniło się do zwiększenia liczby sprzedanych publikacji. Działania takie podejmowano nadal, mimo braku wymiernych efektów w latach poprzednich, czym naruszono zasady określone w art. 44 ufp., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 26426-26459, 26690-27049, 28222-28281, DVDF.78)

1.8. Szczegółowe zasady przeprowadzania inwentaryzacji w IPN określała instrukcja inwentaryzacyjna⁵⁵. Inwentaryzację okresową środków trwałych, pozostałych środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, gruntów, budynków i budowli w Centrali Instytutu przeprowadzono wg stanu na koniec roku obrotowego 2023. Analiza arkuszy spisowych oraz protokołów z weryfikacji wykazała, że terminy i częstotliwość przeprowadzenia inwentaryzacji, określone w art. 26 ust. 1 i 3 uor zostały zachowane, a sposób jej przeprowadzenia był zgodny z zasadami określonymi w art. 26 ust.1 uor. Objęto nią wszystkie składniki majątkowe i rzetelnie udokumentowano. W wyniku inwentaryzacji ujawniono różnice powstałe wskutek niedoborów 120 składników o wartości księgowej 104,2 tys. zł⁵⁶. Wyniki inwentaryzacji, po wyjaśnieniu ww. różnic zakwalifikowanych jako niezawinionych, ujęto i rozliczono w księgach rachunkowych. Stwierdzono jednakże że niewłaściwie dokonano ustalenia stanu faktycznego dotyczącego składników majątku powierzonych innym jednostkom, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 33097-33850)

⁵¹ Z czego książki, czasopisma - 5 506,4 tys. zł, gry planszowe – 134,0 tys. zł a inne – 1,3 tys. zł.

⁵² Z czego książki, czasopisma - 6 524,9 tys. zł, gry planszowe 97,9 tys. zł a inne – 0,4 tys. zł.

⁵³ Załącznik nr 15 do Zarządzenia w sprawie działalności wydawniczej.

⁵⁴ Na koniec 2020 r. i 2021 r. stany magazynowe kształtowały się również na wysokim poziomie, tj.: 7 023,1 tys. zł (423 983 publikacji) oraz 6 898,4 tys. zł (372 500 publikacji).

⁵⁵ Stanowiąca załącznik do zarządzenia nr 39/15 Prezesa IPN z 29 września 2015 r. (zmienionego zarządzeniami nr 38/19 z 17 lipca 2019 r. i nr 53/19 z 19 września 2019 r.).

⁵⁶ Tj. czterech środków trwałych o łącznej wartości księgowej 20,7 tys. zł i 116 pozostałych środków trwałych o łącznej wartości księgowej 83,5 tys. zł.

1.9. W latach 2022 – 2024 wzrósł stan wartości niematerialnych i prawnych⁵⁷ z 23 425,1 tys. zł do 44 356,0 tys. zł⁵⁸, tj. o 90%. Na koniec 2024 r. Instytut posiadał 1711 wnip, przy czym w badanym okresie wprowadzono do ewidencji 202 wnip o wartości początkowej 21 654,5 tys. zł. Większość stanowiły autorskie prawa majątkowe i licencje do modyfikacji i modernizacji systemów teleinformatycznych IPN i licencje na oprogramowanie, a także wydatki na nabycie autorskich praw majątkowych lub licencji na korzystanie z utworów, w tym filmów, książek, seriali, fotografii i stron internetowych. Istotny udział w wydatkach na nabycie praw majątkowych stanowiły autorskie prawa majątkowe lub licencje do gier i aplikacji VR (o wartości 8 727,1 tys. zł).

W latach 2022-2025 (do 30 stycznia) zakupiono oprogramowanie i subskrypcje o łącznej wartości 8 859,7 tys. zł. Nabycia oprogramowania i licencji na użytkowanie oprogramowania dokonywano na podstawie zapotrzebowań zgłaszanych przez kierowników komórek organizacyjnych, przekazywanych Dyrektorowi Biura Informatyki⁵⁹. Pracownicy BIN dokonywali analizy faktycznego zapotrzebowania na posiadane już licencje, które z różnych względów przestały być niezbędne. Dyrektorzy komórek i jednostek organizacyjnych IPN, niezgodnie z § 35 Zarządzenia nr 34/18 Prezesa IPN z 13 czerwca 2018 r. w sprawie regulaminu korzystania z systemów teleinformatycznych w IPN, nie przekazywali do Dyrektora BIN wniosków o odebranie dostępu do systemów teleinformatycznych pracownikom, którzy zakończyli pracę w danej komórce lub jednostce organizacyjnej, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. DVDF.78, 12446-12510, 12688-12865)

W toku kontroli nie potwierdzono prowadzenia bieżącej i skutecznej kontroli (przeglądów) pod kątem zainstalowanego oprogramowania, a jedynie zapewniono o bieżącym zarządzaniu tym zasobem, w związku z czym niemożliwe było potwierdzenie, że zasób ten był rzetelnie monitorowany i wykorzystywany (we wcześniejszych badanych latach), a w związku z tym także uzupełniany zgodnie z faktycznymi potrzebami, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. W Centrali Instytutu nie wykorzystywano nabytego oprogramowania, ponosząc koszty o wartości 106,0 tys. zł z tytułu jego nabycia, co było działaniem niegospodarnym, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. DVDF.78, 12446-12510, 12688-12865)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Działania podejmowane w celu rozbudowy hali magazynowej Wydawnictwa IPN przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie były sprzeczne z zasadami gospodarowania określonymi w art. 44 ust. 3 ufp, przyczyniając się do niegospodarnego wydatkowania kwoty 3 444,3 tys. zł, w związku z nieefektywnym wykorzystywaniem nowej powierzchni magazynowej. W latach 2023-2025 (I kw.) kierownicy komórek organizacyjnych Centrali IPN dziesięciokrotnie zwracali się do Dyrektora Generalnej o udostępnienie powierzchni magazynowej do składowania, m.in. elementów wystaw i gier

⁵⁷ Dalej: wnip.

⁵⁸ Z tego 584 podstawowych wnip (amortyzowanych częściowo) i 1 127 pozostałych wnip (spisanych w koszty w momencie zakupu).

⁵⁹ Dalej: BIN.

planszowych, a przeprowadzone oględziny NIK wykazały wykorzystywanie hali tylko w niewielkim stopniu.

Zgodnie z programem funkcjonalno-użytkowym⁶⁰ nowa hala miała służyć potrzebom działalności wydawniczej. W 2021 r., pomimo zidentyfikowania problemów ze zbyt wysoką liczbą magazynowanych publikacji i koniecznością ich zmniejszenia, a także w związku z wprowadzonymi zmianami w zakresie sposobu zarządzania drukiem i dystrybucji publikacji, podjęto decyzję o kontynuacji realizacji rozbudowy ww. hali magazynowej. W efekcie, po wybudowaniu hali, wobec przyjęcia nowych kierunków działalności wydawniczej, nie została ona przekazana Wydawnictwu IPN, tylko wykorzystywano ją sporadycznie, do składowania m.in. elementów wystaw i gier planszowych. W okresie od stycznia 2023 r. do 14 kwietnia 2025 r. Dyrektor Generalna, będąca dysponentem hali, udzieliła dziesięć zgód na przechowywanie asortymentu innych biur.

(akta kontroli str. 11551-11570, 18438-18441, 18463-18468, 25515-25567, 27468-27505, 27509-27534, 28369-28724)

Dyrektor Generalna wyjaśniła, że ówczesne kierownictwo wskazywało na wyczerpanie możliwości przechowywania wydawnictw IPN w oparciu o istniejącą powierzchnię magazynową. Wraz ze zmianą kierownictwa Instytutu, zmianie uległ sposób zarządzania drukiem i dystrybucja wydawnictw, co pozwoliło na ograniczenie potrzeb w zakresie niezbędnej powierzchni magazynowej. Ponieważ jednak podpisanie umowy na realizację robót budowlanych nastąpiło przed zmianami organizacyjnymi w IPN, brak było możliwości wycofania tego projektu z realizacji. Przeprowadzone wówczas analizy prawne wskazywały na brak prawnego i finansowego uzasadnienia dla takiej decyzji. Kontynuację rozbudowy hali uzasadniał również fakt, że braki powierzchni magazynowej nie dotyczyły wyłącznie Wydawnictw IPN, ale również innych komórek, w szczególności tych prowadzących działalność wystawienniczą. W związku z powyższym, rozbudowa hali została dokończona, a budynek jest obecnie wykorzystywany na potrzeby przechowywania najbardziej wartościowych wystaw oraz jako miejsce przechowywania gier historycznych IPN. Dodała również, że po wprowadzonych zmianach w zakresie druku i dystrybucji wydawnictw, niezbędne potrzeby w zakresie magazynowania Wydawnictw IPN realizowane są w ramach hali magazynowej D1. Wyłącznie w newralgicznych momentach (np. dostawach większych partii wydawnictw), do czasu ich rozdystrybuowania wykorzystywana jest również przedmiotowa hala.

(akta kontroli str. 27468-27505, 27509-27534)

Oględziny, przeprowadzone w toku kontroli NIK, wykazały, że hala magazynowa była wykorzystywana w niewielkim stopniu. Ponadto, w okresie objętym kontrolą Dyrektor Generalna wydała nieznaczną liczbę zgód na przechowywanie materiałów należących do innych, niż Wydawnictwo, komórek organizacyjnych Centrali. O braku wykorzystania hali w sposób optymalny świadczy również fakt, że hali nie wyposażono choćby w część regałów, które według pierwotnych planów powinny się tam znaleźć.

2. Przed dokonaniem transakcji zakupu nieruchomości, przy ul. Kośnego 62 w Opolu (dom w zabudowie bliźniaczej na ulicy z zabudową mieszkaniową jednorodzinną) na potrzeby działalności statutowej Delegatury IPN w Opolu nie dysponowano i nie zlecono dokonania wyceny wartości rynkowej nieruchomości. Takie działanie było nierzetelne i niezgodne z art. 44 ust.

⁶⁰ Program inwestycji sporządzono w maju 2020 r.

3 pkt 1 ufp w związku z art. 150 ust. 1 pkt 1 i ust. 5 ugn. W wyniku negocjacji ze sprzedającym (bez dysponowania operatem szacunkowym) uzgodniono cenę niższą o 75,0 tys. zł⁶¹. Umowę sprzedaży nieruchomości zawarto 10 maja 2023 r. na kwotę 2 925,0 tys. zł. Wycenę nieruchomości zlecono⁶² dopiero 22 maja 2023 r. wyłącznie w celu zaewidencjonowania jej wartości w księgach rachunkowych. Z operatu szacunkowego z 31 maja 2023 r. wynikało, że jej wartość rynkową oszacowano na kwotę 2 836,4 tys. zł, tj. o 88,6 tys. zł niższą od rzeczywistej ceny nabycia.

Pomimo wstępnych oględzin przeprowadzonych przez IPN, wskazujących na bardzo dobry stan techniczny budynku, niewymagający czasochłonnych i kosztownych prac adaptacyjnych i pozwalający na natychmiastowe rozwiązanie problemów lokalowych Delegatury, faktycznie rozpoczęto użytkowanie nieruchomości dopiero w styczniu 2024 r., tj. po sześciu miesiącach od jej zakupu. Wynikało to z konieczności wykonania szeregu prac remontowych i dostosowujących obiekt dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami, na które wydatkowano w Oddziale IPN we Wrocławiu ponad 300,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 100-364, 491-494)

Dyrektor Generalna wyjaśniła, że nieruchomość pozwalała na natychmiastowe rozwiązanie problemów lokalowych Delegatury a z uwagi na duże zainteresowanie nieruchomością sprzedający stanowczo trzymał się swojej ceny i ostatecznie obniżył ją wyłącznie do kwoty 2 925,0 tys. zł. Wskazała, że sporządzony bezpośrednio po zakupie operat szacunkowy potwierdził zbieżność zapłaconej ceny z wartością rynkową, co jej zdaniem przełożyło się na oszczędności od lutego 2024 r. w kwocie 357,0 tys. zł z tytułu najmu wcześniej użytkowanej nieruchomości (miesięcznie blisko 30 tys. zł).

(akta kontroli str. 35395-35397)

Zdaniem NIK profesjonalna wycena nieruchomości zawsze powinna być dokonana przed jej zakupem, stanowiąc podstawę dla oceny ekonomicznej zasadności transakcji i być punktem wyjścia do negocjacji cenowych. Przy czym, ze względu na poniesienie wydatków (przez Oddział we Wrocławiu) na dostosowanie obiektu dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami, ograniczało wymiar deklarowanych oszczędności z tytułu najmu wcześniej użytkowanej nieruchomości.

Ponadto, przed nabyciem drugiej nieruchomości⁶³ zlecono za kwotę 7,4 tys. zł jej wycenę rynkową, bez uwzględnienia w operacie odrębnego określenia wartości gruntu i budynku biurowego. Skutkowało to koniecznością dodatkowego zlecenia za kwotę 1,8 tys. zł aneksu do operatu szacunkowego, Oszacowanie odrębnych wartości budynku i gruntu było niezbędne dla prawidłowego zewidencjonowania nieruchomości i wprowadzenia go na stan majątku. Działanie takie było nierzetelne i naruszało zasady określone w art. 44 ust. 3 ufp. Dyrektor BAG wyjaśniła, że zlecenie aneksu do operatu podyktowane było względami księgowo-podatkowymi.

(akta kontroli str. 364-490)

⁶¹ Z 2 999,0 tys. zł do kwoty 2 925,0 tys. zł

⁶² Za wynagrodzeniem w kwocie 3,8 tys. zł

⁶³ Nieruchomość położona przy ul. Żeromskiego 41 w Radomiu, stanowiąca działkę nr 17/4 o powierzchni 832 m², zabudowaną budynkiem biurowym, składającym się z budynku frontowego o powierzchni użytkowej 1 104 m² i oficyny o powierzchni 81,6 m².

Wyjaśnienie to nie uzasadnia działania nierzetelnego po stronie IPN, gdyż potrzeba dysponowania wyceną nieruchomości umożliwiającą prawidłowe jej zaewidencjonowanie powinna zostać przewidziana przy zawieraniu pierwotnego zlecenia.

3. Niegospodarnie wydatkowano 264,8 tys. zł wskutek nierzetelnego zaplanowania rzeczywistych potrzeb lokalowych Centrali IPN. Pomimo dysponowania powierzchnią biurową przy ul. Postępu 18B i ul. Kurtyki 1 w Warszawie, zawarto w 2024 r. umowy najmu na dodatkowe powierzchnie biurowe w budynku Central Point:

- o powierzchni 951 m² (X piętro), na podstawie umowy z 29 listopada 2024 r. IPN wynajął powierzchnię biurową już od 2 grudnia 2024 r., pomimo tego, że do 22 lutego 2025 r. trwała umowa najmu na lokale znajdujące się przy ul. Postępu 18B. Pracownicy nowych biur przenieśli się do budynku Central Point już w grudniu 2024 r. W okresie od grudnia 2024 r. do 22 lutego 2025 r. IPN ponosił wydatki związane z najmem niewykorzystywanej przestrzeni przy ul. Postępu 18B, wydatkując na ten cel kwotę 163,7 tys. zł.
- o powierzchni 26,2 m² (IX piętro), na podstawie umowy z 6 maja 2024 r. Umowę o świadczenie usług polegających na udostępnieniu biura zawarto na okres pełnego roku, bez możliwości jej wcześniejszego wypowiedzenia. W efekcie, mimo dysponowania powierzchnią biurową na X piętrze w tym samym budynku i przeprowadzeniem się tam pracowników w grudniu 2024 r., w okresie do zakończenia umowy (tj. do maja 2025 r.) w Centrali poniesiono wydatki w łącznej kwocie 101,2 tys. zł w związku z niezakończoną umową najmu.

Działanie takie było sprzeczne z zasadami gospodarowania określonymi przepisami art. 44 ufp.

(akta kontroli str. 15384-16403, 31139-31140, 31143-31261)

Dyrektor CPH wyjaśniła, że *wykorzystanie tych sal było jednostkowe i co do zasady z nich nie korzystano.. Najmowane do maja 2025 r. biuro na IX piętrze, od grudnia 2024 r., kiedy pracownicy CPH zostali usytuowani na 10 piętrze (zorganizowane na zasadzie open space) wykorzystywane jest do głośnego montażu.*

Natomiast Dyrektor Generalna IPN wyjaśniła, że *analiza prawna efektywności i celowości najmu dokonana przed wynajęciem wskazywała rozwiązania najbardziej dla nas korzystne. W momencie kiedy wynajęliśmy powierzchnię na X piętrze umowa na biuro na IX piętrze nie umożliwiała jej wypowiedzenia. Jestem przekonana, że pracownicy BAG podjęli próbę wypowiedzenia. Po wynajęciu powierzchni na 10 piętrze ta przestrzeń – biura była wykorzystana w celu organizowania spotkań. Pokój ten służył do organizowania spotkań kuliaryowych (służbowych) czyli nie miałam obaw, że w momencie wynajęcia powierzchni na 10 piętrze, ten pokój nie będzie wykorzystywany a IPN będzie ponosił koszty. 6 maja 2024 r. nie mieliśmy jeszcze świadomości, że w tym budynku będzie możliwe wynajęcie powierzchni na piętrze 10, gdyż takiej oferty jeszcze na rynku nie było i na tamten moment musieliśmy zapewnić miejsce do pracy a umowę mogliśmy zawrzeć na rok.*

(akta kontroli str. 11866-11885)

NIK wskazuje, że w dniu 22 lutego 2025 r. wygasła umowa najmu pomieszczeń przy ul. Postępu 18B⁶⁴, z których - w zakresie powierzchni biurowej - korzystali pracownicy komórek organizacyjnych utworzonych

⁶⁴ Budynek znajdujący się w bezpośrednim sąsiedztwie siedziby IPN przy ul. Janusza Kurtyki 1. Zawarta 10 lutego 2022 r. umowa najmu pomieszczeń w budynku przy ul. Postępu 18B w Warszawie obowiązywała do 22 lutego 2025 r.

w latach 2021-2022⁶⁵. Dyrektor BAG wyjaśniła, że IPN nie przedłużył najmu tych pomieszczeń ze względu na pozyskanie informacji o zaplanowanym wyburzeniu budynku w perspektywie najbliższego roku lub dwóch (z uwagi na projektowaną zmianę przeznaczenia terenu pod zabudowę wielorodzinną). Nie wyjaśniła jednak, czy podjęto próby przedłużenia umowy najmu tych pomieszczeń po 22 lutego 2025 r. do czasu planowanego wyłączenia budynku z użytkowania. Nie przedłożono także dokumentów potwierdzających uzyskanie przez IPN informacji, że budynek, w którym znajdują się najmowane przez IPN pomieszczenia przy ul Postępu 18B jest przeznaczony do rozbiórki w perspektywie roku lub dwóch (jak wskazano w sporządzonej wewnętrznej analizie).

Niezależnie od powyższych okoliczności NIK wskazuje, że wydatkowanie 242,0 tys. zł za roczny najem pojedynczego pomieszczenia biurowego o powierzchni 26,2 m² było z ekonomicznego punktu widzenia nieracjonalne, gdyż stawka ok 170 euro zł za 1 m² znacząco odbiega od średnich cen rynkowych powierzchni biurowych w Warszawie, które kształtowały⁶⁶ się na poziomie od około 20 do około 30 euro za 1 m².

⁶⁵ tj. BWK, BPH, BWM.

⁶⁶ Por. np. <https://inwestycje.pl/nieruchomosci/ceny-najmu-powierzchni-biurowych-beda-kontynuowaly-trend-wzrostowy/>

4. Niegospodarnie wydatkowano kwotę 262,7 tys. zł na opracowanie i realizację przez podmiot zewnętrzny⁶⁷ strategii marketingowej w mediach społecznościowych dla Wydawnictwa IPN w latach 2022-2025 (I kwartał), pomimo, że do obowiązków pracowników Wydziału Upowszechnia - Sekcji Dystrybucji i Popularyzacji Wydawnictwa IPN należało m.in. planowanie i realizacja kampanii informacyjnych dotyczących działalności wydawniczej IPN oraz administrowanie stroną internetową i serwisami społecznościowymi biura. Prowadzone kampanie informacyjne przez podmiot zewnętrzny w mediach społecznościowych (w tym zamieszczania informacji o nowych publikacjach) przyczyniły się do wzrostu liczby obserwujących. A zatem, główne efekty działalności tego podmiotu sprowadzały się do wzrostu popularności profili Wydawnictwa w mediach społecznościowych, co nie miało jednak wymiernego efektu dla działalności wydawniczej, gdyż corocznie następował ogólny spadek sprzedaży publikacji. W latach 2022 – 2024 sprzedaż ta kształtowała się odpowiednio na poziomie: 116 997⁶⁸, 109 647⁶⁹ oraz 109 512 egzemplarzy⁷⁰.

Dyrektor Wydawnictwa IPN wyjaśniła m.in., że *współpraca z firmą jest kontynuowana, gdyż gwarantuje skuteczną i profesjonalną obecność w mediach społecznościowych, a to przekłada się na znaczące wzrosty zasięgów, zaangażowania i konwersji w zakresie realizacji misji Wydawnictwa. Przed rokiem 2022 media społecznościowe Wydawnictwa prowadzone były przez pracowników Wydziału Upowszechniania wyłącznie na platformie Facebook. Brak specjalistycznej wiedzy w zakresie zarządzania mediami społecznościowymi i strategii digital, powodował, że działania te nie przynosiły oczekiwanych rezultatów w zakresie zwiększenia świadomości istnienia i działalności Wydawnictwa IPN*. Dodała, że *spadki sprzedaży mogą być czasowe i związane m.in. z niekomercyjną tematyką publikacji*.

(akta kontroli str. 18480-18483, 18486-18625, 26426-26459, 27236, DVDF.78, DVDF.79)

5. W Instytucie nie wykorzystywano części licencji na oprogramowanie o wartości 106,0 tys. zł⁷¹ nabytych przez Biuro Informatyki na podstawie zapotrzebowania zgłaszanego przez kierowników komórek organizacyjnych IPN. Ponoszenie kosztów na niewykorzystywane oprogramowanie było działaniem niegospodarnym.

Dotyczyło to m.in. programów z pakietu Adobe, Canva, Corel oraz Newton Dictate oraz 278 licencji pakietu Microsoft 365. W trakcie oględzin⁷² Dyrektor BIN wyjaśnił, że *licencje pakietu Microsoft 365 miały zastępować stare pakiety office (np. z 2010 i 2013 r.). Jednakże liczba licencji takich pakietów office wynosiła łącznie 212 (pozostałe pakiety office były z 2016 r. - 560 licencji) i 2021 r. - 206 licencji)*. Oznaczało – przy uwzględnieniu przedstawianego przez Dyrektora BIN celu nabycia tych licencji - że co najmniej 66 licencji było zbędnych. W trakcie kontroli NIK nie przedstawiono harmonogramu zastępowania „starych” pakietów office, zaś nawet przy założeniu planowanej wymiany w najbliższym czasie należało zwrócić uwagę, że na rynku dostępne były nowsze niż z 2021 r. pakiety office (np. z 2024 r.).

⁶⁷ Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, dla której przeważającym PKD była działalność agencji reklamowych.

⁶⁸ O łącznej wartości 1 507,5 tys. zł.

⁶⁹ O łącznej wartości 1 628,6 tys. zł.

⁷⁰ O łącznej wartości 1 710,5 tys. zł.

⁷¹ Na dzień 12 marca 2025 r.

⁷² Przeprowadzonych w Biurze Informatyki 24 kwietnia 2025 r.

Dyrektor BIN wyjaśnił, że w celu optymalnego zarządzania licencjami utrzymywany jest bufor 4-5% wykorzystywany w sytuacjach fluktuacji kadr. Dyrektor BIN wyjaśnił, że stan wolnych licencji Adobe nie zmienił się (wg odpowiedzi z 7 maja 2025 r.), jedna licencja canva była niezagospodarowana a wszystkie licencje Newton Dictate były wykorzystane.

Dyrektor BIN wyjaśnił, że wg stanu na 27 lutego stan wolnych licencji office wynosił 294, a na 7 maja – 253, w związku z czym dynamika wykorzystywania licencji office wynosi ok 20 sztuk miesięcznie, a obecnie BIN pracuje nad zautomatyzowaniem i zoptymalizowaniem procesu aktualizacji najstarszych pakietów (...). Oznacza to, że po pełnej aktualizacji w wskazane 66 licencji zostaną wykorzystane w ciągu 6 miesięcy (...). W momencie zakupu pakiet office 2021 był najnowocześniejszym dostępnym rozwiązaniem.

NIK wskazuje, że zakup 500 licencji office 2021 miał miejsce w czerwcu 2023 r., a wg stanu na 12 marca 2025 r. nie wykorzystywano 57% tego zasobu, co oznacza, że zakup licencji w takiej liczbie nie był niezbędny i uzasadniony. Zdaniem NIK, w odniesieniu do pozostałych licencji na oprogramowanie, ze względu na ich jednostkową wartość oraz czasowy charakter licencji, nieuzasadnione było trzymanie wolnych licencji jako, tzw. buforu.

(akta kontroli str. DVDF.39,63,78, 7203-7551, 12446-12510, 12688-12865)

6. Nie naliczono i nie dochodzono od Prezesa IPN opłat za korzystanie przez niego z pokoju gościnnego w łącznej kwocie 55,2 tys. zł, co było działaniem niegospodarnym oraz niezgodnym z art. 42 ust. 5 ufp. W okresie od października 2022 r. do grudnia 2024 r. Prezes IPN korzystał z pokoju gościnnego, którym dysponował IPN, o powierzchni 70,74 m². Wcześniej, do września 2022 r. z pokoju tego korzystał wiceprezes IPN i z jego wynagrodzenia z tego tytułu potrącano co miesiąc kwotę 2,0 tys. zł na podstawie wystawianej przez IPN faktury za najem pokoju gościnnego.

Dyrektor Generalna wyjaśniła, że obecny Prezes IPN podobnie jak jego poprzednicy nie był obciążany kosztami korzystania z pokoju gościnnego IPN. Rozwiązanie takie miało charakter zwyczajowy. Prezes IPN ze względu na specyficzny charakter sprawowanej funkcji (często reprezentacyjny), mnogość zadań, nienormowany czas pracy, który rozpoczynał się bardzo często wcześnie rano, a kończył późno w nocy, otrzymał pokoje gościnne do dyspozycji w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych. Realizacja tych zadań powodowała konieczność częstego odpoczynku, zmiany garderoby, odświeżenia lub przemyśleń pewnych decyzji w warunkach innych niż biurowe. To w tych pomieszczeniach Prezes IPN odbywał szereg spotkań służbowych prowadzonych przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Pokoje gościnne przydzielone Prezesowi IPN nie były wykorzystywane wyłącznie w charakterze prywatnego lokum.

(akta kontroli str. 18015-18061, DVDF.62)

7. Nieodpowiadające zasadom wynikającym z art. 44 ust. 3 pkt 1 lit. a i b ufp, było utrzymywanie w Wydawnictwie IPN w okresie objętym kontrolą stałych nadmiernych (nieadekwatnych do potrzeb) stanów magazynowych o wartości średniorocznie⁷³ 6 239 tys. zł.

Analiza działalności wydawniczej za lata 2022 - 2024 wykazała, że część albumów, książek i komiksów wydanych w tych latach oraz przeznaczonych do sprzedaży, pomimo upływu nawet trzech lat i bez dodatkowego dodruku, nie osiągnęła sprzedaży 1000 egz. dla albumów i komiksów oraz 600 egz. dla książek. Według stanu na 31 grudnia 2024 r., dla wydawnictw wydanych⁷⁴

- w: 2022 r.: poziomu sprzedaży powyżej 1 tys. egzemplarzy nie osiągnięto dla dwóch z pięciu albumów oraz dwóch z pięciu komiksów, a poziomu sprzedaży powyżej 600 egz. nie odnotowano dla 86 z 90 tytułów książek;
- w 2023 r. poziomu sprzedaży powyżej 1 tys. egz. nie osiągnięto dla sześciu z siedmiu wydanych w tym roku albumów i trzech z sześciu komiksów, a poziomu sprzedaży powyżej 600 egz. nie odnotowano dla 66 spośród 74 książek.

(akta kontroli str. 27050-27056, 28145-28221, DVDF.78)

Dyrektor Wydawnictwa IPN wyjaśniła m.in., że *minimalny opłacalny nakład w przypadku druku książek to 600 egz. i jest to punkt wyjściowy uwzględniający egzemplarze obowiązkowe, a w przypadku albumów oraz komiksów, minimalny nakład to 1000 egz. W latach 2022-2025 nakłady publikacji określone były na podstawie zapotrzebowania rynku, skali i wagi tematu, wyników dystrybucji podobnych tytułów, kategorii publikacji, ważności w odniesieniu do misji i zadań ustawowych, kalendarza rocznic historycznych, strategicznych projektów badawczych/edukacyjnych biur merytorycznych IPN. Wyjaśniła także, że wdrożenie sprzedaży publikacji w formatach cyfrowych⁷⁵ stanowi kolejny etap w procesie rozwoju organizacji, celem zmniejszenia nakładów książki tradycyjnej, a w przypadku wybranych gatunków przestawienie się całkowicie na format cyfrowy oraz obniżenia kosztów produkcyjnych, druku i logistycznych*

(akta kontroli str. 27050-27056, 27468-27470, 28145-28221)

NIK zwraca uwagę, że już w trakcie posiedzenia Kolegium IPN 19 października 2021 r. przedstawiono sytuację Wydawnictwa IPN, podnosząc m.in., że stan magazynu wynosił prawie 370 tys. egz. książek. Zobowiązano Wydawnictwo do podjęcia działań zmierzających do wdrożenia skutecznej polityki sprzedażowej, dystrybucyjnej. Zwracano również uwagę, że publikacje IPN mają zarówno charakter *popularnonaukowy i te cieszą się dużym zainteresowaniem, jak również, a wręcz przede wszystkim naukowy – bardzo specjalistyczny i częstokroć dotyczący bardzo wąskiego zagadnienia, co powodowało, że grono potencjalnych odbiorców publikacji naukowych było ograniczone.*

Przykładowo, na posiedzeniu Kolegium IPN przeprowadzono dyskusję w kontekście publikacji o zakonie misjonarzy w Wielkim Klinczu, wskazując m.in., że jest to *miejsowość, która ma niewiele ponad 2 tys. mieszkańców a nakład prawdopodobnie będzie wynosił 800-900 egz., czyli na każdego mieszkańca tejże miejscowości przypadałoby po dwa jej egzemplarze.* Wskazywano również, że *problem raczej polega na tym, aby ustalić wysokość*

⁷³ Na koniec lat 2021-2024 wynosiły one odpowiednio: 6 890,2 tys. zł; 5 800,9 tys. zł; 5 641,7 tys. zł; 6 623,2 tys. zł, a na luty 2025 r. 6 285,1 tys. zł.

⁷⁴ Dla analizy przyjęto co najmniej roczny okres od wydania publikacji, dlatego nie brano pod uwagę danych za rok 2024 r.

⁷⁵ Tj.: .epub, .mobi na urządzenia mobilne.

nakładu na poziomie 50-100 egz. i to jest bardzo potrzebne i uzasadnione racjonalnie. Nie jest tak, że każda publikacja IPN musi się opłacić w sensie materialnym, bo ona się opłaca przez wartość naukową i to, że pozostanie w kilkudziesięciu bibliotekach. Wówczas nie ma co liczyć na to, że kupi ją 500 osób. W stosunku do tych przewidywanych bestsellerów, książek, które może nie będą bestsellerami, ale mają szansę dotrzeć do kilkuset odbiorców to już jest bardzo duży nakład (...). Wskazano na tym posiedzeniu na problem, jakim są książki, które nie są bestsellerami a wydawane są w setkach albo tysiącach egzemplarzy, by spełnić ambicje autora. Nie wychodzą w formie pdf, tylko nie wiadomo dlaczego, na papierze.

NIK wskazuje, że dane w zakresie sprzedaży w sposób jednoznaczny pokazują, iż sprzedaży na poziomie 600 egzemplarzy dla książek i 1000 dla albumów nie osiągnęła duża część publikacji wydanych przez Wydawnictwo IPN. Dodać należy, że pomimo zidentyfikowanych (przez IPN) niewłaściwych rozwiązań w zakresie funkcjonowania Wydawnictwa IPN, nie doprowadzono do wyraźnego zmniejszenia stanów magazynowych oraz do efektywniejszych zmian w funkcjonowaniu tej komórki organizacyjnej, poprzez np. przyjęcie zróżnicowanej wielkości nakładu dla publikacji popularnonaukowych oraz naukowych.

(akta kontroli str. 25515-25567, 27050-27056, 27463-27467, 28145-28221)

8. Inwentaryzację powierzonych kontrahentom własnych składników aktywów przeprowadzono niezgodnie z przepisami art. 26 ust. 1 pkt 2 uor. Ustalenia stanu faktycznych składników majątku powierzonych innym jednostkom (Instytutowi J. Piłsudskiego w Nowym Yorku, Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Yorku), nie dokonano – wbrew wymogowi z art. 26 ust. 1 pkt 2 uor - poprzez wysyłanie do podmiotów potwierdzenia sald dotyczących stanu składników im przekazanych do użytkowania.

Główna księgowa wyjaśniła, że *w następstwie stwierdzonych niedoborów ustalenie stanu faktycznego składników majątku powierzonych innym jednostkom realizowane było przez biura do których dany składnik majątku jest przypisany. Po uzyskaniu z komórek użytkowników informacji o aktualnym miejscu użytkowania, sporządzono wykaz składników użytkowanych poza IPN.*

(akta kontroli str. 33104-33115, 33786-33788, 35416)

NIK wskazuje, że inwentaryzację powierzonych kontrahentom własnych składników aktywów przeprowadza się poprzez wysyłanie kontrahentom sald o potwierdzenie użytkowanego składnika majątkowego a nie w oparciu o informacje pochodzące od pracowników

9. Dyrektorzy komórek i jednostek organizacyjnych IPN, niezgodnie z § 35 Zarządzenia nr 34/18 Prezesa IPN z 13 czerwca 2018 r. w sprawie regulaminu korzystania z systemów teleinformatycznych w IPN, nie przekazywali niezwłocznie do Dyrektora BIN wniosków o odebranie dostępu do systemów teleinformatycznych pracownikom, którzy zakończyli pracę w danej komórce lub jednostce organizacyjnej.

Z 277 spraw objętych badaniem, gdzie rozwiązanie umowy z pracownikiem w latach 2022-2025, w 78 przypadkach (28%) uprawnienia odebrano pracownikom w okresie od 100 do 1147 dni od ustania zatrudnienia, w 34 przypadkach (12%) od 10 do 93 dni. Natomiast 32 pracownikom w ogóle nie odebrano przypisanych uprawnień dostępowych do systemów teleinformatycznych IPN, mimo że od rozwiązania z nimi umów upłynęło od 50 do nawet 1203 dni. Działanie takie było nierzetelne i niezgodne z ww. zarządzeniem, gdyż nieodbieranie dostępu i uprawnień do systemów

teleinformatycznych wiąże się z licznymi zagrożeniami, w tym m.in. ryzykiem utraty danych, nieautoryzowanym dostępem do danych osobowych, negatywnym wizerunkiem organizacji (reputacja), a także może generować zbędne wydatki (na utrzymywanie licencji/dostępów dla osób, które nie są już pracownikami). W skrajnych przypadkach wnioski o odebranie uprawnień przekazywane były nawet trzy lata po ustaniu stosunku pracy z danym pracownikiem, w tym w szczególności po działaniach monitorujących ze strony BIN. Dotyczyło to dostępów m.in. do poczty elektronicznej, EWP⁷⁶, systemów: ekancelaria, Cyfrowe Archiwum, Argos, ESEW, programów pakietu office, zdalnego dostępu do sieci IPN (VPN), czy dysków (udziałów sieciowych).

Obowiązek przekazywania takich wniosków wynikał z § 35 ust. 3 ww. zarządzenia i związany był z wygaśnięciem stosunku pracy, zmianą zakresu obowiązków użytkownika lub udzieleniem urlopu bezpłatnego na okres co najmniej jednego miesiąca. Zgodnie z § 35 ust. 5 ww. zarządzenia, odpowiedzialność za zablokowanie dostępu do systemów informatycznych IPN ponosił bezpośredni przełożony pracownika lub użytkownika.

Dyrektor BIN wyjaśnił, że *dostęp do wszystkich systemów teleinformatycznych IPN możliwy jest jedynie z komputerów będących w sieci wewnętrznej IPN lub za pośrednictwem VPN, a oba rozwiązania wymagają aktywnego konta domenowego. Z uwagi na fakt, że pracownicy odchodzący z Instytutu wypełniają kartę obiegową, blokowanie konta domenowego odbywa się również na tej podstawie. W ten sposób, pomimo że stan zawarty w systemie „Wnioski IT” wskazywałby na uprawnienia do konkretnych systemów, w rzeczywistości odchodzący pracownik nie może się zalogować do komputera lub VPN. (...) W przypadku usługi Microsoft 365 pojedyncze przypadki posiadania uprawnienia przez byłych pracowników mogły się zdarzyć. Niemniej jednak w takim wypadku uprawnienia są odbierane podczas weryfikacji dostępów.*

(akta kontroli str. DVDF.39,63,78, 9198-9525, 12446-12510, 12688-12865)

10. W toku kontroli nie potwierdzono prowadzenia bieżącej i skutecznej kontroli (przeглядów) – przez cały okres objęty kontrolą – pod kątem zainstalowanego oprogramowania, a jedynie zapewniono o bieżącym zarządzaniu tym zasobem. Takie działanie było nierzetelne. W trakcie kontroli NIK stwierdzono przypadki zainstalowanego oprogramowania:

- ze źródeł nieuznawanych za bezpieczne (stosujących własne instalatory z adware),
- służących prywatnemu użytkowi (np. komunikatory mediów społecznościowych, aplikacje do streamingu muzyki i filmów),
- bezpłatnego lecz nieaktualizowanego od 2008 r.,
- do którego licencje wygasły.

Dyrektor BIN wyjaśnił, że *Instytut nie posiada raportów pokontrolnych dotyczących instalacji i wykorzystywanego oprogramowania/licencji, ponieważ monitorowanie i zarządzanie stanem posiadanego oprogramowania odbywało się na bieżąco, za pomocą wykorzystywanego w tym celu narzędzia SAM. Ponadto, Dyrektor BIN wyjaśnił, że oprogramowanie to służyło np. weryfikacji*

⁷⁶ Elektroniczny Wykaz Postępowań, autorski program informatyczny służący do analizowania, gromadzenia i przetwarzania w celach statystyczno-informacyjnych danych z prowadzonych w oddziałowych komisjach postępowań przygotowawczych. Baza zawiera dane kilkunastu tysięcy postępowań prowadzonych przez prokuratorów pionu śledczego IPN, dotyczących kwalifikacji prawnej czynów, podstaw i sposobu zakończenia prowadzonych postępowań oraz informacje o skierowanych aktach oskarżenia i zapadłych orzeczeniach sądowych. Pozwala również (w niepełnym stopniu) na identyfikację występujących w sprawach pokrzywdzonych.

poprawności działania systemów zabezpieczeń lub do realizacji zadań służbowych IPN. Oprogramowanie typu: (...) służyły wewnątrz w BIN i Samodzielnej Sekcji Bezpieczeństwa Teleinformatycznego do identyfikowania ruchu sieciowego w celu zachowania ciągłości działania sieci LAN/WAN poprzez parametryzację QoS. Natomiast porównanie wykazu zainstalowanego oprogramowania i wykazu posiadanych licencji obarczone było błędem, gdyż wykaz zainstalowanego oprogramowania obejmował również dane historyczne i instalacje na komputerach wycofanych z eksploatacji. Inne zaś nieścisłości wynikały np. z tego, że podczas instalacji oprogramowania Adobe After Effects automatycznie instalował się program Cinema 4D oraz Cineware.

(akta kontroli str. DVDF.39,63,78, 9198-9525, 12446-12510, 12688-12865)

Zdaniem NIK ww. wyjaśnienia potwierdzają zasadność stwierdzonej nieprawidłowości i uzasadniają prowadzenie bieżącej i skutecznej kontroli pod kątem zainstalowanego oprogramowania, która powinna umożliwić wykrycie instalacji „dodatkowego” oprogramowania (jak wymienione powyżej) mającego charakter „add-on” i instalowanego za zgodą użytkownika. NIK wskazuje, że z § 13 ust. 1 w zw. z § 14 ust. 1-3 i § 10 ust. 1 załącznika do Zarządzenia nr 34/18 Prezesa IPN z 13 czerwca 2018 r. w sprawie instrukcji korzystania z systemów teleinformatycznych w IPN, wynika że dozwolone jest korzystanie wyłącznie z oprogramowania będącego własnością lub z którego IPN korzysta na podstawie umów.

11. Nieewidencjonowanie kilkuset egzemplarzy publikacji zwróconych przez kontrahentów (np. zawierających defekt) oraz egzemplarzy będących przekazanymi przez drukarnie nadwyżkami produkcyjnymi, było działaniem nierzetelnym.

Dyrektor Wydawnictwa wyjaśniła m.in., że względu na prowadzenie gospodarki magazynowej w systemie księgowym publikacje te nie są ewidencjonowane, ponieważ mogłyby wprowadzić w błąd osoby obsługujące zewnętrzne zamówienia i omyłkowo zostać sprzedane jako pełnowartościowy produkt. Dodała, że egzemplarze nadające się do użytku są wykorzystywane, w ramach działań statutowych, w formule nieodpłatnej a potencjalni odbiorcy są uprzedzeni o stanie książek. Z kolei nadwyżki powstały w związku z przesyłaniem przez drukarnie nadwyżek produkcyjnych. Tej partii egzemplarzy nie można ewidencjonować, gdyż są to egzemplarze ponadnormatywne (przekraczające zamówioną i zakontraktowaną ilość), przekazywane przez drukarnie dobrowolnie i nieodpłatnie. Przekazywane są nieodpłatnie w ramach działań statutowych, gdy napływają zapotrzebowania zawierające znajdujące się w nadwyżkach tytuły, przekazuje się je, nie uszczuplając stanu publikacji przeznaczonych do sprzedaży, ewidencjonowanych w systemie TETA.

(akta kontroli str. 11473-11494, 27463-27467)

W wyniku przeprowadzonych oględzin stwierdzono, że w hali magazynowej Wydawnictwa znajdowało się około kilkuset egzemplarzy publikacji (stanowiących nadwyżki produkcyjne lub zwróconych przez kontrahentów i klientów), które nie były uwzględnione w wykazie stanów magazynowych, a podlegały dalszemu dystrybuowaniu.

NIK wskazuje, że w celu zachowania przejrzystości i transparentności obiegu publikacji zawierających defekt bądź też pochodzących z nadwyżek produkcyjnych, zasadne jest prowadzenie ewidencji, z których wynikałyby rzetelne dane o posiadaniu przez Wydawnictwo IPN ww. egzemplarzy publikacji. Z uwagi na to, że część tych egzemplarzy jest pełnowartościowa i nadaje się do rozpowszechniania (w szczególności pochodzące z nadwyżek drukarskich) prowadzenie wykazu takich publikacji spowodowałoby

kontrolę nad ich dalszym rozdysponowaniem, poprzez odzwierciedlenie kiedy, komu oraz ile sztuk danej publikacji przekazano.

12. Wbrew obowiązowi wynikającemu z art. 60a pkt 6 prawa budowlanego w książce obiektu budowlanego dot. hali magazynowej „D” przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie nie odnotowano informacji o wykonaniu rozbudowy, przebudowy budynku biurowo-magazynowego. Zgodnie z art. 60a pkt 6 prawa budowlanego w książce obiektu dokonuje się wpisów m.in. w zakresie robót budowlanych związanych z obiektem budowlanym, a wykonywanych po oddaniu do użytkowania.

Dyrektor BAG wyjaśnił, że informacja o wykonaniu rozbudowy budynku biurowo-magazynowego zostanie uzupełniona w książce obiektu budowlanego.

(akta kontroli str. 26250-26263, 31572)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia gospodarowanie majątkiem w ramach bieżącego zarządzania i pozyskiwania nieruchomości na cele statutowe.

Gospodarowanie majątkiem w Centrali IPN odbywało się z naruszeniem zasad gospodarności i rzetelności. Nabyto nieruchomość na potrzeby działalności statutowej IPN za kwotę 2 925,0 tys. zł nie dysponując wyceną jej wartości rynkowej. Nie zapewniono optymalnego zasobu najmowanej powierzchni adekwatnego do wykonywanych zadań, wydając 264,9 tys. zł na najem dodatkowych pomieszczeń biurowych w sytuacji wynajmowania już adekwatnej powierzchni biurowej. Nie naliczano i nie dochodzono od Prezesa IPN również opłat za korzystanie z pokoju gościnnego będącego w siedzibie w Centrali IPN w łącznej kwocie 55,2 tys. zł. Wykorzystywanie w niewielkim stopniu powierzchni hali magazynowej Wydawnictwa IPN, na rozbudowę której wydatkowano 3 444,3 tys. zł było działaniem niegospodarnym. Nie podejmowano także skutecznych i efektywnych działań w zakresie działalności wydawniczej, doprowadzając do utrzymywania się w latach 2022-2024 nadmiernych i nieadekwatnych do potrzeb stanów magazynowych nakładów publikacji o wartości średniorocznie 6 241,3 tys. zł wskutek zdecydowanie niższej sprzedaży od nakładów publikacji (książek, albumów). Niegospodarnie wydatkowano 262,7 tys. zł na opracowanie i realizację przez podmiot zewnętrzny strategii marketingowej w mediach społecznościowych dla Wydawnictwa IPN, gdyż corocznie następował spadek sprzedaży publikacji.

Zarządzanie oprogramowaniem odbywało się z naruszeniem zasad rzetelnego gospodarowania, co powodowało ponoszenie kosztów za niewykorzystywane nabyte licencje na oprogramowanie w wysokości 106,0 tys. zł i nie sprawując bieżącego nadzoru nad uprawnieniami dostępu do systemów teleinformatycznych. Odbieranie uprawnień dostępowych byłym pracownikom IPN następowało z wielomiesięcznym lub wieloletnim opóźnieniem bądź ich wcale nie odebrano. Wiązało się to z ryzykiem utraty danych lub nieautoryzowanym dostępem do danych osobowych oraz generowaniem zbędnych kosztów na utrzymywanie licencji i dostępu dla osób niebędących już pracownikami.

W Centrali IPN prawidłowo zarządzano zbędnymi lub zużytymi składnikami majątku ruchomego, eliminując koszty związane z ich utrzymywaniem i podejmując działania w zakresie ich zagospodarowania (poprzez sprzedaż, przekazanie nieodpłatne lub likwidację. Inwentaryzację składników

majątkowych na koniec 2023 r. przeprowadzono w terminach oraz w sposób zgodny z art. 26 ust. 1 i 3 uor, za wyjątkiem inwentaryzacji składników aktywów powierzonych kontrahentom. Zlecano niezbędne kontrole stanu nieruchomości oraz zapewniono utrzymanie obiektów budowlanych w należytym stanie technicznym, w tym bezpieczeństwa ich użytkowania.

OBSZAR

2. Rozporządzanie środkami finansowymi

Opis stanu faktycznego

2.1. W okresie objętym kontrolą, w Centrali IPN, rozbudowano strukturę organizacyjną, o nowe biura, tj. Biuro Przystanków Historia, Biuro Wydarzeń Kulturalnych i Centralny Przystanek Historia⁷⁷. Dyrektor Generalna wyjaśniła, że podyktowane to było zmianą kierunku działań IPN zmierzających do dotarcia do szerokiego grona odbiorców poprzez działania innowacyjne. Do 2021 r. w strukturze IPN funkcjonowało siedem komórek organizacyjnych⁷⁸, o których mowa w art. 18 ust. 1 ustawy o IPN, realizujących ustawowe zadania IPN. Dyrektorów nowo powstałych biur nie powołano jednak na podstawie aktu powołania lecz powierzając im funkcję dyrektora w ramach zawartej umowy o pracę. Dokonanie tych zmian w określonej w ustawie o IPN strukturze organizacyjnej oraz zastosowany tryb powołania dyrektorów nowo powstałych biur były sprzeczne z przepisami ustawy o IPN, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 31263-31309, DVDF.4)

W latach 2022 – 2024 przeciętne zatrudnienie w Centrali IPN wzrosło z 885 osób w 2022 r. do 909 osób w 2024 r. (tj. o 2,7%), przy czym w tym okresie z 295 pracownikami ustał stosunek pracy (co dotyczyło 32% stanu zatrudnienia), przy jednoczesnym zatrudnieniu 319 nowych pracowników. W tym okresie, w Centrali Instytutu w biurach realizujących bezpośrednio działalność ustawową IPN zatrudnionych było średniorocznie 67% ogółu pracowników⁷⁹. Spośród ww. pracowników średniorocznie: 47%⁸⁰ wykonywało działalność archiwalną, 12%⁸¹ i 10%⁸² odpowiednio działalność edukacyjną i wydawniczą. W przypadku działalności lustracyjnej, badawczej i poszukiwawczej⁸³ średniorocznie wykonywało ją od 7 do 8% ogółu pracowników realizujących zadania ustawowe⁸⁴. Najmniej pracowników zatrudnionych było w komórkach zajmujących się działalnością śledczą i ochroną dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej i Narodu Polskiego (średniorocznie 2% ogółu tych pracowników)⁸⁵.

(akta kontroli str. 18172-18174, 18275-18277, 18278-18279, DVDF.19, DVDF.20)

W okresie objętym kontrolą istotnie wzrosło zatrudnienie w komórkach realizujących działalność edukacyjną (o 65%⁸⁶) oraz działalność ochrony

⁷⁷ Zarządzeniem Prezesa IPN z 6 września 2021 r. utworzono Biuro Nowych Technologii i Biuro Współpracy Międzynarodowej.

⁷⁸ Tj. Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Archiwum IPN, Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa, Biuro Poszukiwań i Identyfikacji, Biuro Edukacji Narodowej (dalej: BEN), Biuro Badań Historycznych i Biuro Lustracyjne.

⁷⁹ W latach 2022 r., 2023 r. i 2024 r. odpowiednio 66% (581 osób), 67% (607 osób) i 68% (615 osób).

⁸⁰ W latach 2022 r., 2023 r. i 2024 r. odpowiednio 47% (275 osób), 46% (281 osób) i 48% (295 osób).

⁸¹ Tj. od 66 osób w 2022 r. do 76 osób w 2024 r.

⁸² Tj. od 61 osób w 2022 r. do 57 osób w 2024 r.

⁸³ Tj. od 41 do 45 osób.

⁸⁴ W przypadku działalności upamiętniania walk i męczeństwa – średniorocznie realizowało to zadanie 27 osób, tj. 5% pracowników ogółu pracowników realizujących zadania ustawowe

⁸⁵ Tj. od 14 do 16 osób.

⁸⁶ Z 46 osób w 2022 r. do 76 osób w 2024 r.,

dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej i Narodu Polskiego (o 150%⁸⁷). W pozostałych biurach wykonujących zadania ustawowe, stan zatrudnienia kształtował się na zbliżonym poziomie, przy czym zmalało zatrudnienie na koniec 2024 r. w komórkach zajmujących się działalnością wydawniczą i badawczą (odpowiednio o 8% i 6%). W przypadku działalności edukacyjnej wzrost zatrudnienia spowodowany był utworzeniem dodatkowych pięciu biur zajmujących się tą działalnością w szerszym zakresie niż przed 2021 rokiem. W nowych biurach, działalność edukacyjną wykonywało 56 osób, z czego najwięcej pracowników realizowało zadania w ramach Biura Przystanków Historia i Biura Współpracy Międzynarodowej, tj. odpowiednio 17 i 15 osób⁸⁸. Na działalność bieżącą tych nowo powstałych biur, w okresie objętym kontrolą, przeznaczono łącznie 52 115,0 tys. zł, z tego na działalność BNT, BWK i BWM odpowiednio 15 056,1 tys. zł, 13 147,7 tys. zł i 10 229,8 tys. zł⁸⁹.

(akta kontroli str. DVDF.19-20)

2.2. W latach 2021-2024, wydatki poniesione przez Centralę IPN na wynagrodzenia wzrosły z 77 541 tys. zł do 113 521 tys. zł, tj. o 46,4%, z tego wydatki na wynagrodzenia osób zatrudnionych w komórkach realizujących działalność ustawową IPN wzrosły z 49 517,7 tys. zł do 76 124,3 tys. zł, tj. o 53,7%. Spowodowane to było w dużej mierze wzrostem zatrudnienia w nowo powstałych biurach realizujących działalność edukacyjną. Natomiast przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na jednego pełnozatrudnionego w badanym okresie wzrosło w Centrali z 7325 zł do 10 752 zł (o 46,8%). Wydatki ogółem poniesione w ww. okresie na wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w komórkach realizujących działalność ustawową IPN w zakresie działalności:

- archiwalnej wzrosły z 21 765,9 tys. zł do 30 320,8 tys. zł (o 36,5%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 6276 zł do 8565 zł (o 36,5%);
- edukacyjnej wzrosły z 3 811,3 tys. zł do 9 459,8 tys. zł (o 148,2%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 6905 zł do 10 373 zł (o 50,2%);
- wydawniczej wzrosły z 5 103,4 tys. zł do 6 775,7 tys. zł (o 32,8%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 6859 zł do 9906 zł (o 44,4%);
- śledczej wzrosły z 3 294,9 tys. zł do 4 884,0 tys. zł (o 48,2%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 19 613 zł do 29 071 zł (o 48,2%);
- lustracyjnej wzrosły z 5 092,7 tys. zł do 7 980,4 tys. zł (o 56,7%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 9870 zł do 15 114 zł (o 53,1%);
- badawczej wzrosły z 4 192,3 tys. zł do 5 829,9 tys. zł (o 39,1%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 7433 zł do 11 042 zł (o 48,5%);
- poszukiwawczej wzrosły z 3 474,6 tys. zł do 4 933,6 tys. zł (o 42,0%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 6894 zł do 10 028 zł (o 45,5%);
- upamiętniania walk i męczeństwa wzrosły z 2 557,9 tys. zł do 3 870,2 tys. zł (o 51,3%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 7350 zł do 11 121 zł (o 51,3%);
- ochrony dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej i Narodu Polskiego wzrosły z 224,7 tys. zł do 2 069,9 tys. zł (o 821,2%) a przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło z 9363 zł do 11 499 zł (o 22,8%).

(akta kontroli str. DVDF.19)

⁸⁷ Z 6 osób w 2022 r. do 15 osób w 2024 r.

⁸⁸ Na koniec 2024 r. w biurach: BNT, BWK i CPH pracę wykonywało odpowiednio 9, 9 i 8 osób

⁸⁹ Z kolei na działalność bieżącą w ramach realizacji zadań przez BPH i CPG wydatkowano w badanym okresie odpowiednio: 7 588,2 tys. zł i 291,9 tys. zł.

Wzrost wynagrodzeń pracowników w głównej mierze spowodowany był podwyższeniem wynagrodzeń w IPN, w związku z zastosowaniem średniorocznych wskaźników wzrostu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej w latach 2023 – 2024, w wysokości odpowiednio 107,8% i 120% r. Z kolei w przypadku prokuratorów wzrost ich wynagrodzeń podyktowany był zmianą podstawy ustalenia ich wynagrodzenia zasadniczego, wynikającą z ustaw o budżecie⁹⁰ oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 29 lutego 2016 r. w sprawie wynagrodzenia zasadniczego prokuratorów oraz wysokości dodatków funkcyjnych przysługujących prokuratorom⁹¹.

W okresie objętym kontrolą, Prezes IPN powierzył funkcję doradcy Prezesa IPN sześciu osobom⁹², jednak nie więcej niż trzech jednocześnie realizowało zadania w zakresie doradztwa i ekspertyz w sprawach określonych przez Prezesa IPN, zgodnie z § 17 Regulaminu organizacyjnego IPN. Zatrudnienie doradców nastąpiło na podstawie umowy o pracę zawartej na czas pełnienia funkcji przez Prezesa IPN za wynagrodzeniem określonym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 28 marca 2000 r. w sprawie zasad wynagradzania i innych świadczeń przysługujących pracownikom urzędów państwowych zatrudnionym w gabinetach politycznych oraz doradcom lub pełniącym funkcje doradców osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe⁹³. W badanym okresie (2022-2025 I kw.), z tytułu pełnienia funkcji doradców Prezesa IPN wypłacono tym osobom wynagrodzenia w łącznej wysokości 756,8 tys. zł oraz nagrody w łącznej kwocie 45,2 tys. zł.

(akta kontroli str. 31385-31404)

2.3. W latach 2022-2024 zawarto łącznie 838 umów o dzieło⁹⁴ na realizację zadań ustawowych IPN na łączną kwotę 5 349,1 tys. zł⁹⁵, z tego najwięcej na działalność: edukacyjną, wydawniczą oraz upamiętniania walk i męczeństwa odpowiednio: 2 799,0 tys. zł (221 umów), 1 387,2 tys. zł (592 umów) oraz 827,7 tys. zł (13 umów). Z kolei najmniej poniesiono na działalność poszukiwawczą – 7,8 tys. zł (3 umowy)⁹⁶. Najwyższe wydatki z tytułu zawartych umów o dzieło na działalność edukacyjną poniesiono w 2023 r. w wysokości 1 078,6 tys. zł (przy 862,9 tys. zł w 2022 r. i 866,0 tys. zł w 2024 r.). Natomiast w tym okresie systematycznie ulegały zmniejszeniu wydatki z tytułu umów o dzieło na działalność wydawniczą – z 592,8 tys. zł w 2022 r. do 313,9 tys. zł w 2024 r.

(akta kontroli str. 31405)

W latach 2022-2024 zawarto łącznie 325 umów zlecenia o łącznej wartości 2 263,8 tys. zł⁹⁷, z tego 283 umowy na realizację zadań ustawowych IPN na kwotę 1 720,1 tys. zł⁹⁸ (co stanowiło w tym okresie od 71,8% do 81,8% ogółu

⁹⁰ Tj. ustaw o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustaw budżetowych na lata 2022-2024

⁹¹ Dz. U. z 2023 r., poz. 1656, ze zm.

⁹² W tym jeden w okresie wrzesień 2021 – marzec 2022, drugi w okresie marzec 2022 – sierpień 2023, a trzeci w okresie od lutego – maja 2024, czwarty od czerwca 2024 r. do dnia zakończenia kontroli NIK a pozostałych dwóch od 2022 r. do dnia zakończenia kontroli NIK, tj. 9 maja 2025 r.

⁹³ Dz. U. z 2000 r. Nr 24 poz. 296, ze zm.

⁹⁴ Odpowiednio: 312, 306, 220 i 1.

⁹⁵ Odpowiednio: 1 633,4 tys. zł, 2 172,4 tys. zł i 1 541,8 tys. zł. W 2021 r. łączna wartość umów o dzieło wynosiła 1 085,0 tys. zł.

⁹⁶ Na pozostałą działalność archiwalną i badawczą odpowiednio: 212,4 tys. zł (4 umowy) i 114,1 tys. zł (4 umowy),

⁹⁷ W tych latach odpowiednio: 104 umowy na kwotę 538,6 tys. 128 umów na kwotę 876,4 tys. zł i 93 umowy na kwotę 848,6 tys. zł).

⁹⁸ W latach 2022 – 2024 odpowiednio 440,7 tys. zł (83 umowy), 669,6 tys. zł (117 umowy) i 609,7 tys. zł (82 umowy).

tych umów). Najwyższe wydatki z tytułu zawartych umów zlecenia poniesiono na działalność: edukacyjną – 1 074,7 tys. zł (181 umów), wydawniczą – 330,7 tys. zł (59 umów) oraz archiwalną i upamiętnianie walk i męczeństwa – odpowiednio 95,7 tys. zł i 92,5 tys. zł. Z kolei najmniej poniesiono na działalność badawczą i poszukiwawczą – odpowiednio 78,7 tys. zł i 47,6 tys. zł. Nie zawierano umów o dzieło i zlecenia związanych z działalnością śledczą i lustracyjną.

Szczegółowym badaniem pod kątem legalności, gospodarności, celowości i rzetelności objęto wydatki z tytułu umów zleceń i o dzieło na kwotę 1 563,1 tys. zł, tj. 20,% wydatków Centrali IPN w tym zakresie, przy czym wydatki na kwotę 1 238,7 tys. zł zostały poniesione z naruszeniem zasad gospodarowania środkami publicznymi, określonych w ufp, co szerzej zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 8280-18282, 31405)

2.4. W okresie objętym kontrolą w Centrali IPN na zakup usług obcych, dostaw, robót budowlanych⁹⁹ wydatkowano 174 225,5 tys. zł, z tego w 2022 r. - 55 395,6 tys. zł, w 2023 r. - 67 264,1 tys. zł a w 2024 - 51 565,8 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 25,8%, 23,1% i 17,2% ogółu wydatków Centrali IPN.

W okresie objętym kontrolą, w IPN realizowano szereg przedsięwzięć edukacyjno-kulturalnych, w tym m.in: projekt „Historia Mówi Przez Pokolenia” – „Kongres Pamięci Narodowej” w Warszawie - 10 134,1 tys. zł¹⁰⁰; grę „Gra Szyfrów” - 5 919,5 tys. zł; projekt „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”¹⁰¹ - 5 028,2 tys. zł; grę „Warsaw Rising – Miasto Bohaterów” - 4 342,4 tys. zł¹⁰² ; projekt „Cyfrowi Bohaterowie” oraz awatary postaci historycznych - 3 887,8 tys. zł¹⁰³ ; Koncerty kolęd - 3 135,0 tys. zł; Spektakl „Historia Misia Wojtka” - 1 509,6 tys. zł; projekt związany z postacią Danuty Siedzikówny – Inki - 606,9 tys. zł; projekt „Historia Mówi Przez Pokolenia” - Kongres Pamięci Narodowej w Poznaniu - 437,9 tys. zł. Na ww. przedsięwzięcia wydatkowano łącznie 35 162,4 tys. zł. Dyrektor Generalna IPN wyjaśniła, że *ww. przedsięwzięcia stanowiły odrębne projekty nie w sensie definicyjnym¹⁰⁴, ale jako ciąg logicznych i uporządkowanych czynności zmierzających do uruchomienia oraz finalizacji i rozliczenia danego przedsięwzięcia*.

(akta kontroli str. 14783-15056, 17834-17841, 13893-15056, 20000-20026, 23501-23506, 31004-31010, 31033-31037)

Badaniem objęto realizację przedsięwzięć w ramach projektów: „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”, „Cyfrowi Bohaterowie” oraz awatary postaci historycznych, Koncerty kolęd, Spektakl o Misiu Wojtku, grę „Gra Szyfrów” oraz projekt związany z postacią Danuty Siedzikówny – Inki.

Szczegółowym badaniem pod kątem legalności, gospodarności, celowości i rzetelności objęto wydatki z tytułu dostaw i usług na kwotę 34 637,9 tys. zł, tj. 20% wydatków Centrali IPN w tym zakresie¹⁰⁵, przy czym wydatki na kwotę

⁹⁹ TJ. wydatki sklasyfikowane w §§ 4210, 4270, 4300, 4380, 4390.

¹⁰⁰ Z tego: 229,8 tys. zł Archiwum IPN; 1 966,4 tys. zł BNT; 670,3 tys. zł BPH; 871,2 tys. zł BRP; 79,8 tys. zł BWK; 251,9 tys. zł Wydawnictwo; 72,1 tys. zł BBH; 5 564,3 tys. zł BIK; 252,8 BEN.

¹⁰¹ Dalej: SNOW.

¹⁰² Tylko zakup licencji do gry oraz aktualizacja karty projektowej na portalu gamingowym.

¹⁰³ Z tego: 137,8 tys. zł na nagranie holograficzne dwóch bohaterów podziemia niepodległościowego z czasu PRL; 3 750,0 tys. zł na stworzenie wielopoziomowego narzędzia edukacyjnego, na które składają się awatary trzech postaci historycznych, modele w rozszerzonej rzeczywistości, krótkie filmy oraz modele 3D.

¹⁰⁴ PMBOK Guide, Prince2 lub AGILE.

¹⁰⁵ TJ. wydatki sklasyfikowane w §§ 4210, 4270, 4300, 4380, 4390.

11 877,1 tys. zł (tj. 34%) zostały poniesione z naruszeniem zasad gospodarowania środkami publicznymi, określonych w ufp, co szerzej zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 6530-6719, 12289-12283, 22083-23393, 23501-23506, DVD.73)

2.4.1. Projekt edukacyjno-memoratywny „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” zapoczątkowany został w połowie 2021 r. Założeniem projektu było ukazanie w nowym świetle dziejów walczących na zachodnim froncie żołnierzy 1. Dywizji Pancerniej gen. Maczka. Obejmował zasięgiem 30 państw i przyczynić się miał do lepszego zrozumienia realiów II wojny światowej z polskiej perspektywy. Opracowano plany uwzględniające propozycje materiałów edukacyjnych, serii wydawniczej „Biblioteczka Szlaków Nadziei” oraz plany ekspozycji wystawy, ogłoszono konkurs na logotyp, zlecono budowę strony internetowej. W latach 2022-2024, przy realizacji projektu „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” Na jego realizację Centrala IPN poniosła wydatki w łącznej kwocie 5 028,2 tys. zł¹⁰⁶ na zakup różnych usług realizowanych przez biura w Centrali IPN a oddziały IPN - 597,0 tys. zł. W 2023 r. rozpoczęto przygotowanie wersji wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” w formie multimedialnej, z wykorzystaniem dźwięku immersyjnego. Pomysł i założenia wystawy opracowane zostały w Biurze Współpracy Międzynarodowej, jednakże szczegółowe rozwiązania techniczne, w tym zastosowanie dźwięku immersyjnego, omawiane były na spotkaniach z wykonawcami w siedzibie IPN. Badaniem na realizację „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” objęto wydatki na kwotę 3 436,1 tys. zł, tj. 68 % wydatków Centrali IPN przeznaczonych na ten projekt, przy czym wydatki na kwotę 1 348,6 tys. zł zostały poniesione z naruszeniem zasad gospodarowania środkami publicznymi, określonych w ufp, w tym poprzez udzielanie zamówień z naruszeniem zasady bezstronności, obiektywizmu i uczciwej konkurencji. Rozeznanie rynku miało charakter pozorny i nie prowadziło do rzeczywistego rozpoznania cen rynkowych, co szerzej zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 6530-6719, 12289-12283, 22083-23393, DVD.F22-23, DVD.F72)

2.4.2. W 2021 r. zainicjowano realizację przedsięwzięcia polegającego na przygotowaniu spektaklu teatralnego dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym opowiadającego o historii Niedźwiedzia Wojtka w Wojsku Polskim w czasie II wojny światowej. W tym zakresie zlecono wszystkie działania niezbędne do wystawienia widowiska, w tym napisanie scenariusza w języku polskim oraz angielskim z przeniesieniem praw materialnych, reżyserię oraz przygotowanie scenografii (przenośnej) rekwizytów, kostiumów dla postaci i przekazanie ich IPN. Celem realizacji tego projektu było docieranie do młodych ludzi z wartościowym ale też atrakcyjnym cyfrowo przekazem historycznym, który trafić miał do ich wrażliwości i przede wszystkim zainteresować opowieścią o historii. Z wyjaśnień Dyrektora BPH wynikało, że podjęcie przez IPN, w 2021 r. działań celem przygotowania przez podmiot zewnętrzny spektaklu o Misiu Wojtku, była chęć zainteresowania najmłodszego odbiorcy, tj. dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym dziejami historii Polski. Miś Wojtek miał zainteresować dzieci losami generała Andersa i jego żołnierzy podczas II Wojny Światowej. W realizacji ww. projektu nie zachowano zasady

¹⁰⁶ Z tego: Biuro Badań Historycznych – 30,8 tys. zł, BWK – 72,8 tys. zł, Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa – 135,9 tys. zł, Biuro Rzecznika Prasowego – 136,4 tys. zł, BEN – 476,4 tys. zł, Wydawnictwo – 1 126,2 tys. zł oraz BWM – 3 049,7 tys. zł.

konkurencyjności oraz stwarzano jej pozory przy przeprowadzaniu zapytań ofertowych wskutek kierowania zapytań do podmiotów powiązanych zawodowo i prywatnie z osobami zajmującymi kierownicze stanowiska w Centrali IPN, a także nie zastosowano trybów przetargowych wynikających z pzp, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 14510-14547, 11849-11865, DVDF.79)

2.4.3. W latach 2022-2025 (I kwartał) Biuro Wydarzeń Kulturalnych zorganizowało łącznie 223 wydarzenia kulturalne za łączną kwotę 14 620 928,45 zł, z czego w roku:

- 2022 zorganizowano 55 wydarzeń kulturalnych za łączną kwotę 3 494, tys. zł,
- 2023 zorganizowano 63 za łączną kwotę 5 880,2 tys. zł,
- 2024 zorganizowano 87 za łączną kwotę 4 083,3 tys. zł,
- 2025 zorganizowano 13 za łączną kwotę 1 162,7 tys. zł.

W ramach działalności tego biura organizowano przedsięwzięcia kulturalne:

- koncerty m.in. rocznicowe, upamiętniające wydarzenie bądź osobę historyczną, towarzyszące innym wydarzeniom np. gali wręczenia nagród. W sumie zorganizowano 139 koncertów za łączną kwotę 8 787,3 tys. zł¹⁰⁷,
- koncerty kolędowe, których w sumie było 55 za łączną kwotę 3 135,0 tys. zł¹⁰⁸,
- inne wydarzenia np. filmy, spektakle, warsztaty, wystawy, których w sumie było 29 za łączną kwotę 2 698,6 tys. zł¹⁰⁹.

Z tytułu organizacji tych wydarzeń kulturalnych ponoszono w Centrali IPN wydatki na: wynajem sal koncertowych, tworzenie kompozycji muzycznych, wynagrodzenia za wykonania artystyczne, wynajem sprzętu muzycznego (np. fortepianów), obsługę multimedialną, promocję koncertów i inne.

Genezą projektu koncertów kolędowych, jak wyjaśnił Dyrektor Biura Wydarzeń Kulturalnych była *kwerenda w Muzeum Stutthof w Sztutowie w trakcie której zbierano materiały do wystawy związanej z „marszem śmierci”. W jej wyniku natrafiono na bogate zbiory ikonografii, pamiątek obozowych, zapisanych późniejszych relacji byłych więźniów oraz kartek pocztowych związanych z obyczajami panującymi w obozie w trakcie Świąt Bożego Narodzenia. Zebrane na przełomie września i października 2022 r. informacje, pozwoliły na przygotowanie idei koncertów i płyty z kolędami napisanymi w czasie II wojny światowej.*

W ramach koncertów kolędowych (świątecznych), organizowano szereg koncertów pt. m.in. „kolęda nadziei”, „kolęda przetrwania”, „kolęda na inny czas”, „wyśpiewać nadzieję”, „kolęda łagrowa”, „kolęda obozowa”, „kolęda serca”, „kolęda miłości”. Dyrektor Biura Wydarzeń Kulturalnych w zakresie różnic pomiędzy koncertami kolędowymi wyjaśnił, że *projekty te różnią się od siebie przekazywanymi treściami podczas tych wydarzeń, tj. prowadzoną przez konferansjera lub zespół narrację, która odpowiada tytułowi projektu. Angażowani są różni artyści. Repertuarowo nie różnią się – czasem wykonawcy proponują nam jakieś mniej znane utwory, ale to my obligujemy wykonawców do wykonywania*

¹⁰⁷ Tj. w: 2022 r. 37 za kwotę 2 698,0 tys. zł; 2023 r. 41 za kwotę 3 810,9 tys. zł; 2024 r. 56 za 1 987,6 tys. zł oraz pięć za 290,8 tys. zł.

¹⁰⁸ Tj. w: 2022 r. jeden za kwotę 43 271,40 zł. Pozostała kwota 296 751 zł z 2022 r. związana była m.in. zakupem licencji, stworzeniem aranżacji, nagraniem oraz wydaniem płyty CD, nagraniem teledysku; 2023 r. 10 za kwotę 1 024,5 tys. zł; 2024 r. 24 za 1 102,7 tys. zł oraz 2025 r. 20 za 667,8 tys. zł.

¹⁰⁹ Tj. w: 2022 r. siedem za kwotę 456,8 tys. zł; 2023 r. 12 za kwotę 1 044,7 tys. zł; 2024 r. siedem za 993,0 tys. zł oraz 2025 r. trzy za 204,1 tys. zł.

kołęd z repertuaru projektu. Dodał, że koncerty kolędowe wykazały zapotrzebowanie na wydarzenia, podczas których można wspólnie pośpiewać czy posłuchać wspomnień, a jednocześnie poznać lokalną historię. Przy organizacji każdego koncertu współpracowaliśmy ściśle z gospodarzami miejsca – domami kultury, parafiami czy muzeami. Zaproszenia na koncerty kierowaliśmy do grup i stowarzyszeń aktywnie działających w regionie, seniorów, ale i ludzi młodych. Promocji służyły głównie plakaty oraz foldery ze wspomnieniami więźniów obozów koncentracyjnych.

Przykładowo w grudniu 2024 r. i styczniu 2025 r. w samym Gdańsku lub w pobliskich miejscowościach zorganizowano co najmniej 12 koncertów kolędowych¹¹⁰, Zastępca Dyrektora BWK wyjaśnił m.in., że *teren Pomorza i okolic ma szczególne znaczenie – to właśnie na tym obszarze funkcjonował niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady KL Stutthof. Na ich terenie powstało wiele świadectw i relacji więźniów nawiązujących do okresu Świąt Bożego Narodzenia przeżywanych za drutami obozu, z dala od bliskich. Celem działań było upowszechnienie wiedzy o tym trudnym okresie, kształtowanie świadomości narodowej i historycznej, a także upamiętnienie ofiar, w sposób szczególny z okresu zimy 1945, kiedy to z KL Stutthof i jego podobozów wyruszył tragiczny w skutkach Marsz Śmierci. Ponadto, wydarzenie miało upamiętniać wszystkie osoby niosące pomoc na trasie Marszu Śmierci, który przebiegał również przez tereny Kaszub..*

(akta kontroli str. 23501-23506, 30798-30800)

Badanie wydatków na realizację koncertów kolędowych na kwotę 3 185,0 tys. zł wykazało, że w przypadku 22 zamówień na realizację tych koncertów lub występów artystów zlecano z naruszeniem zasad gospodarowania środkami publicznymi określonym w art. 44 ufp, poprzez niezachowanie zasad uczciwej konkurencji przy wyborze wykonawców oraz zasad udzielania zamówień wynikających z uregulowań wewnętrznych, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 23501-23506, 23533-23861)

2.4.4. W latach 2022-2024 na promocję wszystkich projektów realizowanych przez Biuro Nowych Technologii wydatkowano ponad 36% budżetu tego biura, w tym: odpowiednio 2 624,6 tys. zł (tj. 41,7% budżetu); 4 778,2 tys. zł (27,1%) i 2 957,9 tys. zł (65,4%)¹¹¹. Na 2025 r. zaplanowano na działania promocyjne 3 652,5 tys. zł (tj. 44,2%). Zgodnie z regulaminem organizacyjnym IPN, do głównych zadań BNT należało opracowywanie cyfrowych i nowatorskich projektów popularyzujących historię Polski z wykorzystaniem najnowszych możliwości technologicznych, zapewniających dostępność projektu na urządzeniach z dostępem do internetu. Biuro Nowych Technologii realizowało to zadanie poprzez permanentną promocję tego samego produktu (tj. „Gry Szyfrów”, stworzonej w 2022 r.). Wydatkowanie środków na promocję „produktów” BNT w łącznej kwocie 4 718,2 tys. zł było działaniem niecelowym i niegospodarnym, co szerzej omówiono w sekcji *Stwierdzone*

¹¹⁰ tj. w: 1) Gdańsku 19 grudnia 2024 r. „Kolęda serca”, 2) Nowym Dworze Gdańskim 22 grudnia 2024 r. „Lulajże, Jezuniu, na polskiej ziemi. Opowieści świąteczne”, 3) Gdańsku 28 grudnia 2024 r. „Kolęda na inny czas”, 4) Sobieszewie 28 grudnia 2024 r. „Kolęda Obozowa”, 5) Gdyni 29 grudnia 2024 r. „Kolęda na inny czas”, 6) Gdańsku 30 grudnia 2024 r. „Kolęda serca”, 7) Gdańsku 5 stycznia 2025 r. „Kolęda przetrwania”, 8) Kartuzach 19 stycznia 2025 r. „Noc nadziei”, 9) Kieźmarku 24 stycznia 2025 r. „Kolędy na inny czas”, 10) Kartuzach 25 stycznia 2025 r. „Kolędy na inny czas”, 11) Chmielnie 26 stycznia 2025 r. „Kolędy na inny czas”, 12) Żukowie 2 lutego 2025 r. „Kolędy na inny czas”.

¹¹¹ W latach 2022 – 2024 do dyspozycji BNT pozostawały środki: 6 295,8 tys. zł, 17 628,9 tys. zł i 4 520,4 tys. zł.

nieprawidłowości. O braku skuteczności ciągłej promocji ww. gry świadczyły dane pozyskane z konta IPN na platformie Steam¹¹².

„Gra Szyfrów” już w 2022 r. wpisana została do programu ministerialnego „Gry w edukacji”, co przyczyniło się do dotarcia z produktem do 100% populacji uczniów, jak wynikało z posiedzenia Kolegium IPN¹¹³. Mimo to BNT nie zaprzestało promocji tej gry. Dyrektor Biura Nowych Technologii wyjaśniła, że po pierwsze: oprócz szkół państwowych są inne szkoły a po drugie: kanał dystrybucji w bibliotece ministerialnej nie pokrywa się w 100% z kanałami dystrybucji IPN. Naszym założeniem było docieranie do młodzieży zarówno z Polski jak i zagranicą. Robimy wszystko po to, by nasze projekty trafiły do jak najszerzej grupy odbiorców.

(akta kontroli str. 25801-25809, 27557-27573, 30564-30612, 30622-30628, 30846-30849, 31574-31622)

2.4.5. W badanym okresie Biuro Nowych Technologii jako jedyna komórka organizacyjna Centrali IPN miała zapewnioną stałą obsługę prawną świadczoną przez kancelarię zewnętrzną, mimo funkcjonowania w strukturze Centrali IPN Biura Prawnego, na którą wydatkowano 423,5 tys. zł. Zlecenie tej obsługi uzasadniano potrzebą wzmocnienia kompetencji BNT w zakresie dokumentacji dotyczącej procedur wdrażania projektów związanych z działalnością biura, mimo funkcjonowania w strukturze Centrali IPN Biura Prawnego, w którym wg stanu na 31 marca 2025 r. zatrudnionych było 27 pracowników. Takie działanie naruszało zasady gospodarowania środkami publicznymi określonymi w art. 44 ufp, co szerzej omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Ponadto, postępowanie o udzielenie zamówienia na ww. obsługę prawną przeprowadzono z naruszeniem zasad udzielania zamówień wynikających z zarządzenia 65/2020 i w sposób niezapewniający zachowaniem uczciwej konkurencji i równego traktowania wykonawców, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Biuro Nowych Technologii, w ramach prowadzonej działalności, posiadało również odrębną stronę internetową¹¹⁴, której zarządzanie zlecono podmiotowi zewnętrznemu. Z tytułu zlecenia jej zarządzania (w tym bieżącą aktualizację, budowę podstron, zarządzanie treściami, utrzymanie, prowadzenie funkcji administratorskiej) w badanym okresie wydatkowano 226,5 tys. zł, co było niezasadne i niegospodarne, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. DVDF.40)

2.4.6. Instytut w 2023 r. pod hasłem „Historia mówi przez pokolenia” stworzył Kongres Pamięci Narodowej jako nowe, cykliczne wydarzenie, które miało oferować debaty historyczne, gry, wystawy, warsztaty, pokazy filmowe, koncerty muzyczne i inne przedsięwzięcia. Kongres miał być okazją do dyskusji na temat świadomości historycznej Polaków. Podczas jego inauguracji Prezes IPN zaprezentował raport zawierający wyniki zleconych przez Instytut badań na temat wiedzy historycznej Polaków i ich postaw wobec przeszłości. Z raportu wynikało, m.in., że 86% uczniów wskazało internet i gry jako źródło wiedzy o historii¹¹⁵. Przy czym wyniki odnosiły się do obydwu

¹¹² Platforma dystrybucji cyfrowej i zarządzania prawami cyfrowymi, system gry wieloosobowej oraz serwis społecznościowy.

¹¹³ Z protokołu posiedzenia Kolegium IPN z 29 listopada 2022 r. wynika m.in., że (...) „Gra Szyfrów” stała się częścią projektu MEiN „Gry w edukacji”. Od września 2022 r. gra ta jest w systemie obligatoryjnego użycia przez nauczycieli w trakcie lekcji historii. (...) W zasadzie zdobyli 100 proc. grupę docelową (...).

¹¹⁴ www.bnt.ipn.gov.pl.

¹¹⁵ Na równi z filmami, telewizją i radiem (83%); lekcjami (82%);

mediów łącznie – takie ujęcie tej statystyki powodowało, że w wynikach pokazano, iż gry i internet zostały wskazane jako źródło wiedzy¹¹⁶ przez 92% nauczycieli. Kongres miał być wydarzeniem nowatorskim, interesującym dla odwiedzających. W ramach projektu „Historia mówi przez pokolenia” realizowano: w 2023 r. Kongresy Pamięci Narodowej: w Warszawie (13–15 kwietnia 2023 r. na Stadionie PGE Narodowym) i w Rzeszowie (październik 2023 r.), natomiast w 2024 r.: w Poznaniu (18–19 czerwca 2024 r.) i w Gdańsku (20–21 listopada 2024 r.).

(akta kontroli str. DVDF.81)

2.4.7. W badanym okresie, Prezes IPN podjął działania mające na celu uruchomienie placówki IPN w Waszyngtonie jako miejsca spotkań, prezentacji wystaw i organizacji prelekcji historycznych dopasowanych do odbiorcy anglojęzycznego, z amerykańskiego kręgu kulturowego. W marcu 2022 r., w piśmie skierowanym do ministra spraw zagranicznych, Prezes IPN wskazał, że dostrzega potrzebę intensyfikacji działań IPN w zakresie popularyzacji polskiej historii za granicą poprzez otwarcie placówki IPN w Waszyngtonie jako centrum wspierania polskiej polityki historycznej w Ameryce Północnej. W kolejnym piśmie, z lipca 2022 r., Prezes IPN, powołując się na postanowienia ustawy o IPN zwrócił się do ministra spraw zagranicznych o wydanie rekomendacji dających Instytutowi możliwość realizacji długofalowych działań na terenie USA. Minister spraw zagranicznych pozytywnie zaopiniował przedstawiony przez Prezesa IPN ogólny plan realizacji ustawowych zadań IPN na terenie USA.

W Centrali IPN, w czerwcu 2023 r. sporządzono analizę efektywności realizacji zadania pod nazwą „Lech Kaczyński Press Corner” – Waszyngton DC w zakresie potencjalnego najmu lokalu w Waszyngtonie¹¹⁷ na okres od siedmiu do 10 lat. Z analizy wynikało, że planowana placówka miała mieć charakter stały. W celu uruchomienia tej placówki podjęto szereg działań, m.in.: nawiązano współpracę z pośrednikiem nieruchomości w Waszyngtonie; zawarto umowę obsługi prawnej z zewnętrzną kancelarią prawną; dokonano rejestracji organizacyjnej IPN na terenie Stanów Zjednoczonych; podpisano list intencyjny z właścicielem powierzchni planowanej do wynajęcia; wykonana została koncepcja wizualna lokalu. Mimo, że w latach 2022-2025 (I kw.) na realizację tych działań wydatkowano kwotę 397,0 tys. zł, to w 2024 r. zawieszono kontynuację tego projektu. Takie działanie naruszało zasady rozporządzania środkami publicznymi, określone w art. 44 ufp, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 15057-15383, DVDF.26)

2.4.8. W latach 2022-2025 (I kwartał) IPN wydatkował na promocję w mediach społecznościowych środki na łączną kwotę 990 tys. zł, z tego w: 2022 r. – 522 tys. zł, 2023 r. 271 tys. zł, 2024 r. 155 tys. zł oraz I kwartale 2025 r. 42 tys. zł. Najwyższe koszty w tym zakresie poniosły: Biuro Prezesa – 289 tys. zł, Wydawnictwo IPN – 283 tys. zł, Biuro Współpracy Międzynarodowej – 173 tys. zł, Biuro Edukacji Narodowej – 147 tys. zł oraz Biuro Nowych Technologii – 87 tys. zł. Stwierdzono, że zlecono zadania związane z bieżącym prowadzeniem płatnych aktywności w mediach społecznościowych IPN, obejmujące przygotowanie postów, ustanowienie infrastruktury i realizację kampanii płatnej u dostawców platform społecznościowych, czy reagowanie na

¹¹⁶ Na równi z: książkami, czasopismami i archiwami (93%); filmami, telewizją i radiem (91%); miejscami pamięci, muzeami i przedmiotami (91%); rozmowami w małym gronie (91%);

¹¹⁷ Zlokalizowanego na 1500 K Street.

aktywności odbiorców agencji marketingowej za kwotę ponad 110 tys. zł, pomimo że zadania w zakresie prowadzenia mediów społecznościowych IPN i prowadzenia kampanii w tych mediach należały do obowiązków pracowników Sekcji Mediów Społecznościowych w Wydziale Komunikacji Społecznej w Biurze Prezesa (zgodnie z ówczesnym regulaminem organizacyjnym). Zlecanie tych usług na zewnątrz, mimo przypisania stosownych obowiązków pracownikom IPN było działaniem niegospodarnym, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 30939-30955)

2.4.9. W latach 2022 – 2024 na sfinansowanie kształcenia 14 pracowników na studiach podyplomowych na kierunku Master of Business Administration (MBA) wydatkowano w Centrali IPN łącznie 214,0 tys. zł, w tym 11 pracownikom (w szczególności dyrektorom oraz zastępcom dyrektorów biur zatrudnionym po czerwcu 2021 r.) sfinansowano w całości opłaty za studia MBA na kwotę 154,0 tys. zł na uczelni niepublicznej, a trzem pracownikom (w tym Prezesowi IPN w kwocie 20,0 tys. zł oraz dwóm nowo zatrudnionym dyrektorom) sfinansowano w całości opłaty za kontynuowanie studiów MBA na łączną kwotę 60,0 tys. zł¹¹⁸ na uczelni publicznej. Każdorazowo pracownicy występowali z wnioskiem o sfinansowanie tych studiów, uzasadniając to potrzebą podniesienia kwalifikacji i kompetencji menadżerskich na pełnionym stanowisku kierowniczym, co miało umożliwić efektywniejsze zarządzanie zespołem i procesem realizowania zadań. Po uzyskaniu zgody Prezesa IPN, z pracownikami zawierano umowy na pokrycie kosztów opłat czesnego za studia, zobowiązując ich do pozostawania w trzyletnim zatrudnieniu od ukończenia studiów, pod rygorem zwrotu kosztów poniesionych przez pracodawcę.

(akta kontroli str. 3396- 3560)

2.4.10. Instytut, w trybie przetargu nieograniczonego, udzielił zamówienia w 2021 r. na usługę produkcji mini serialu fabularnego pod roboczym tytułem „Grażyna Lipińska” za kwotę 1 218,3 tys. zł. Jednakże do dnia zakończenia kontroli NIK (9 maja 2025 r.) nie wykorzystano wyprodukowanego serialu w celu publicznej emisji. Wydatkowanie kwoty 1 218,3 tys. zł na usługę produkcji utworu, który nie został wykorzystany w działalności IPN przez blisko dwa i pół roku, było działaniem naruszającym zasady celowości i oszczędności wydatkowania środków publicznych, wynikających z art. 44 ust. 3 ufp, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. DVD.F3, DVD.F62)

2.4.11. W okresie objętym kontrolą, w Centrali IPN, poniesiono wydatki w łącznej kwocie 526,7 tys. zł na zapłatę kar i odszkodowań (wraz z odsetkami i kosztami postępowania). W szczególności w trzech sprawach Instytut tytułem wykonania orzeczenia sądu lub ugody, uregulował roszczenia na kwotę 348,0 tys. zł. Dotyczyły one roszczeń o:

- usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych, poprzez uzupełnienie informacji umieszczonych w inwentarzu archiwalnym Instytutu w teczkach powoda jako „TW” o adnotacje o sądowej weryfikacji prawdziwości jego oświadczenia lustracyjnego oraz publikację przeprosin i zapłaty 100 tys. zł zadośćuczynienia. W inwentarzu archiwalnym IPN już po wytoczeniu powództwa w 2017 r. zamieszczono informację w sekcji „Informacje dodatkowe” jedynie ze wskazaniem sądu, daty wyroku o sygnatury sprawy,

¹¹⁸ W przypadku Prezesa IPN i dwóch dyrektorów część opłat za studia MBA sfinansował poprzedni pracodawca.

bez wyjaśnienia treści wyroku. W ocenie Sądu Apelacyjnego w Katowicach umieszczona informacja sugerowała, że powód był tajnym współpracownikiem, co naruszało jego dobra osobiste w postaci czci, godności i dobrego imienia, w wyniku czego zasądził¹¹⁹ na rzecz powoda kwotę 50,0 tys. zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 4 grudnia 2017 r.

- naruszenie autorskich praw majątkowych przez IPN, jako producenta wykonawczego filmu „Przełamać barierę strachu”, któremu na podstawie umowy z 29 lipca 2020 r. IPN zlecił produkcję filmu dokumentalnego za wynagrodzeniem w kwocie 139,7 tys. zł, potwierdzając odbiór filmu bez zastrzeżeń. Producent filmu nie zachował należytej staranności w pozyskaniu praw autorskich do muzyki filmowej, co skutkowało wezwaniem IPN do zaprzestania naruszania praw autorskich. Pomimo wykonania przez IPN wyroków, poprzez zapłatę zadośćuczynienia na rzecz podmiotów, których autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, IPN nie wystąpił do producenta filmu z roszczeniem regresowym, które wynosiło 100,3 tys. zł, co było działaniem nierzetelnym i niegospodarnym, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.
- zwrot niesłusznie potrąconego wynagrodzenia autorowi (projektantowi) dokumentacji projektowej budynku administracyjno-budowlanego w Lublinie. O istnieniu poważnego ryzyka niekorzystnego rozstrzygnięcia i zasadności rozważenia rozmów ugodowych Prokuratoria Generalna RP informowała IPN już 4 października 2019 r., a następnie w pismach z 7 listopada 2022 r. i opinii prawnej z 7 grudnia 2022 r. Następnie, w maju 2023 r., z uwagi na brak racjonalnych propozycji ugodowych po stronie IPN, a w efekcie rozbieżność stanowisk co do dalszego prowadzenia sprawy Prokuratoria Generalna RP zwróciła IPN sprawę do samodzielnego prowadzenia, podkreślając że niepodjęcie konkretnych rozmów ugodowych może być niezgodne z interesem Skarbu Państwa. Pomimo tego, że IPN dysponował szeregiem pisemnych rekomendacji co do zasadności zawarcia ugody, w okresie od października 2019 r. do kwietnia 2024 r. IPN podejmował opieszale i niekonstruktywne działania zmierzające do ugodowego zakończenia sporu, co było działaniem niegospodarnym, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 10306-10340, DVDF.44)

2.5. W okresie objętym kontrolą na krajowe podróże służbowe pracowników Centrali IPN poniesiono wydatki w łącznej wysokości 3 409,0 tys. zł¹²⁰, z tego najwięcej na realizacją zadań przez: Główną Komisję ŚZpNP - 657,0 tys. zł, Biuro Poszukiwań i Identyfikacji - 521,0 tys. zł oraz Biuro Prezesa - 449,0 tys. zł i Kierownictwo IPN - 230,0 tys. zł. Z kolei na krajowe podróże pracowników biur realizujących zadania w zakresie edukacji publicznej wydatkowano łącznie 503,0 tys. zł¹²¹, z tego: 135,0 tys. zł - BPH, 125,0 tys. zł - BNT, 124,0 tys. zł - BWK a 115,0 tys. zł - BEN. W tym okresie wystawiono 9783 polecenia wyjazdu służbowego dla pracowników IPN.

(akta kontroli str. 18283, DVDF.21)

W Centrali IPN zasady planowania i realizacji krajowych i zagranicznych podróży służbowych pracowników IPN, określone zostały w zarządzeniu nr

¹¹⁹ Wyrokiem z 25 października 2023 r.

¹²⁰ W latach 2022 - 2024 odpowiednio: 1 015,0 tys. zł, 1 233,0 tys. zł i 1 161,0 tys. zł.

¹²¹ Z kolei Biuro Badań Historycznych i Biuro Lustracyjne odpowiednio: 206,0 tys. zł i 308,0 tys. zł.

20/18 Prezesa IPN z dnia 18 kwietnia 2018 r.¹²². Zgodnie z tym zarządzeniem czynności kancelaryjne związane z obsługą podróży krajowych (w tym wystawiania poleceń wyjazdu służbowego i rozliczenia podróży) rejestrowano w systemie teleinformatycznym TetaME. Badanie 116 delegacji krajowych na łączną kwotę 86,9 tys. zł wykazało, że polecenia wyjazdów były związane z realizacją zadań ustawowych IPN. Przy planowaniu i rozliczaniu tych podróży służbowych przestrzegano zasad wynikających z ww. zarządzenia oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej¹²³. Prawidłowo i terminowo rozliczono koszty ww. podróży krajowych.

(akta kontroli str. 36000-36503)

W latach 2022 – 2024 na zagraniczne podróże służbowe pracowników Centrali IPN poniesiono wydatki w łącznej wysokości 6 667,2 tys. zł, z tego: odpowiednio: 2 532,9 tys. zł, 2 479,3 tys. zł i 1 655,0 tys. zł. W tym okresie 275 pracowników IPN odbywało podróż zagraniczną na podstawie 1062 wystawionych poleceń wyjazdu służbowego do 45 państw, z tego najczęściej do Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. W tym okresie Prezes IPN odbył 25 podróży służbowych zagranicznych do 16 krajów (w tym Argentyny, Kanady, Meksyku, RPA, Stanów Zjednoczonych, Zimbabwe) a dwóch Zastępców Prezesa IPN odbyło łącznie 43 podróże służbowe zagraniczne do 23 krajów (w tym Argentyny, Gruzji, Islandii, Izraela, Mongolii, Tunezji, Ukrainy, Włoch).

Badanie 100 delegacji zagranicznych na łączną kwotę 1 675,1 tys. zł (tj. 25% ogółu) wykazało, że przy planowaniu podróży służbowych zagranicznych przestrzegano zasad określonymi w zarządzeniu w sprawie podróży służbowych. Każdorazowo podstawę do odbycia podróży służbowej stanowił stosowny wniosek wraz z uzasadnieniem merytorycznym jej odbycia i załączonym programem pobytu za granicą. Każdorazowo po odbyciu podróży zagranicznej pracownik sporządzał sprawozdanie z podróży służbowych. Analiza tych sprawozdań wykazała, że wyjazdy służbowe za granicą były związane z realizacją zadań ustawowych IPN. Dotyczyły one m.in.: działalności naukowo-badawczej, dydaktycznej, kwerend dokumentacji, porządkowania i pozyskiwaniem zbiorów archiwalnych znajdujących się w dyspozycji różnych instytucji oraz udziału w różnych uroczystościach, spotkaniach z przedstawicielami środowisk polonijnych za granicą oraz partnerami zagranicznymi w celu omówienia dalszej współpracy. Terminowo rozliczono koszty ww. podróży zagranicznych. Stwierdzono jednakże, że w przypadku podróży służbowej Prezesa IPN i trzech dyrektorów do Meksyku nie kierowano się zasadami racjonalizacji wydatków i uzasadnionymi potrzebami IPN, o których mowa w § 1 zarządzenia w sprawie podróży służbowych, dopuszczając do niegospodarnego i niecelowego wydatkowania środków, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 4800-6398, 34387-35118)

2.6. W okresie objętym kontrolą, w Centrali IPN, na realizację wydatków majątkowych przeznaczono środki w łącznej kwocie 143 481,2 tys. zł, z tego na wydatki inwestycyjne 79 745,9 tys. zł. W ramach wydatków inwestycyjnych, wydatkowano 67 033,0 tys. zł na budowę, przebudowę lub rozbudowę nieruchomości przeznaczonych na siedziby Oddziałów Instytutu. Realizowano

¹²² Dalej: zarządzenie w sprawie podróży służbowych.

¹²³ Dz. U. z 2023 r. poz. 2190

m.in.: przebudowę obiektu oraz zmianę sposobu użytkowania istniejącego budynku po Areszcie Śledczym na cele biurowe w Krakowie – 34 670,0 tys. zł, przebudowę budynku oraz zagospodarowanie nieruchomości na potrzeby siedziby Delegatury IPN w Olsztynie – 15 433,0 tys. zł oraz rozbudowę siedziby Delegatury IPN w Kielcach – 12 720,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 35420-35422)

Badanie dwóch postępowań o udzielenie zamówień publicznych¹²⁴, na podstawie których w okresie objętym kontrolą wydatkowano 13 619,4 tys. zł wykazało, że w jednym z postępowań nierzetelnie udokumentowano szacowanie wartości zamówienia oraz nierzetelnie dokonano opisu przedmiotu zamówienia na wykonanie awatarów dla trzech postaci historycznych, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 13116-13353)

W badanym okresie, w Centrali IPN na realizację projektu BNT dotyczącego wykonania awatarów dla trzech postaci¹²⁵, treści wideo dla kampanii edukacyjnej w mediach społecznościowych, modeli 3D przedmiotów historycznych oraz animacji trzech awatarów, wykonanie scenariuszy, opisów postaci, zaprojektowanie charakterystycznego key visual¹²⁶ poniesiono wydatki w łącznej kwocie 3 465,9 tys. zł. Umowa na wykonanie ww. zamówienia przewidywała wynagrodzenie wykonawcy w kwocie 3 750,0 tys. zł i termin realizacji na I kwartał 2024 r. Wymagania dotyczące poszczególnych awatarów określono w opisie przedmiotu zamówienia, stanowiącym załącznik nr 2 do umowy. Odbioru przedmiotu zamówienia zrealizowanego na podstawie ww. umowy dokonano w sposób nierzetelny oraz wydatkowano kwotę 3 465,9 tys. zł, mimo że oddany przez wykonawcę przedmiot zamówienia nie odpowiadał założonej przez zamawiającego specyfikacji, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 31637-31786, 13354-13892)

2.7. W budżecie zadaniowym utworzono zadanie 1.9. Działalność ustawowa Instytutu, w ramach którego realizowana była działalność zarówno z zakresu gromadzenia i udostępniania dokumentów, funkcje śledcze, lustracyjne, poszukiwania miejsc spoczynku osób, które straciły życie wskutek walki z totalitaryzmami jak i funkcje badawcze, i edukacyjne. Dla każdej z nich stworzono oddzielne podzadania, a w ramach podzadania działania, oraz wyznaczono cele i mierniki służące do określenia stopnia realizacji celów w każdym poziomie budżetu zadaniowego. Zmiany ustawy o IPN rozszerzające zakres działalności Instytutu i przyznające mu nowe zadania skutkowały rozbudową struktury zadaniowej o zadanie 9.1. Ochrona i popularyzacja dziedzictwa i tożsamości narodowej w kraju i za granicą, w ramach którego realizowana była działalność z zakresu upamiętniania walki i męczeństwa¹²⁷ oraz prowadzenia Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL¹²⁸.

(akta kontroli str. 16560-16918, 18096-19116, DVDF.9)

¹²⁴Tj. na przebudowę obiektu oraz zmianę sposobu użytkowania istniejącego budynku po Areszcie Śledczym na cele biurowe w Krakowie oraz wykonanie awatarów dla trzech postaci historycznych

¹²⁵ Awatarami cyfrowymi miały być postaci ppłk. Jana Kowalewskiego, Jana Zumbacha i niedźwiedzia Wojtki, które miały zostać opracowane z pełnym wizerunkiem, spersonalizowaną osobowością i szerokim zakresem wiedzy własnej, oryginalnym głosem, ze zdolnością nawiązywania w czasie rzeczywistym kontaktu i komunikacji z odbiorcą w języku polskim i angielskim

¹²⁶ Graficzny motyw przewodni danej marki.

¹²⁷ Działania: 9.1.1.7 i 9.1.1.9.

¹²⁸ Działanie: 9.1.1.2.

Cele działalności Centrali IPN na poszczególne lata z badanego okresu, ogółem i w podziale na poszczególne zadania ustawowe IPN wraz z miernikami służącymi do oceny stopnia osiągnięcia danego celu, określone były w planach wydatków budżetowych Centrali IPN na dany rok w układzie zadaniowym. Stwierdzono, że w ww. planach w odniesieniu do poszczególnych lat z okresu 2022-2025 dla poszczególnych zadań ustalono takie same cele i mierniki. Zmieniała się tylko wartość docelowa poziomu poszczególnych mierników, planowana do uzyskania w danym roku. W ramach zadania „Działalność ustawowa Instytutu Pamięci Narodowej”, określone zostały trzy cele, tj. Upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski na podstawie zgromadzonego materiału archiwalnego i ściganie zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (dalej: cel nr 1); Prowadzenie działalności edukacyjnej i badań naukowych oraz popularyzacja ich wyników (dalej: cel nr 2); Poszukiwanie miejsc spoczynku osób poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego (dalej: cel nr 3). W poszczególnych latach okresu 2022-2024 zostały one zrealizowane na poziomie odpowiednio: cel nr 1¹²⁹: 105,9%, 89,2%, 105,8%; cel nr 2¹³⁰: 160,6%, 132,7%, 127,7%; cel nr 3¹³¹: 146,7%, 140,0%, 110,0%.

(akta kontroli str. 16560-16918, 18096-19116, DVDF.9)

2.8. W Centrali IPN wprowadzono regulamin korzystania ze służbowych kart płatniczych użytkowanych przez pracowników IPN¹³². W latach 2022 – 2024 średniorocznie 35 pracownikom w Centrali IPN przyznano służbowe karty płatnicze (z limitem miesięcznym od 5,0 tys. zł do 40 tys. zł). Z tego tytułu w tym okresie dokonano wydatków na łączną kwotę 2 654,9 tys. zł¹³³ przy użyciu kart płatniczych. Opłaty bankowe za wydanie i korzystanie z kart płatniczych służbowych w tym okresie wyniosły łącznie 19,9 tys. zł. Analiza wykorzystania kart płatniczych wykazała, że w latach 2023 - 2024 pięciu pracowników nie korzystało z przyznanej karty płatniczej służbowej do wykonywania płatności, mimo ponoszenia rocznych opłat bankowych za ich wydanie. Badanie wykorzystania kart płatniczych przez ośmiu pracowników¹³⁴, którzy przy ich użyciu w okresie badanym dokonali płatności na łączną kwotę 720,8 tys. zł wykazało, że wydatki pokrywane służbową kartą płatniczą ponoszone były na zakup towarów i usług (głównie transakcji internetowych) oraz w związku z odbywaniem podróży służbowej na obszarze kraju i poza jego granicami. Sporadycznie wystąpiły przypadki nieuzasadnionych płatności, przy czym każdorazowo pracownik dokonywał zwrotu środków z tytułu zakwestionowanych wydatków. Rozliczania płatności realizowanych z wykorzystaniem służbowej karty płatniczej dokonywano zgodnie z przyjętymi zasadami określonymi w § 7 ww. zarządzenia.

(akta kontroli str. 35424-35432)

2.9. W latach 2022 – 2024 z budżetu Centrali IPN poniesiono wydatki na dotacje celowe w łącznej wysokości 21 004,3 tys. zł, z tego 19 379,2 tys. zł udzielono Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji)¹³⁵ na

¹²⁹ Mierzony liczbą zrealizowanych wniosków o udostępnienie dokumentów (w szt.).

¹³⁰ Mierzony liczbą zrealizowanych przedsięwzięć (w szt.).

¹³¹ j.w.

¹³² Przyjęty zarządzeniem nr 7/14 Prezesa IPN z 29 stycznia 2014 r. (zmieniony zarządzeniem nr 23/18 z 14 maja 2018 r.)

¹³³ Z tego w 2022 r. - 906,0 tys. zł, w 2023 r. - 874,7 tys. zł a w 2024 r. - 874,3 tys. zł.

¹³⁴ Tj. przez Prezesa IPN, Z-cę Prezesa, Dyrektora Generalnego, Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Dyrektora Biura Współpracy Międzynarodowej, Dyrektora Biura Przystanków Historia, Z-cę BNT oraz Z-cę Dyrektora Biura Prezesa.

¹³⁵ Dalej: Muzeum.

finansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych, a 1 625,0 tys. zł przyznano 36 podmiotom, w tym jednostkom samorządu terytorialnego, stowarzyszeniom, fundacjom oraz innym podmiotom niezaliczonym do sektora finansów publicznych, na pokrycie kosztów sprawowania opieki nad grobem weterana walk o niepodległość Polski. Badaniem prawidłowości przyznawania oraz rozliczenia czterech dotacji na finansowanie kosztów realizacji inwestycji udzielone Muzeum w kwocie 13 622,8 tys. zł¹³⁶ wykazało, że środki z dotacji zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem i przekazywane były w terminach umożliwiających terminową realizację ww. zadań. Przeprowadzona przez IPN weryfikacja formalno-rachunkowa dokumentacji dotyczącej wykorzystania dotacji potwierdziła prawidłowość i celowość zrealizowanych przez Muzeum wydatków. Badanie dotacji celowych w kwocie 414,7 tys. zł przyznanych sześciu podmiotom na pokrycie kosztów sprawowania opieki nad grobem weterana walk o niepodległość Polski wykazało, że środki te zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem, a rozliczenia dotacji dokonano zgodnie z zasadami określonymi w umowie i w ustawie o finansach publicznych. Każdorazowo, IPN weryfikował prawidłowość złożonych rozliczeń z realizacji zadania publicznego, co pozwalało na rzetelną ocenę osiągniętych efektów i sposobu wykorzystania środków na realizowane zadanie.

(akta kontroli str. 1000-2476)

2.10. Obowiązujące w Centrali IPN procedury kontroli zarządczej, wprowadzone zarządzeniem Prezesa IPN nr 1/11 z 28 stycznia 2011 r.¹³⁷ przewidywały, że: w ramach środowiska wewnętrznego Instytutu kontroli podlegają następujące zjawiska i procesy: zawodowa uczciwość pracowników podczas powierzonych im zadań i obowiązków (§ 8 ust. 1 pkt 1), posiadany przez pracowników poziom wiedzy, umiejętności i doświadczenia, pozwalający na skuteczne i efektywne wypełnianie powierzonych zadań i obowiązków, w tym zrozumienie znaczenia systemu kontroli zarządczej (§ 8 ust. 1 pkt 2). Kierownicy jednostek organizacyjnych systematycznie, nie rzadziej niż raz w roku, dokonywać mieli identyfikacji zewnętrznego i wewnętrznego ryzyka związanego z poszczególnymi celami i zadaniami Instytutu (§ 9 ust. 2)¹³⁸. Wyżej wymienione zarządzenie zobowiązywało Prezesa Instytutu oraz kierowników jednostek i komórek organizacyjnych do określania akceptowanego poziomu ryzyka (§ 8 ust. 3) oraz rodzaj możliwych reakcji (§ 9 ust. 4). W ramach środowiska wewnętrznego IPN kontroli podlegały następujące zjawiska i procesy: zawodowa uczciwość pracowników podczas wykonywania powierzonych im zadań i obowiązków; posiadany przez pracowników poziom wiedzy, umiejętności i doświadczenia, pozwalający na skuteczne i efektywne wypełnianie powierzonych zadań i obowiązków.

(akta kontroli str. 31899-31900, DVDF.70)

¹³⁶ Na m.in.: rozbudowę i rewaloryzację oraz zmianą sposobu użytkowania budynku szpitala na terenie dawnego Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów na budynek administracyjno-biurowy Muzeum wraz z zagospodarowaniem terenu i infrastruktury technicznej i rozbudowę systemów zabezpieczeń na terenie Muzeum

¹³⁷ Zarządzenie nr 1/11 Prezesa IPN z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie procedur kontroli zarządczej w Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

¹³⁸ Zidentyfikowane ryzyka poddawane miały być analizie mającej na celu określenie możliwych skutków i prawdopodobieństwa wystąpienia danego ryzyka.

Obowiązujące w Instytucie zasady udzielania zamówień publicznych¹³⁹, przewidywały, m.in., że:

- postępowanie o udzielenie zamówienia przygotowuje się i przeprowadza w sposób: zapewniający zachowanie uczciwej konkurencji oraz równe traktowanie wykonawców, przejrzysty, proporcjonalny;
- czynności związane z przygotowaniem oraz przeprowadzeniem postępowania o udzielenie zamówienia wykonują osoby zapewniające bezstronność i obiektywizm;
- dla zamówień, których wartość jest mniejsza lub równa 10,0 tys. zł brutto – wskazanie proponowanego wykonawcy wraz z adresem i numerem telefonu;
- dla zamówień, których wartość przekracza 10,0 tys. zł brutto – sporządzenie zastawienia porównawczego minimum trzech ofert różnych wykonawców albo uzasadnienie zasadności powierzenia wykonania zamówienia danemu wykonawcy (nazwa, adres, telefon)¹⁴⁰.

(akta kontroli str. DVDF.8)

W okresie objętym kontrolą w Centrali IPN nie korzystano z platformy przetargowej - udostępnionej na stronie internetowej¹⁴¹ - do prowadzenia postępowań o udzielenie zamówień publicznych o wartości do 130 tys. zł, za którą w latach 2022-2024 opłacano abonament w łącznej kwocie 76,7 tys. zł. Dyrektor Generalna IPN wyjaśniła, że platforma jest wykorzystywana przez IPN od 2019 r. lub 2020 r. i została zakupiona w celu realizacji przepisów pzp, obligujących do elektronizacji zamówień publicznych, tj. przeprowadzenia postępowań przetargowych od progów wskazanych w ustawie z 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych¹⁴². Funkcjonalności platformy przetargowej umożliwiały przeprowadzanie również¹⁴³ prowadzenia postępowań poniżej progu 130 tys. zł. Dyrektor Generalna IPN wyjaśniła, że nie zna tej platformy w stopniu pozwalającym jednoznacznie określić jakie ona daje możliwości, a jeżeli platforma pozwala na procedowanie zamówień podprogowych to IPN musiałby zmienić zasady realizowania zamówień publicznych w skali całego kraju. Dyrektor Generalna wyjaśniła też, że zmiana sposobu udzielania zamówień przez IPN wymagałaby sprawdzenia czy istnieje możliwość wykorzystania tej platformy w taki sposób aby nie zachwiać działalności IPN, co wymagałoby wielu sprawdzeń i testów. Wykaz zamówień publicznych zarejestrowanych na tej platformie obejmował 376 pozycji (aktualnych i archiwalnych, najstarsze postępowanie pochodziło ze stycznia 2021 r.). Postępowań z wyłączeniem ustawy odnotowano 27 (zamieściły je różne jednostki organizacyjne IPN¹⁴⁴, zaś w 2022 r. ogłoszenia o postępowaniach podprogowych zamieszczała także Centrala IPN¹⁴⁵.

¹³⁹ Wprowadzone Zarządzeniem nr 65/20 Prezesa IPN z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie udzielania zamówień publicznych w Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

¹⁴⁰ § 6 ust. 7 pkt 6 ww. zarządzenia.

¹⁴¹ Pod adresem: <https://ipn.logintrade.net/>.

¹⁴² Dz. U. z 2024 r., poz. 1320, ze zm., dalej: pzp.

¹⁴³ W zakładce: Postępowania z wyłączeniem ustawy. Pozostałe funkcjonalności platformy obejmowały: Postępowania z wyłączeniem ustawy, Zamówienia publiczne, Aukcje i Konkursy.

¹⁴⁴ W tym najstarsze z marca 2021 r.

¹⁴⁵ Publikując pięć zapytań ofertowych, m.in.: na dostawę materiałów biurowych (Postępowanie nr Z7/35900 z 2022 r.) Dostawa kartonów opakowaniowych (postępowanie nr Z5/35900/ z 2022 r.); Świadczenie usług pocztowych w obrocie krajowym i zagranicznym oraz świadczenie usług przesyłek kurierskich w obrocie krajowym i zagranicznym. (postępowanie nr Z4/35917 z 2022 r.); Świadczenie usług pocztowych w obrocie krajowym i zagranicznym oraz świadczenie usług przesyłek kurierskich w obrocie krajowym i zagranicznym w 2024 roku (postępowanie nr

Nieprawidłowości polegające na niewykorzystywaniu do procedowania zapytań ofertowych narzędzia, którym dysponowano i za które ponoszono wydatki oraz dokonywania zapytań ofertowych niezgodnie z obowiązującym regulaminem zamówień publicznych opisane zostały szczegółowo w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Dyrektor Generalna zeznała, że według niej należy zapytać minimum trzech wykonawców o możliwość wykonania danej usługi czy zamówienia. Zeznała ponadto, że *Jeżeli z jakiegoś powodu któryś z wykonawców nie jest w stanie wykonać takiego zamówienia lub nie przyśle takiej oferty lub nie jest zainteresowany a może nie być na rynku więcej wykonawców którzy taką usługę mogą wykonać w moim rozumieniu rozeznania rynku zostało dokonane pomimo, że jeden z wykonawców oferty nie złożył. Zdarzają się przypadki w których wysyłamy zapytania do większej ilości potencjalnych wykonawców niż trzech jeżeli rynek na to pozwala.*

Kierownicy Biura Wydarzeń Kulturalnych, Biura Nowych Technologii i Biura Przystanków Historia zeznali w toku kontroli, że nie wiedzieli o platformie zakupowej umożliwiającej procedowanie zamówień poniżej 130 tys. zł. i nie znali jej funkcjonalności lub wiedzieli, że taką platformą Instytut dysponuje lecz nie znali jej funkcjonalności. Również pracownicy tych komórek nie znali możliwości tej platformy. Niewykorzystywanie narzędzia umożliwiającego prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia o wartości poniżej 130 tys. zł, mimo dysponowania taką platformą i poniesieniem wydatków z tego tytułu w łącznej kwocie 76,7 tys. zł, było działaniem nierzetelnym oraz niespełniającym wymogu z art. 44 ust. 3 pkt 1 lit. b ufp w zakresie optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów przy wydatkowaniu środków publicznych - z uwagi na liczbę i łączną wartość zamówień podprogowych w IPN, a także nieprawidłowości związane z ich udzielaniem, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 11849-11859, 11866-11885, 12179-12193)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Niecelowo i niegospodarnie wydatkowano środki w kwocie 4 718,2 tys. zł przeznaczone na promocję gry „Gra szyfrów”. Na promocję tej gry wydatkowano kwotę prawie trzykrotnie wyższą niż kwota, jaka została przeznaczona na jej stworzenie, tj. 1 250,8 tys. zł. Promocja ta polegała na udziale pracowników IPN w gamingowych targach krajowych i zagranicznych (w tym w: Niemczech, Tajlandii, USA (każdego roku dwukrotny wyjazd na targi do USA, tj.: PAX EAST w Bostonie oraz PAX WEST w Seattle, Tajlandia), zakup gadżetów, reklamy w mediach społecznościowych, zamieszczanie publikacji o grze w Internecie, liczne eventy.

Przykładowo poniesiono wydatki związane z:

- organizacją eventu promującego grę „Gra Szyfrów” w dniach 28 marca – 2 kwietnia 2022 r.¹⁴⁶ w Reducie Banku Polskiego w Warszawie w kwocie 640,0 tys. zł.¹⁴⁷ Celem eventu było rozpowszechnianie wiedzy o projektach

Z4/35916 z 2023 r.); Świadczenie usług pocztowych w obrocie krajowym i zagranicznym oraz świadczenie usług przesyłek kurierskich w obrocie krajowym i zagranicznym w 2024 roku. (postępowanie nr Z5/35916 z 2023 r.).

¹⁴⁶ Faktyczny event odbył się 31 marca i 1 kwietnia. Pozostałe dni związane były z przygotowaniem i porządkowaniem przestrzeni eventu.

¹⁴⁷ Tj. wynajem Reduta Banku Polskiego - 130,0 tys. zł, organizację eventu - 500,0 tys. zł, transport i ubezpieczenie maszyny szyfrującej „Enigma” wypożyczonej z Agencji Wywiadu – 10 tys. zł.

BNT. Na każdy dzień eventu (31 marca lub 1 kwietnia) zaproszono około 100 gości. Zgodnie z wnioskiem zakupowym mieli to być goście VIP. Wśród zaproszonych, których łącznie w trakcie dwóch dni było 214¹⁴⁸, około 61% stanowili przedstawiciele IPN, podmiotu tworzącego tę grę oraz podmiotów współpracujących z IPN. Pozostałymi gośćmi byli uczniowie (83) i nauczyciele (6), a także osoby np. z NASK czy też govtech.pl. Dla uczestników eventu zorganizowano m.in. 200 zestawów upominkowych, brunch oraz kameralny koncert.

Dyrektor BNT wyjaśniła, że *zorganizowanie prapremiery pokazu w głównej mierze dla pracowników IPN było zabiegiem celowym. „Gra Szyfrów” była nowatorskim i pionierskim projektem gamingowym w skali Instytutu. Podczas zamkniętego spotkania pracownicy IPN mieli możliwość zapoznania się z nim dogłębnie i dowiedzenia się więcej o zastosowanych rozwiązaniach technologicznych i fabularnych, które spowodowały iż projekt jest wyjątkowy w skali całego świata. Warsztaty połączone z pokazem pozwoliły w późniejszym czasie na rozpowszechnienie wiedzy o grze przez innych pracowników IPN, umieszczanie jej w planach edukacyjnych i spotkaniach z nauczycielami oraz uczniami, a także pokazach gry przy innych okolicznościach.*

(akta kontroli str. 20411-20446, 20836-20860, 29305-29356, 30223-30234, 30361-30394, 30709-30714, 30762-30781, 30789-30796, 30801-30809, 30964-30965, 30967-30969, 31623)

– organizacją szeregu wyjazdów zagranicznych i krajowych na targi gier lub innego rodzaju wydarzenia w tym samym roku, na które wydatkowano kwotę blisko 350,0 tys. zł (tj. w: 2022 r. 10¹⁴⁹, 2023 r. 21¹⁵⁰ a 2024 r.¹⁵¹ 8). Na przykład na targi do USA przedstawiciele IPN kierowani byli kilkakrotnie, w tym w 2022 r. do Stanów Zjednoczonych w kwietniu na PAX EAST a we wrześniu na PAX WEST. Łącznie na same targi PAX EAST i WEST w 2022 r. i 2023 r. wydatkowano kwotę blisko 350 tys. zł.

Zastępca Dyrektora BNT wyjaśniła, że *Targi PAX EAST i PAX WEST to dwa zupełnie różne przedsięwzięcia organizowane w innych miastach w Stanach Zjednoczonych (PAX EAST w Bostonie, PAX WEST w Seattle). Wydarzenia odbywają się w różnym terminie, na wschodnim wybrzeżu wiosną, na zachodnim jesienią i zbierają różne audytorium. W zależności od terminu, a co za tym idzie rozwojem portfolio BNT, prezentowane były różne projekty gamingowe BNT. Ponadto Zastępca Dyrektora BNT wskazała, że premiera pierwszego gamingowego projektu edukacyjnego jakim była „Gra Szyfrów”*

¹⁴⁸ Tj. 31 marca 2022 r. 102 gości, w tym 47 nauczycieli i uczniów, a 1 kwietnia 2022 r. 112 gości, w tym 42 uczniów i nauczycieli.

¹⁴⁹ Tj.m.in. : pokaz „Gry Szyfrów” podczas targów gamingowych PGA w Poznaniu; hackathonu HackYeah! w Krakowie; spotkania z Polonią w Houston w USA; udziału w „Festiwalu komiksu i gier w Łodzi”; targów PAX West i PAX EAST w USA; obchodów Europejskiej Nocy Muzeów w Warszawie; udział w wydarzeniu „Women in Tech Summit w Warszawie” oraz w targach Gamescom w Kolonii.

¹⁵⁰ Tj. m.in.: prezentacja „Gry Szyfrów” podczas Targów Książki i Mediów VIVELo w Warszawie; obchodów Europejskiej Nocy Muzeów w Krakowie, Białymstoku i Warszawie, festiwalu „Smaku i Folkloru” w Kałuszynie; obchodów AD ACTION EXPO we Wrocławiu, I Światowego Kongresie Edukacji i Nauki Polskiej za granicą w Jachrance; targów - PAX West i PAX EAST w USA, Poznań Game Arena i BETT ASIA w Tajlandii; letniej Szkoły Historii Najnowszej w Palczewie i wydarzenia „Wiem, bo jestem stąd”; Music Game Festival w Katowicach.

¹⁵¹ Tj. m.in.: prezentacja „Gry Szyfrów”: podczas trasy mobilnego przystanku historia przyszłości w 10 miejscowościach w Polsce; na Akademii Kopernikańskiej w Toruniu i w Muzeum Obrony Przeciwlotniczej w Koszalinie; podczas EDUMET w Parzęczewie i Zjazdu Historyków Polskich w Białymstoku; w Muzeum Gier Komputerowych w Berlinie.

podczas wydarzenia PAX EAST przełożyła się na 13 873 użytkowników, którzy dodali grę do swojej biblioteki na steam.com. Poza setkami osób, które odwiedziły stanowisko IPN w dniach wydarzenia, delegacja IPN otrzymała zaproszenie (...) do networkingowego spotkania Cambridge z przedstawicielami branży gamingowej oraz lokalną społecznością i studentami.

(akta kontroli str. 20000-20026, 29115-29304, 20537-20578, 20695-20720, 21372-21404, 28726-28844, 30762-30785, 30962-30963)

- zorganizowaniem dodatkowej przestrzeni na targach Gamescom w Kolonii w 2022 r. za kwotę 150,0 tys. zł pomimo skorzystania ze strefy, w tym gamingowej przygotowanej przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości¹⁵². Zastępca Dyrektora BNT wyjaśniła, że *podczas targów Gamescom w Kolonii w ramach współpracy z PARP projekty IPN prezentowane były w strefie dla odbiorców biznesowych. Aby dotrzeć do jak najszerszego grona uczestników tej największej w Europie imprezy o tematyce gamingowej postanowiono również o wynajęciu powierzchni i stworzeniu na niej stanowiska z grami BNT w przestrzeni komercyjnej, dostępnej dla wszystkich uczestników wydarzenia.*

Z informacji PARP udzielonych NIK wynikało, że strefy biznesowe organizowane na stoiskach narodowych mają postać otwartej przestrzeni, w której znajdują się stoliki oraz krzesła do odbywania spotkań. Strefa może być wykorzystywana przez wszystkie polskie podmioty, które uprzednio zadeklarowały chęć korzystania ze stoiska. Uczestnicy targów korzystają ze stref w ramach ich dostępności a PARP nie prowadzi rezerwacji miejsc w ramach stref biznesowych. IPN mógł korzystać ze strefy biznesowej na stoiskach PARP bez ograniczeń, na takich samych zasadach jak pozostałe polskie podmioty obecne na targach.

(akta kontroli str. 17151-17186(a), 18343-18345, 20808-20835)

- zlecaniem napisania artykułów m.in. o misji BNT czy grze „Gra Szyfrów” podmiotom zewnętrznym za kwotę 30,0 tys. zł, pomimo, że choćby w samym tylko BNT zatrudniano pracownika, który przedmiotowe zadania mógł zrealizować. Dyrektorka BNT wyjaśniła, że *artykuły nie zostały zlecone pracownikom BNT gdyż w danym momencie zespół skupiony był na innych, priorytetowych zadaniach, w tym m.in. ewencie prapremierowym oraz premierze „gry Szyfrów”.*

(akta kontroli str. 30663-30676, 30782-30785)

O braku skuteczności ciągłej promocji ww. gry świadczyły dane pozyskane z konta IPN na platformie Steam¹⁵³. Najwyższą liczbę pobrań¹⁵⁴ (łącznie w kraju i na świecie) gra odnotowała w dwóch pierwszych miesiącach jej funkcjonowania (j. na koniec kwietnia - 27316 i maja 2022 r. – 22644), a dzienna maksymalna liczba użytkowników w miesiącu wynosiła 1507 i 860. Począwszy od czerwca 2022 r. aż do lutego 2025 r. zarówno liczba pobrań jak i dzienna maksymalna liczba użytkowników w miesiącu gwałtownie spadała i kształtowała się w przedziale od 9208 (styczeń 2023 r.) do 564 (luty 2025 r.) oraz od 225 (czerwiec 2022 r.) do 33 (wrzesień, listopad 2024 r. i

¹⁵² Dalej: PARP

¹⁵³ Platforma dystrybucji cyfrowej i zarządzania prawami cyfrowymi, system gry wieloosobowej oraz serwis społecznościowy.

¹⁵⁴ *The number of units activated via key*, tłumaczenie: *liczba jednostek aktywowanych za pomocą klucza.*

styczeń 2025 r.). Pobrań gry w dwóch pierwszych miesiącach było 24980 a w pozostałych 33 miesiącach 2904 (spadek o 760%), a średnia dzienna maksymalna liczba użytkowników odpowiednio 1183 i 64 (spadek 1748%). Z kolei dane z Appstore i Google Play dotyczące liczby użytkowników oraz pobrań mobilnej wersji gry „Gra Szyfrów” pokazują, że liczba instalacji gry w obu sklepach z roku na rok także spadała¹⁵⁵.

¹⁵⁵ Jeżeli chodzi o Appstore w okresie kwiecień 2022 r. – luty 2025 r. wyniosła 1519 (dziewięć miesięcy), poprzez 416 w 2023 r., 162 w 2024 r. oraz zero w 2025 r. (dwa miesiące). Natomiast ww. okresie liczba instalacji za pośrednictwem Google Play wyniosła odpowiednio: 256 457, 364 901, 184 435 oraz 19 516. Również wyraźny był spadek (prawie 50%) w 2024 r. w stosunku do roku 2023.

Pomimo zatem początkowego zainteresowania, w kolejnych miesiącach następował stały spadek zainteresowania grą i jej pobrań. Z ekonomicznego punktu widzenia - tzw. cyklu życia produktu - od dłuższego czasu gra „Gra Szyfrów” była produktem znajdującym się w ostatniej fazie cyklu, tj. spadku sprzedaży. Na tym etapie w sposób ograniczony działają wszelkie formy reklamy oraz inne instrumenty promocji. Niezasadne i niegospodarne jest więc wydatkowanie kolejnych (na tak wysokim poziomie) środków publicznych i angażowania zasobów na promocję gry.

2. Nierzetelnie dokonano odbioru przedmiotu zamówienia na wykonanie awatarów dla trzech postaci¹⁵⁶, na które wydatkowano kwotę: 3 465,9 tys. zł, pomimo że nie spełniał on wymogów określonych w opisie przedmiotu zamówienia stanowiącym załącznik nr 2 do umowy z 18 września 2023 r. Odebrano przedmiot umowy bez zastrzeżeń, pomimo, że:

- nie potwierdzono czy zapisany w formacie .exe awatar każdej z trzech postaci w obu wersjach językowych możliwy jest do jego prawidłowego wyświetlania i funkcjonowania w technologii holograficznej, np. telewizorze, systemie umożliwiającym prezentację hologramu w urządzeniu wyświetlającym obraz na powietrzu o zwiększonej wilgotności.

Dyrektor BNT wyjaśniła, że w opisie przedmiotu zamówienia, chodzi o wyświetlenie awatara na świeżym powietrzu na monitorze, tj. opis przedmiotu zamówienia dotyczy możliwości użycia telewizora lub monitora poza pomieszczeniem. Natomiast co do kwestii zapisania w formacie .exe oświadczono, że IPN posiada taki plik, który można odtworzyć na innym telewizorze lub przenieść go za pomocą pamięci przenośnej (np. przenośnego dysku twardego). Jednocześnie Dyrektor BNT oświadczyła, że awatary nie zostały wykonane w sposób umożliwiający wyświetlenie ich w tzw. technologii wiatrakowej lub piramidy holograficznej. Natomiast odnosząc się do kwestii dysponowania przez IPN awatarem Jana Kowalewskiego widocznym na publicznie udostępnionym filmie.

(akta kontroli str. 31416-31426, 31815-31864)

- nie potwierdzono czy przygotowania każdej z postaci do prezentacji na nośniku holograficznym lub w technologii holograficznej oraz wykorzystania przez wykonawcę algorytmów opartych o przetwarzanie obrazu w czasie rzeczywistym (Computer Vision) pozwalające rozpoznawanie emocji na osobach korzystających z doświadczenia – na potrzebę stworzenia proaktywnych zachowań ze strony odbiorców). Podczas oględzin, w dniu 30 kwietnia 2025 r., Dyrektor BNT oświadczyła, że produkt nie posiada takiej funkcjonalności.
- nie potwierdzono czy do wykonania co najmniej awatarów postaci ludzkich wykonawca wykorzystał technologię body-scanning umożliwiającą synchronizację szkieletu modelu 3D postaci z mimiką nagranych za pomocą systemu body-scanning aktora. Podczas oględzin, w dniu 30 kwietnia 2025 r., Dyrektor BNT oświadczyła, że według jej wiedzy taka technologia została wykorzystana.

W opisie przedmiotu zamówienia użyto pojęcia hologram. Wskazano mianowicie, że: awatar każdej z trzech postaci w obu wersjach językowych

¹⁵⁶ Przedmiot umowy obejmował wykonanie contentu wideo dla kampanii edukacyjnej w mediach społecznościowych, modeli 3D przedmiotów historycznych oraz animacji trzech awatarów, wykonanie scenariuszy, opisów postaci, zaprojektowanie charakterystycznego key visual

musi zostać zapisany w formacie .exe umożliwiającym jego prawidłowe wyświetlanie i funkcjonowanie w technologii holograficznej, np. telewizorze, systemie umożliwiającym prezentację hologramu w urządzeniu wyświetlającym obraz na powietrzu o zwiększonej wilgotności; ogólne wytyczne dla hologramów: każdy z awatarów w obu wariantach językowych musi zostać przygotowany do prezentacji na nośniku holograficznym lub w technologii holograficznej. Dlatego, zdaniem NIK, wyjaśnienia Dyrektor BNT nie zasługują na uwzględnienie, ponieważ na rynku istnieją technologie do wyświetlania awatarów w wilgotnym powietrzu, ponadto istnieją inne technologie do wyświetlania awatarów.

- nie potwierdzono wykorzystania przez wykonawcę algorytmów opartych o przetwarzanie obrazu w czasie rzeczywistym (Computer Vision) pozwalające rozpoznawanie emocji na osobach korzystających z doświadczenia – na potrzebę stworzenia proaktywnych zachowań ze strony odbiorców). Podczas oględzin¹⁵⁷ awatarów Dyrektor BNT oświadczyła, że awatary nie posiadają tej funkcjonalności (tj. polegającej na rozpoznawaniu emocji osób). Zastępca Dyrektora BNT, wyjaśniła natomiast, że *funkcja, ta jest zaimplementowana zgodnie z wytycznymi. Funkcji tej nie trzeba włączać, gdyż jest domyślnie włączona po uruchomieniu aplikacji. Środowisko odpowiedzialne zarówno za wykrywanie osób jak i emocji na ich twarzach, nazywa się Onnx i stanowi integralną część kodu aplikacji. Wskazała również, że zgodnie z założeniami celem rozpoznawania emocji jest nawiązanie przez awatara kontaktu z widzem i rozpoczęcie rozmowy, a w sensie technicznym – rozpoznanie przez oko kamery ruchu w polu widzenia, rozpoznanie użytkownika i w efekcie włączenie trybu dialogowego awatara. Zgodnie z umową, funkcja wykrywania emocji nie oznacza, że awatar powinien na emocje odbiorcy reagować w konkretny sposób . Funkcja ta ma na celu płynne i poprawne działanie rozmowy, a sama funkcjonalność nie była przedmiotem odrębnego odbioru. Umowa nie przewidywała odbioru poszczególnych elementów składowych produktu a pełnej funkcjonalności produktu jednym protokołem.* (akta kontroli str. 31416-31426, 31574-31583, 31728-31786, 31815-31864, DVDF.63)

W umowie przewidziano, że całość rozwiązania musi być gotowa do rozwoju o dodanie bazy danych będącej w zasobach IPN. Będzie ona umożliwiać rozwój awatarów o tzw. deep learning z użyciem języka Python, a w szczególności bibliotek PyTorch¹⁵⁸ oraz HuggingFace¹⁵⁹, które pozwolą na rozwój algorytmów i korzystanie z modeli językowych, a dzięki którym baza danych będzie oparta na zasobach zgromadzonych przez IPN Wykonawca, w odniesieniu do warstwy „wiedzyowej”¹⁶⁰, w dniu zakończenia obowiązywania Umowy zobowiązuje się do przeniesienia na Zamawiającego dostępu do programu/platformy umożliwiającej utrzymanie tejże warstwy oraz dalszego opłacania abonamentu, co wpłynie na niezakłócone działanie awatarów. Tymczasem Dyrektor BNT oświadczyła, że: w przyjętym ostatecznie przez IPN rozwiązaniu nie ma

¹⁵⁷ 29 kwietnia 2025 r.

¹⁵⁸ Tj. otwartoźródłowa biblioteka programistyczna do uczenia maszynowego [Wikipedia – odsłona 14 maja 2025 r.].

¹⁵⁹ Tj. platforma, która pełni funkcję sieci społecznościowej dla entuzjastów, badaczy i programistów zajmujących się sztuczną inteligencją.

¹⁶⁰ Tj. spersonalizowana osobowość i szeroki zakres wiedzy własnej postaci.

abonamentu; chodzi o aplikację; warstwa „wiedkowa” wszyta jest do aplikacji; Podkreśliła, że każde zapytanie poprzez platformę jest płatne. Dodała, że w pierwszych założeniach zakładano, że każda warstwa będzie korzystała z Open AI. Ostatecznie jednak zdecydowano się nie korzystać z zewnętrznych platform i zasilać awatara wiedzą z własnych zasobów.

(akta kontroli str. 31728-31786)

Zdaniem NIK finansowanie zakupu kosztownych technologii a następnie ich niewykorzystywanie lub niepełne wykorzystywanie jest działaniem nierzetelnym oraz niegospodarnym. Pełne wykorzystanie zainstalowanych w ramach umowy funkcjonalności wymagałoby zapewnienia przez awatara możliwości głębokiego uczenia a to wiąże się z korzystaniem odpowiednich platform. Wymóg zapewnienia możliwości rozwoju awatarów o tzw. deep learning a następnie ograniczenie ich do zasobów IPN powodowało, że funkcjonalność nie będzie w pełni oraz optymalnie wykorzystywana (np. w zakresie interpretacji obrazów – wizerunków twarzy).

3. W latach 2022-2025 udzielono zamówień na łączną kwotę 3 075,4 tys. zł (tj. 43% zbadanych) na realizację usług związanych z organizacją wydarzeń kulturalnych warsztatów edukacyjnych wykonawcom wyłonionym w sposób niegwarantujący zachowania bezstronności i obiektywizmu oraz naruszający zasadę uczciwej konkurencji, czym naruszone zasady oszczędnego wydatkowania środków publicznych, określonych w art. 44 ufp, w tym:

- udzielono 56 zamówień na łączną kwotę 2 633,0 tys. zł wykonawcom, bez pozyskania co najmniej trzech ofert w ramach rozeznania rynku, co naruszało zasady udzielania zamówień wynikające z zarządzenia nr 65/2020.

Dyrektor BWK zeznał, że *praktyka w tym zakresie wynika z tego, że czasem nie otrzymujemy odpowiedzi od któregoś z oferentów natomiast nie traktujemy tego, że ktoś nie nadsyła nam odpowiedzi jako problem, czyli jako coś co należy traktować że zapytanie jest nieważne. Jeżeli otrzymujemy tylko jedną odpowiedź to wtedy uznajemy rozeznanie za nieważne i procedujemy je jeszcze raz.*

Dyrektor Generalna zeznała, że według niej należy zapytać minimum trzech wykonawców o możliwość wykonania danej usługi czy zamówienia. Zeznała ponadto, że *Jeżeli z jakiegoś powodu któryś z wykonawców nie jest w stanie wykonać takiego zamówienia lub nie przyśle takiej oferty lub nie jest zainteresowany a może nie być na rynku więcej wykonawców którzy taką usługę mogą wykonać w moim rozumieniu rozeznania rynku zostało dokonane pomimo, że jeden z wykonawców oferty nie złożył. Zdarzają się przypadki w których wysyłamy zapytania do większej ilości potencjalnych wykonawców niż trzech jeżeli rynek na to pozwala.*

(akta kontroli str. 11866-11885, 12189-12193)

NIK wskazuje, że mimo otrzymania jednej oferty dokonywano wyboru wykonawcy, udzielając mu zamówienia za kwotę przez niego zaoferowaną. Zamawiający przed udzieleniem zamówienia nie pozyskał ofert wykonawców, co najmniej trzech, co było niezgodne z § 3 ust.1 pkt 1 i 2 zarządzenia w sprawie udzielania zamówień publicznych, zgodnie z którym postępowanie o udzielenie zamówienia przeprowadza się w sposób przejrzysty, zapewniający zachowanie uczciwej konkurencji, oraz z § 6 ust. 7 pkt 6 ww. zarządzenia, stanowiącego, że do obowiązków wnioskodawcy należy sporządzenie zestawienia porównawczego

minimum trzech ofert różnych wykonawców albo uzasadnienie zasadności powierzenia wykonania zamówienia danemu wykonawcy.

- udzielono 14 zamówień na łączną kwotę 442,4 tys. zł wykonawcom powiązanym osobowo¹⁶¹ lub zawodowo z Dyrektorem BWK, co nie zapewniało zachowania wymaganej bezstronności i obiektywizmu przy udzielaniu zamówień.

Przykładowo: Dyrektor Biura Wydarzeń Kulturalnych, w ramach prowadzonej działalności gospodarczej był organizatorem koncertu „Powstać, by żyć” 6 października 2024 r. dla mieszkańców Gminy Michałowice, angażując wykonawców. Natomiast wcześniej, w lipcu 2024 r. BWK zleciło podmiotowi zewnętrznemu kompleksową organizację tego samego koncertu „Powstać, by żyć”, do którego zaangażowano tych samych artystów za dwukrotnie wyższym wynagrodzeniem. Przy ofercie na organizację koncertu przez Dyrektora BWK wykorzystano materiały promocyjne zamieszczone na stronie IPN. Tym artystom zaangażowanym w ww. koncerty BWK udzieliło w badanym okresie 28 zamówień o łącznej wartości 244,5 tys. zł. Przy czym wskazani artyści angażowani byli do szeregu innych wydarzeń, jako artyści/wykonawcy lub zamówienia udzielane były podmiotom, w których organach pełnili funkcje.

Dyrektor BWK zeznał, że nie widział w tym działaniu konfliktu interesów, i *nie reprezentuję artystów - tych których przytoczono - prywatnie. To, że podpisałem w ich imieniu umowę dla jakiejś instytucji to nie jest ich reprezentowanie. (...) Sytuacja ta się zdarzyła ale ja współpracuję z wieloma wykonawcami czy artystami i ta sytuacja nie jest żadną regułą. (...) Uważam, że to że prowadzę działalność artystyczną od 10 lat to jest wartość dodana dla instytucji. Znam rynek i artystów, a rynek jest tak mały, że trudno żeby te same osoby się nie przebijały.*

(akta kontroli str. 12211-12223, 12179-12193, 23081-23393)

Dyrektor Generalna zeznała, że *nie miała wiedzy na temat zaistniałych powiązań osobowych Dyrektora BWK z wykonawcami wyłanianymi do realizacji przedsięwzięć artystycznych organizowanych przez IPN, nie potrafi więc wyrazić oceny tego zjawiska. Uczestniczyła w wielu koncertach i festiwalach i były one realizowane na bardzo wysokim poziomie. Wyraziła również przeświadczenie, że przepisy wewnętrzne IPN wystarczająco zabezpieczały przed zaistnieniem takich zjawisk jak brak bezstronności i obiektywizmu przy wyłanianiu wykonawców. (w cytacie występują liczne powtórzenia).*

(akta kontroli str. 11866-11885, 12289-12293)

NIK wskazuje, że powyżej wymienione powiązania osobowe i zawodowe pomiędzy wykonawcami, a Dyrektorem BWK, stanowią jedynie wybrane i opisane w wystąpieniu przypadki. Ustalenia kontroli wskazują na znacznie szerszy zakres takich przypadków. Jednakże już wymienione wyżej sytuacje uzasadniają kwestionowanie bezstronności i obiektywizmu przy wyłanianiu wykonawców zamówień na usługi artystyczne i związane z organizacją wydarzeń kulturalnych przez BWK co nie gwarantowało oszczędnego wydatkowania środków publicznych.

¹⁶¹ Powiązania osobowe to relacje między osobami fizycznymi i prawnymi, które mogą wpływać na podejmowanie decyzji gospodarczych.

4. Realizacja projektu „Historia Misia Wojtka” przebiegała z naruszeniem zasad rzetelnego i gospodarnego wydatkowania środków przy zlecaniu zamówień na organizację spektaklu teatralnego na łączną kwotę 1 192,2 tys. zł, w szczególności poprzez:

a) nieprzeprowadzenie w sposób zapewniający uczciwą konkurencję wyłonienia wykonawcy na kompleksową realizację spektakli¹⁶² w 2022 r., udzielając czterech zamówień za kwotę 132,2 tys. zł jednemu podmiotowi (Fundacji SiZ). Dyrektor BPH wyjaśnił, że *nie można było stwierdzić w jaki sposób spektakle zostaną odebrane przez potencjalnych widzów i czy będzie zainteresowanie projektem ze strony placówek edukacyjnych*. Zarówno w pierwszym w 2022 r. wniosku zakupowym jak i kolejnym system ESEW domyślnie zaznaczył, że nie są planowane kolejne wnioski tego samego rodzaju w bieżącym roku a pracownik składający wniosek nie zweryfikował tej pozycji.

(akta kontroli str. DVDF.1, DVDF.2, DVDF.3, DVDF.60)

Wyjaśnienie nie zasługuje na uwzględnienie ponieważ fundacja SiZ świadczyła już usługi dla IPN w 2021 r. Ponadto zamówienie publiczne na realizację projektu zostało powierzone tej fundacji bez zastosowania trybów konkurencyjnych jako kontynuacja projektu z 2021 r. Tym samym nie została wskazana kwota takich, planowanych, zamówień. IPN nie przedłożył oferty fundacji SiZ dot. przeprowadzenia trzech spektakli teatralnych przedstawiających historię Misia Wojtka w okresie 21-22 grudnia 2022 r. Zastępca Dyrektora BPH wyjaśnił, że pracownicy nie posiadają tej oferty. Natomiast w odniesieniu do zamówienia na przeprowadzenie 100 spektakli wyjaśnił, że nie dokonano rozeznania rynku ponieważ była to kontynuacja projektu przerwane w 2021 r. przez pandemię COVID-19.

(akta kontroli str. DVDF.60)

b) naruszenie zasady uczciwej konkurencji przy wyłonieniu wykonawcy zamówienia na stworzeniu gotowego do wystawienia spektaklu teatralnego¹⁶³ za wynagrodzeniem w kwocie 56,0 tys. zł. E-maile z zaproszeniem do składania ofert skierowane zostały do czterech podmiotów, z których tylko jeden złożył ofertę a inny wskazał, że nie jest możliwe przygotowanie poważnej oferty w wskazanym terminie. Podczas oględzin skrzynki pocztowej¹⁶⁴ pracownik, który dokonał rozeznania cen rynkowych oraz sporządził i podpisał zestawienie ofert, oświadczył, że podmioty, do których przekazane zostało zapytanie ofertowe wskazane zostały (w tym dane kontaktowe do tych podmiotów) przez Dyrektora BPH (ówczesnego pracownika BNT).

Dyrektor BPH (do końca 2021 r. pracownik BNT) stwierdził, że *ciężko mu wyjaśnić dlaczego jeden z podmiotów wskazał, że nie jest możliwe przygotowanie poważnej oferty we wskazanym przez IPN czasie. Czynności realizowane w tamtym czasie były w bardzo napiętym harmonogramie, gdyż kończył się rok budżetowy, a my jako nowe biuro chcieliśmy zrealizować wszystkie zadania jakie sobie założyliśmy*.

Odnosząc się do kwestii dlaczego wskazał osobie dokonującej rozeznania rynku podmioty do których ma ona przekazać zapytania

¹⁶² Wykonawca zobowiązany był zapewnić aktorów.

¹⁶³ Tj. napisaniu scenariusza z przeniesieniem praw materialnych, reżyserię oraz przygotowanie przenośnej scenografii, rekwizytów i kostiumów

¹⁶⁴ 12 marca 2025 r.

ofertowe, oświadczył, że jednego z wykonawców znał już wcześniej, z fundacji SiZ, gdyż realizowała ona dla MIIWŚ przedstawienie o Misiu Wojtku, w którym ta osoba była aktorką. Następnie oświadczył, że kontaktował się osobiście tą osobą w celu nawiązania współpracy w zakresie realizacji spektaklu przez IPN. Miała ona przygotować całkowicie spektakl który miał być inny niż w MIIWŚ, a IPN miał mieć prawa autorskie do spektaklu, by można prezentować go na całym świecie.

(akta kontroli str. 11788-11827, 11849-11865, 14547, 17844-17924, 14510-14547, 17844, 17844-17846, DVDF.37)

Świadek zeznała, że znajomość z Dyrektorem BPH wynikała ze świadczenia usług dla MIIWŚ. Dodała, że od Dyrektora BPH i jego współpracowników, wiceprezesa zarządu fundacji SiZ oraz prezesa zarządu fundacji SiZ) otrzymywała wskazówki w zakresie zadań, które wykonywała w ramach współpracy z fundacją SiZ. Odnosząc się do nazwiska osoby, która wskazana została w zapytaniu ofertowym jako autor muzyki, którą należy wykorzystać w przedstawieniu, świadek zeznała, że ona stworzyła spektakl o Misiu Wojtku dla MIIWŚ (napisała scenariusz, zaprojektowała scenografię, wyreżyserowała) natomiast wskazana w zapytaniu ofertowym osoba, to jej kolega, i to on stworzył oprawę muzyczną. Dodała, że nie było dla niej zaskoczeniem, iż IPN w zapytaniu ofertowym zwracał się o napisanie spektaklu z wykorzystaniem muzyki wskazanej w zapytaniu osoby, ponieważ już wcześniej rozmawiała z Dyrektorem BPH i on wiedział czym się zajmuje oraz, że współpracuję z tą osobą. Wskazała, że propozycję współpracy z IPN otrzymała bezpośrednio od Dyrektora BPH, który uzależnił ją od zatwierdzenia przez IPN scenariusza.

(akta kontroli str. 11840-11848)

- c) naruszenie zasady uczciwej konkurencji przy wyłonieniu wykonawcy zamówienia na wykonanie w 40 placówkach spektaklu¹⁶⁵ za wynagrodzeniem w kwocie 126,0 tys. zł. Zapytanie ofertowe skierowane zostało do trzech podmiotów, tj. fundacji SiZ, fundacji C.W. oraz podmiotu W.Z. Prezesem fundacji C.W. była osoba zasiadająca w radzie fundacji SiZ. Pierwszy z tych podmiotów związany był z Dyrektorem BPH przed rozpoczęciem przez niego pracy w IPN. Prezes zarządu drugiego z tych podmiotów zasiadał w radzie pierwszego z tych podmiotów. Natomiast trzeci miał siedzibę w miejscowości, z którą związany był Dyrektor BPH oraz świadczył w przeszłości usługi dla drugiego z wskazanych wyżej podmiotów. Umowę na przedstawienie spektaklu¹⁶⁶ zawarto z fundacją SiZ.

(akta kontroli str. 14400-14453, 17925-17942, 17844-17963, DVDF.32, DVDF.37, DVDF.43)

Podczas oględzin¹⁶⁷ skrzynek pocztowych, pracownik IPN w Biurze Prezesa, zapytany o okoliczności przesłania zapytań ofertowych o do trzech konkretnych ww. podmiotów oświadczyła, że zapytanie ofertowe wysłane zostało do podmiotów dostępnych w Internecie. Tymczasem, np. jeden z podmiotów zarejestrowany został w Krajowym Rejestrze Sądowym dopiero osiem miesięcy później od zapytania ofertowego (tj. w

¹⁶⁵ Opisanego jako organizacja zajęć edukacyjnych, adresowanych do dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

¹⁶⁶ Poprzez zorganizowanie zajęć edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym w 40 placówkach w 2021 r..

¹⁶⁷ W dniu 12 marca 2025 r.

czerwcu 2022 r.¹⁶⁸. Dyrektor BPH zeznał, że *nie potrafi się do tego odnieść. Natomiast 6 maja 2025 r. pracownik IPN w Biurze Prezesa oświadczyła, że dane podmiotu otrzymała od Dyrektora BPH.*

(akta kontroli str. 11788-11827)

Z wyjaśnień Dyrektora BPH wynikało natomiast, że *znał lub współpracował w przeszłości z dwoma pierwszymi ww. podmiotami lub osobami wchodzącymi w skład organów tych podmiotów, wskazał że wiązało się to z wykonywaniem zajęć dla MIIWŚ.*

(akta kontroli str. 11849-11865)

d) dokonanie podziału zamówień publicznych o wartości odpowiednio 210,0 tys. zł oraz 177,2 tys. zł, co było niezgodne z art. 29 ust. 2 pzp i skutkowało niestosowaniem przepisów ustawy pzp. Polegało to na tym, że:

– w 2023 r. w Centrali IPN wydatki na obsługę techniczną spektaklu wyniosły łącznie 150,0 tys. zł¹⁶⁹ i w całości klasyfikowano je jako „obsługa techniczna koncertów, konferencji, uroczystości”. Środki w tej pozycji zaplanowane zostały¹⁷⁰ w kwocie 186,9 tys. zł¹⁷¹. Pomimo zaplanowania kwoty wydatków, której wartość przekraczała 130,0 tys. zł netto, nie zastosowano trybu przetargowego z pzp. Dokonano natomiast podziału zamówienia publicznego, w ten sposób, że przekazano do Oddziału IPN w Warszawie środki finansowe w kwocie 60,0 tys. zł, przekazując jednocześnie dane wykonawców, którzy będą w stanie zrealizować zamówienie. Ponadto rozdzielono realizację przedsięwzięcia na odrębne usługi, tj.: obsługi przedstawienia oraz gry aktorskiej¹⁷² za łączną kwotę 230,6 tys. zł.

Dyrektor BPH wyjaśnił, że, *środki finansowe zostały przekazane do Oddziału IPN w Warszawie, ponieważ Oddział wyraził zainteresowanie projektem edukacyjnym by pokazać go gronu odbiorców na terenie województwa mazowieckiego. Dodał, że postępowanie przetargowe nie zostało przeprowadzone ponieważ zapytania, czy prośby dotyczące realizacji spektakli spływały przez cały rok, co uniemożliwiło oszacowanie wartości potencjalnych zamówień.*

(akta kontroli str. 31902-31903, 14178-14399, 31033-31037, 31902-31903, DVDF.71DVDF.1, DVDF.3, DVDF.4, DVDF.5, DVDF.6, DVDF.71)

Wyjaśnienie nie zasługuje na uwzględnienie ponieważ w budżecie Centrali IPN w 2023 r. zaplanowano 254,3 tys. zł na umowy o dzieło spektakle "Historia Misia Wojtka" co oznacza, że przewidywano realizację spektakli w dużej liczbie.. W trakcie kontroli NIK nie została przedłożona dokumentacja dot. szacowania wartości zamówienia polegającego na obsłudze organizacyjno-technicznej spektakli w liczbie: 100, w okresie od 1 lutego do 31 maja 2023 r.¹⁷³ za 69,2 tys. zł.; 30, podczas Kongresu Pamięci Narodowej za 18,4 tys. zł¹⁷⁴; 25 w

¹⁶⁸ Data dokonania wpisu w KRS (a jej statut sporządzony został 20 grudnia 2021 r.

¹⁶⁹ Z tego 145,0 tys. zł dot. umów zlecenia oraz 5,0 tys. zł dot. usług obcych.

¹⁷⁰ Plan BPH w ESEW zatwierdzony został 9 marca 2023 r. oraz 14 marca 2023 r.

¹⁷¹ W paragrafie wydatków: 417 tj. umowy zlecenia.

¹⁷² Na grę aktorską zawierano umowy o dzieło.

¹⁷³ Wniosek zakupowy nr 421/2023 .

¹⁷⁴ Wniosek zakupowy nr 940/2023

okresie od 17 kwietnia do 28 maja 2023 r., za 48,1 tys. zł¹⁷⁵; 10 na terenie województwa podkarpackiego za 5,0 tys. zł¹⁷⁶.

Jednocześnie Zastępca Dyrektora BPH wskazał, że w każdym z ww. przypadków uzasadnione było powierzenie zamówienia danemu wykonawcy¹⁷⁷. Przy czym w ostatnim przypadku zamówienie zostało powierzone fundacji SiZ a w odniesieniu do pierwszych trzech przypadków Z uzasadnienia tego wynikało, że *J. H. został wybrany do realizacji zlecenia ze względu na jego doświadczenie oraz specjalistyczne podejście przy obsłudze organizacyjno-technicznej projektów artystycznych, eventów oraz spektakli. W dotychczasowej współpracy z IPN dał się poznać jako osoba rzetelna, pracowita.*

- w 2024 r. w Centrali IPN wydatki na obsługę techniczną spektaklu o Misiu Wojtku wyniosły łącznie 123,2 tys. zł. Podział zamówienia polegał na przekazaniu do Oddziału IPN we Wrocławiu środków finansowych w kwocie 54,0 tys. zł wraz ze wskazaniem danych wykonawcy, który będą w stanie zrealizować zamówienie. Ponadto rozdzielono realizację przedsięwzięcia na odrębne usługi, tj.: obsługi przedstawienia oraz gry aktorskiej¹⁷⁸ za łączną kwotę 264,8 tys. zł.

Dyrektor Oddziału IPN we Wrocławiu wyjaśnił¹⁷⁹, że *zamówienie zostało udzielone wybranemu wykonawcy na podstawie rekomendacji BPH w Warszawie, które wcześniej współpracowało z wykonawcą i było zadowolone z jakości świadczonych usług. Wyjaśnił też, że decyzję o zaangażowaniu tego wykonawcy podjęto na podstawie pozytywnych doświadczeń ze współpracy. W przypadku zawierania umów zleceń, zgodnie z przepisami, nie istnieje obowiązek formalnego rozpoznania rynku. Ponadto doświadczenie tego wykonawcy oraz dostępność w wymaganym czasie były kluczowe dla terminowej realizacji zamówienia. W odniesieniu do umowy na obsługę organizacyjno-techniczną 30 spektakli Dyrektor Oddziału złożył analogiczne wyjaśnienia. Wyjaśnił również, że oferty innych wykonawców nie zostały pozyskane ponieważ wydarzenie miało specyficzny charakter i wymagało doświadczenia w podobnych projektach oraz szybkiej realizacji.*

Dyrektor BPH wyjaśnił, że, *środki finansowe zostały przekazane do Oddziału IPN we Wrocławiu, ponieważ Oddział wyraził zainteresowanie projektem edukacyjnym by pokazać go gronu odbiorców na terenie województwa dolnośląskiego. Dodał, że postępowanie przetargowe nie zostało przeprowadzone ponieważ zapytania, czy prośby dotyczące realizacji spektakli spływały przez cały rok, co uniemożliwiło oszacowanie wartości potencjalnych zamówień.*

(akta kontroli str. 31033-31037, 31902-31903, DVDF.71)

Wyjaśnienie to nie zasługuje na uwzględnienie ponieważ w budżecie IPN zaplanowano 303,0 tys. zł na umowy o dzieło na spektakle co oznacza, że IPN przewidywał realizację spektakli w dużej liczbie.

¹⁷⁵ Wniosek zakupowy nr 1541/2023

¹⁷⁶ Wniosek zakupowy nr 1375/2023

¹⁷⁷ Zarządzenie w sprawie zamówień publicznych przewidywało, że do obowiązków składającego wniosek zakupowy należy dla zamówień, których wartość przekracza 10 000 złotych brutto – sporządzenie zastawienia porównawczego minimum trzech ofert różnych wykonawców albo uzasadnienie zasadności powierzenia wykonania zamówienia danemu wykonawcy

¹⁷⁸ Na grę aktorską zawierano umowy o dzieło.

¹⁷⁹ Odnosnie do wyboru wykonawcy umowy na czynności obsługi organizacyjno-technicznej 100 spektakli pt. „Historia Misia Wojtki”

Ponadto rozdzielono realizację przedsięwzięcia na odrębne usługi, tj.: obsługi przedstawienia oraz gry aktorskiej.

e) naruszenie zasady uczciwej konkurencji przy wyłonieniu wykonawcy zamówienia na artystyczne wykonanie, wystąpienie aktorskie (dubler-zastępca aktorów w przypadku niemożności odegrania roli przez aktorów pierwszoplanowych) w spektaklu na podstawie scenariusza dostarczonego i zatwierdzonego przez IPN za wynagrodzeniem w łącznej kwocie 46,4 tys. zł. pomimo, że faktycznie przedmiot umowy nie został zrealizowany. Działanie takie naruszało zasady wydatkowania środków publicznych. W obydwu przypadkach praca została odebrana i wystawiony został przez wykonawcę rachunek zatwierdzony pod względem merytorycznym przez Dyrektora BPH. Umowy zawarto:

– 15 września 2022 r. z J.H.¹⁸⁰ Zgodnie z warunkami zamówienia wykonawca mógł wystąpić w 45 spektaklach, tj.: 15 spektaklach w terminie od 15 -24 września 2022 r. we Wrocławiu w ramach projektu „Przystanek Historia Wrocław” oraz 30 spektaklach, w terminie od 10 – 23 października 2022 r. na terenie Stanów Zjednoczonych w ramach projektu „Przystanek Historia USA”. Wykonawcy przysługiwało wynagrodzenie za dzieło w wysokości 37,2 tys. zł¹⁸¹. Świadek J.H. zeznał, że *nigdy się nie zdarzyło aby odgrywał rolę dublera w spektaklach ale gdyby zaszła konieczność to odegrałby taką rolę*. Dodał, że jego główne zadania w zakresie realizacji umowy polegały na czynnościach organizacyjno-technicznych. Stwierdził, że *wynagrodzenie było przewidziane za gotowość wystąpienia w roli dublera jeśli zaszłaby taka konieczność (np. w sytuacji niedyspozycji aktora) lecz nie jest aktorem i nie ma wykształcenia aktorskiego*.

– 28 listopada 2022 r. z S.C.¹⁸². Zgodnie z warunkami zamówienia wykonawca miał zagrać w 5 spektaklach w terminie od 2 – 3 grudnia 2022 r. w Szkocji w ramach projektu „Przystanek Historia Szkocja” za wynagrodzeniem w wysokości 9,2 tys. zł. Z zeznania świadka S.C. wynikało, że realizacja przez niego umowy polegała na wsparciu w zakresie organizacji tego przedsięwzięcia. Dodał, że nie przewoził sceny, nie brał udziału w jej dostarczeniu. Pomagał przy jej rozkładaniu.

Dyrektor BPH zeznał, że *umowy dot. odegrania roli jako dubler to było koło ratunkowe albo opcja „B”, gdyby aktorzy nie mogli z jakichś względów zagrać. J.H. oraz S.C. jeździli z aktorami po całej Polsce i znali scenariusz na pamięć*.

(akta kontroli str. 11849-11865, 12049-12069, 12070-12079, 14199, 14208-14221-14230, DVDF.1, DVDF.3)

f) nierzetelne dokonanie odbioru dostawy czterech tysięcy maskotek Misia Wojtka za kwotę 63,0 tys. zł, pomimo że maskotki te nie zostały faktycznie dostarczone do IPN. Dyrektor Biura Przystanków Historia zeznał, że zostały one złożone na terenie jego prywatnej nieruchomości, gdzie znajdowały się do chwili oddania ich dostawcy (fundacji SiZ). Z notatki Dyrektora BPH (datowaną na 9 grudnia 2021 r.) oraz protokołu zdawczo-odbiorczy podpisanego przez Dyrektora BPH wynikało, że

¹⁸⁰ umowa o dzieło nr BPI-0300-333/2022

¹⁸¹ Tj. za 15 spektakli we Wrocławiu – 8,0 tys. zł; za 30 spektakli w USA – 29,2 tys. zł

¹⁸² umowa o dzieło nr 300-433/2022

dokonał oględzin towaru. Dyrektor BPH zeznał, że *przechował towar w pomieszczeniu gospodarczym swojego prywatnego domu oraz że to był błąd, gdyż maskotki powinny zostać przewiezione do Centrali IPN. Stwierdził, że teraz zorganizowałby transport do magazynu IPN z potwierdzeniem liczby maskotek. Dyrektor zeznał, że maskotki przekazane zostały fundacji SiZ zwrótnie po podpisaniu kolejnej umowy na realizację serii spektakli o Misiu Wojtku.*

(akta kontroli str. 17844-17847, 17859-17861, 17866-17869, 11849-11865)

5. Wydatkowanie 1 218,3 tys. zł na zakup usługi produkcji mini serialu o Grażynie Lipińskiej¹⁸³, którego do dnia zakończenia kontroli NIK¹⁸⁴ nie wykorzystano w celach edukacyjnych i związanych z upamiętnianiem historycznych postaci. Stanowiło to naruszenie, wynikającej z art. 44 ust. 3 ufp, zasady dokonywania wydatków publicznych w sposób celowy i oszczędny, z uzyskiwaniem najlepszych efektów z danych nakładów. Umowę z producentem wykonawczym zawarto 10 grudnia 2021 r., z dziesięciomiesięcznym terminem realizacji. Pliki emisyjne miały odpowiadać standardowi TVP. 30 grudnia 2022 r. do ewidencji środków trwałych IPN przyjęto autorskie prawa majątkowe, na podstawie ośmiu faktur o łącznej wartości 312,9 tys. zł, realizując ostatni etap umowy. Naczelnik Wydziału Projektów Edukacyjnych w Biurze Edukacji Narodowej wyjaśnił, że *ze względu na historyczne znaczenie poruszanej tematyki oraz potencjalny edukacyjny i społeczny wpływ produkcji, decyzja o jego publicznym udostępnieniu została przesunięta na wrzesień 2025 r. Termin ten został wybrany celowo – w odniesieniu do przypadającej wówczas okrągłej rocznicy wywózki Polaków w głąb ZSRS w 1940 r. oraz kolejnej rocznicy agresji sowieckiej na Polskę 17 września 1939 r. W naszej ocenie taka data premiery znacząco wzmocni przekaz historyczny projektu oraz pozwoli lepiej zaangażować odbiorców – zarówno indywidualnych, jak i instytucjonalnych.*

(akta kontroli str. 9131-9197)

Powyższe wyjaśnienia nie zasługują na uwzględnienie. NIK wskazuje, że nie znajduje uzasadnienia brak upowszechnienia ww. materiałów pomimo upływu dwóch i pół roku od ich odbioru od producenta wykonawczego. W związku z tym istnieje realne ryzyko, że mini serial w ogóle nie zostanie upubliczniony oraz, że upływ czasu negatywnie wpłynie na odbiór ww. produkcji (m.in. ze względu na rozwój technologii). Zważywszy, że zamówienia na produkcję ww. mini serialu udzielono w 2021 r. a odebrano go w 2022 r., nie było racjonalne i uzasadnione - z punktu widzenia zasad gospodarowania środkami publicznymi - wydatkowanie środków na jego produkcję blisko trzy lata przed planowanym upublicznieniem.

6. Niecelowe i niegospodarne wydatkowanie na obsługę Biura Nowych Technologii środków na łączną kwotę 949,7 tys. zł, w tym:
- na stałą obsługę prawną tego biura, na którą wydatkowano łącznie kwotę 423,5 tys. zł (w latach 2022 - 2025), mimo że zadania związane z udzielaniem pomocy prawnej przypisano w regulaminie organizacyjnym Biura Prawnemu (np. w zakresie przygotowywania projektów umów,

¹⁸³ Miniserial składać się miał z sześciu odcinków (każdy po 5-10 min) i przedstawiać – na podstawie scenariusza przekazanego przez IPN – skomplikowane losy Grażyny Lipińskiej (1902-1995), która była sanitariuszką w walkach o Lwów w 1918 r. i podczas wojny polsko-bolszewickiej 1920 r., pracowała w wywiadzie AK i 14 lat spędziła w łagrach sowieckich.

¹⁸⁴ Od stycznia 2023 r. do 9 maja 2025 r.

aneksów, porozumień, odstąpień, opracowania opinii prawnych), a związane z udzielaniem zamówień publicznych Biuru Administracyjno-Gospodarczemu (np. w zakresie przygotowywania projektów dokumentacji przetargowej, prowadzenia postępowań). Zlecanie tych usług kancelariom zewnętrznym nie wynikało z obiektywnych i uzasadnionych potrzeb Instytutu (niezależnie od umowy, BAG i BP zapewniały wsparcie prawne dla BNT), co w konsekwencji naruszało zasady gospodarowania środkami publicznymi określonymi w art. 44 ust. 3 ufp.

(akta kontroli str. 10064-10305, 12273-12287)

Zastępca Dyrektor BNT wyjaśniła, że *Kancelaria wspiera pracowników i dyrekcję BNT IPN w przygotowywaniu dokumentacji i jej opiniowaniu, prowadzeniu pod względem formalnoprawnym procesów realizacji umów itd. w zakresie, w jakim jest odpowiedzialna jednostka merytoryczna IPN. Biuro Administracyjno-Gospodarcze i Biuro Prawne wykonują swoje zadania w zakresie wskazanym w Regulaminie Organizacyjnym, a więc na podstawie przygotowanych przez BNT dokumentów, pod względem merytorycznym i formalnym, w sposób w jaki BNT zamierza realizować projekty. Wobec powyższego, żadne komórki nie wykonywały obsługi prawnej na rzecz BNT, a wykonywały swoje czynności (np. BAG lub BP) w ramach swoich kompetencji regulaminowych, tj. na późniejszym etapie w dalszym kroku sprawdzając zapisy i je akceptując, uzgadniając kształt dokumentacji z pozostałymi biurami.*

Natomiast Dyrektor BNT zeznała, że *zlecenie obsługi kancelarii zewnętrznej: wynikało z przedłużających się procedur dotyczących przygotowania umowy w zakresie każdym, który wynikał z naszych obowiązków regulaminowych. I te trudności spowodowały, że musieliśmy podjąć współpracę z kancelarią zewnętrzną. Współpracowaliśmy na początku z BAG, gdyż to zasadniczo BAG¹⁸⁵ zapewnia wsparcie w zamówieniach publicznych, ale wniosek z tej współpracy był taki, że musimy szukać wsparcia prawnego na zewnątrz.*

(akta kontroli str. 30967-30969, 31012-31026, DVDF.40)

NIK wskazuje, że zeznania Dyrektor BNT i wyjaśnienia Zastępcy Dyrektor BNT nie uzasadniają obiektywnej potrzeby zapewnienia dodatkowej i stałej obsługi prawnej przeznaczonej wyłącznie dla jednej komórki organizacyjnej Instytutu. Do obowiązków kierownika jednostki należy zapewnienie odpowiednich zasobów i narzędzi do realizacji działalności jednostki. Usługi świadczone przez kancelarie całkowicie wpisywały się w zakres zadań pracowników innych komórek organizacyjnych jednostki, co wynika także ze sprawozdań sporządzonych przez Zastępcę Dyrektor BNT, w których wymieniono czynności wykonane przez te kancelarie.

Ponadto, w latach 2022-2025 Instytut udzielił zamówień na świadczenie usług prawnych dwóm kancelariom z Gdyni i Sopotu, których wybór nie został poprzedzony rzetelnym rozeznaniem rynku, tj. przebiegał w sposób niezgodny z zasadami udzielania zamówień określonymi w zarządzeniu nr 65/2020, a okoliczności wyboru konkretnych podmiotów i powiązania osobowe pomiędzy tymi wykonawcami wskazują na naruszenie zasady zachowania uczciwej konkurencji.

Zapytania ofertowe kierowano do kancelarii o znacząco odmiennej wielkości, strukturze i pozycji na rynku usług prawnych. Nie uzyskano od tych podmiotów ofert – poza kancelarią, z którą zawarto umowę, a w jednym przypadku cena obsługi prawnej zaoferowana przez jedną z

¹⁸⁵ Biuro Administracyjno-Gospodarcze.

największych krajowych kancelarii była ponad czterokrotnie wyższa, aniżeli oferta wybrana przez IPN. Przeprowadzenie takiego rozeznania rynku nie zapewniało zachowania konkurencyjności i nie prowadziło do rzeczywistego rozpoznania cen rynkowych. Mimo obowiązku prowadzenia postępowania o udzielenie zamówienia w sposób zapewniający zachowanie uczciwej konkurencji oraz równe traktowanie wykonawców, a także w sposób przejrzysty i proporcjonalny - w ramach rozeznania rynku¹⁸⁶ - zapytania ofertowe usługi prawne na 2022 r. skierowano do czterech podmiotów: trzech kancelarii będących jednymi z największych w kraju oraz do gdyńskiej kancelarii¹⁸⁷, której współnikiem był radca świadczący pomoc prawną na rzecz Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, którym kierował obecny Prezes IPN.

Dyrektor BNT – w odpowiedzi na pytanie kto zaproponował skierowanie zapytania ofertowego w 2022 r. do wyłonionej kancelarii – zeznała, że *sama sobie zaproponowała. Ja bazuję na moim doświadczeniu. Jeśli ta współpraca w zakresie wykonywanych obowiązków jest dobra, przeprowadzenie rynku nie jest ograniczone i należy czerpać z doświadczenia. Znałam tę kancelarię ze współpracy w MIIWŚ i wiedziałam o tym, że ten podmiot jest dobry – to wynikało z mojego doświadczenia.*

(akta kontroli str. 10064-10305, 12273-12287)

¹⁸⁶ wniosek 50/2022

¹⁸⁷ Jedyna alternatywna oferta (oprócz kancelarii z Gdyni) opiewała na kwotę ponad czterokrotnie większą, aniżeli oferta wybrana.

Rozeznanie rynku przy zleceniu usług prawnych na 2023 r.¹⁸⁸ przeprowadzono w podobny sposób¹⁸⁹, przy czym jednym z trzech podmiotów do których skierowano zapytanie ofertowe była kancelaria z Sopotu, prowadzona przez współnika kancelarii prowadzącej obsługę prawną BNT w 2022 r. Podobnie postępowano przy rozeznaniu rynku na usługi prawne na 2024 r. i 2025 r.¹⁹⁰ zapytania ofertowe skierowano do kancelarii obsługującej BNT, a także do innych, w tym mniejszych kancelarii. Przy czym w odróżnieniu od lat poprzednich Instytut zastrzył warunki udziału w postępowaniu, żądając od wykonawców dysponowania doświadczeniem co najmniej rocznej obsługi prawnej na rzecz jednostki sektora finansów publicznych, obejmującej prawo zamówień publicznych, prawo cywilne i prawo nowych technologii.

Na pozornosć działań Instytutu, jako udzielającego zamówienia, wskazują m.in. powiązania personalne. Wspólnikiem w kancelarii z Gdyni, z którą zawarto umowę na obsługę prawną BNT w 2022 r. był radca prawny, który świadczył wcześniej pomoc prawną w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku w czasie, gdy dyrektorem tej jednostki był obecny Prezes IPN. Natomiast od grudnia 2022 r. radca ten został zatrudniony w Centrali IPN w Warszawie w Biurze Prawnym na stanowisku Dyrektora. Umowy na obsługę prawną na lata 2023-2025 zawarte zostały z formalnie inną kancelarią z Sopotu (indywidualna praktyka), prowadzoną jednakże przez osobę biznesowo i zawodowo powiązaną z Dyrektorem Biura Prawnego IPN (obaj prawnicy są od 2016 r. współnikami kancelarii z Gdyni, która w 2022 r. świadczyła usługi prawne na rzecz BNT), czego potwierdzeniem są wpisy z Krajowego Rejestru Sądowego oraz dane ujawnione na stronie internetowej tej kancelarii.

(akta kontroli str. 10064-10137)

Dyrektor Generalna zeznała, m.in. że nie miała wiedzy o żadnych powiązaniach osobowych pomiędzy przytoczonymi firmami a obecnie pełniącym funkcję Dyrektora Biura Prawnego. Dyrektor Generalna zeznała również: Nie wiedziałam ponieważ nie znałam tego człowieka do momentu objęcia przez niego funkcji Dyrektora. Nie miałam wiedzy na etapie podpisywania umowy, że późniejszy Dyrektor był współnikiem ww. kancelarii.

(akta kontroli str. 11866-11885)

Zastępca Dyrektor BNT wyjaśniła, że *zapytanie ofertowe wysłano do ww. kancelarii z uwagi na bardzo dobre doświadczenie Dyrekcji BNT we współpracy z prawnikami tej kancelarii na innych projektach*. Zastępca Dyrektor BNT wyjaśniła również, że *w toku analizy sytuacji niezdiagnozowano konfliktu interesów wynikającego z dawnych korelacji pomiędzy (...), gdyż (...) charakter współpracy z kancelarią nie nakłada się merytorycznie z zadaniami realizowanymi przez Biuro Prawne. (...) konflikt interesów nie może mieć miejsca w sytuacji, gdy praca świadczona jest przez obydwie osoby/podmioty po stronie IPN, a nie na rzecz przeciwników procesowych IPN, a także w sytuacji gdy pomiędzy podmiotami nie zachodzi zależność służbowa*.

(akta kontroli str. 10138-10305)

¹⁸⁸ wniosek zakupowy nr 111/2023

¹⁸⁹ Dwie z trzech kancelarii, do których skierowano zapytania, nie udzieliły odpowiedzi.

¹⁹⁰ wnioski zakupowe nr 171/2024 i 10/2025

- na zarządzanie dedykowaną BNT stroną internetową (www.bnt.ipn.gov.pl) za wynagrodzeniem w łącznej kwocie 226,3 tys. zł (za lata 2022 – 2024), przy jednoczesnym funkcjonowaniu strony głównej IPN, którą modernizowano celem ulepszenia i zwiększenia funkcjonalności (www.ipn.gov.pl), na której informowano o działalności IPN i poszczególnych biur. Na podstawie corocznych umów zleceń zawartych z osobą fizyczną zarządzania stroną internetową BNT obejmowało m.in. bieżącą aktualizację, budowę podstron, zarządzanie treściami, utrzymanie, prowadzenie funkcji administratorskiej.

Dyrektor BNT zeznała, że *konieczność utworzenia strony internetowej BNT wynikała z braku możliwości zarządzania aktualnościami przez BNT, gdyż główna strona internetowa IPN zarządzana jest przez inne biuro. Nie mieliśmy możliwości udostępniać im informacji o bieżących naszych działaniach w taki intensywny sposób, by tworzyć i budować zasięgi jak za pomocą własnej strony. Na stronie głównej IPN nasze treści nie miałyby takiego przebiecia. Kolejna kwestia to zarządzanie treścią, wykorzystanie słów kluczowych. Korzystanie z wyszukiwarki google wymaga specjalnego projektowania strony, by była wyszukiwalna. Tego typu prace nie mogły być zlecane innemu biuru, które ma swoje zadania. Od początku zakładaliśmy, że niezbędna będzie nam odrębna strona, atrakcyjna dla młodego pokolenia, umożliwiająca odtworzenie plików na smartfonach, itp.*

Ponadto Dyrektor BNT zeznała, że *aktualnie strona główna www.ipn.gov.pl po rebrandingu wygląda zupełnie inaczej i jest dużo bardziej atrakcyjna niż 3 lata temu. Obecnie zastanawiamy się, czy nie przepiąć naszej strony na główną stronę internetową IPN, by BNT prezentowało swoje portfolio na tej stronie.*

(akta kontroli str. 12080-12099, 33899-34009)

- wykonanie raportu „Badanie rozpoznawalności projektów zrealizowanych przez BNT – projektu edukacyjnego „Gra Szyfrów” oraz raportu badawczego „Immersyjna edukacja historyczna – w stronę nowych ścieżek edukacyjnych”, na które wydatkowano 158,7 tys. zł, co było działaniem niecelowym. Zastępca Dyrektora BNT wyjaśniła, że *dzięki badaniom udało się uzyskać dane wskazujące na stopień popularności „Gry Szyfrów” oraz raportu o immersyjnej edukacji wśród grup docelowych, a na ich podstawie trafnie planować kolejne przedsięwzięcia i kampanie informacyjne.*

(akta kontroli str. 28939-28960, 30223-30225, 30395-30440, 30564-30612, 30622-30628, 31416-31417)

NIK wskazuje, że stopień popularności gry „Gra Szyfrów” wynikał m.in. z danych platformy Steam, z której to IPN korzystał i płacił za utrzymanie konta na platformie. Ponadto, gra ta została wpisana na listę programu „Gry w edukacji” zainicjowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, co świadczy także o jej popularności i jak wskazała Dyrektor BNT w trakcie Kolegium IPN 29 listopada 2022 r. *od września 2022 r. gra ta jest w systemie obligatoryjnego użycia przez nauczycieli w trakcie lekcji historii.* NIK wskazuje również, że raport badawczy „Immersyjna edukacja historyczna – w stronę nowych ścieżek edukacyjnych” opublikowany został we wrześniu 2022 r., a już po około miesiącu zlecono badanie jego rozpoznawalności.

- pełnienie funkcji strażnika znaku przez podmiot zewnętrzny (w tym opracowanie key visual i grafik) za kwotę 141,3 tys. zł. W ramach pełnionej funkcji graficy byli odpowiedzialni, m.in. za opiniowanie użycia znaku IPN oraz BNT IPN na materiałach promocyjnych tworzonych przez podwykonawców, materiałach graficznych przygotowywanych przez

partnerów IPN, materiałach audiowizualnych, a także grafikach używanych podczas targów (ścianki, roll up-y, itd.), które nie powstały w ramach realizacji umowy na prace graficzne.

Zastępca Dyrektora BNT wyjaśniła, że *funkcja strażnika znaku odnosi się bezpośrednio do stałego nadzoru nad poprawnością wdrażania i używania znaku firmy/instytucji przez inne podmioty, przede wszystkim przy prawidłowym używaniu logotypu, typografii oraz innych składników wspólnie wpływających na identyfikację wizualną firmy/instytucji. Dodała, że zapewnienie obowiązków funkcjonowania strażnika znaku nie jest usankcjonowane żadnymi przepisami prawa. Zadanie to ma na celu zachowanie spójności wizerunkowej instytucji.*

Jednocześnie Dyrektor BNT wyjaśniła, że *obecnie nie funkcjonuje znak BNT. Jego używanie zostało zaprzestane w kwietniu 2023 roku po wprowadzeniu nowej, spójnej identyfikacji wizualnej dla całego Instytutu. Dodała także, że w ramach pełnionej funkcji strażnika znaku graficy byli odpowiedzialni za opiniowanie zgodności zastosowania znaku z wytycznymi i BNT. Nie prowadzono raportów zbiorczych dotyczących wydanych opinii przez podmioty realizujące umowy. W związku z tym nie ma możliwości przedstawienia szczegółowego zestawienia liczbowego opinii wydanych przez te osoby. Żaden z pracowników BNT IPN nie ma kompetencji pozwalających na realizację tego zadania z możliwie najwyższą starannością.*

(akta kontroli str. 20884-20917, 28845-28873, 30762-30781, 30782-30785, 30801-30809)

NIK wskazuje, że zlecanie podmiotom komercyjnym tego rodzaju usług nie było uzasadnione. Przepisy powszechnie obowiązującego prawa nie nakładają na jednostki sektora finansów publicznych obowiązku ochrony stosowanych przez nie logotypów jak w przypadku BNT. Niezależnie od powyższego ochronę znaków towarowych można zapewnić w inny sposób, np. poprzez ich rejestrację w Urzędzie Patentowym RP¹⁹¹.

7. W ramach realizacji zamówień dokonywano niedozwolonego podziału zamówień publicznych o łącznej wartości 595,9 tys. zł, co było niezgodne z art. 29 ust. 2 pzp i skutkowało niestosowaniem przepisów ustawy pzp. Polegało to na tym, że:

– w 2024 r. Centrala IPN udzieliła, za łączną kwotę 149,8 tys. zł, jednemu podmiotowi czterech zamówień (każdego na podstawie odrębnej oferty), z tego trzech na łączną kwotę 139,8 tys. zł na usługę druku artykułu historycznego¹⁹² oraz jednego za kwotę 10,0 tys. zł na usługę publikacji w wersji elektronicznej¹⁹³. W tym samym roku, temu samemu wykonawcy, tożsamego zamówienia udzielił Oddział IPN w Warszawie¹⁹⁴, zlecając publikację artykułu autorstwa Prezesa IPN w związku z 40. rocznicą śmierci ks. J. Popiełuszki, z tego tytułu wydatkował w ramach swojego budżetu środki za wykonaną usługę, w kwocie 123,0 tys. zł. Przy czym środki na sfinansowanie tego wydatku przesunięte zostały z budżetu

¹⁹¹ Por. zasady ochrony zastrzeżonego znaku towarowego ZUS, <https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/logo-zus> czy GUS - <https://stat.gov.pl/dla-mediow/pliki-do-pobrania/?contrast=default>.

¹⁹² Z tego: „Nie tylko Ulmowie” za 29,8 tys. zł (wniosek zakupowy nr 607/2024 z 14 lutego 2024 r.); „Prawda o Katyniu” za 100,0 tys. zł (wniosek zakupowy nr 914/2024 z 8 marca 2024 r.); „80. rocznica bitwy pod Monte Cassino” za 10,0 tys. zł (wniosek zakupowy nr 1441/2024 z 24 kwietnia 2024 r.).

¹⁹³ „Kto nie z nimi, to faszysta” (wniosek zakupowy nr 639/2024 z 16 lutego 2024 r.);

¹⁹⁴ Wniosek zakupowy nr 274/2023 wykonanie za 105,4 tys. 10zł.

Biura Rzecznika Prasowego IPN 20 września 2024 r. (tj. trzy dni przed zatwierdzeniem wniosku zakupowego przez Oddział IPN w Warszawie). Dyrektor Oddziału IPN w Warszawie wyjaśnił, że *zadecydował o udzieleniu fundacji I. z siedzibą w Warszawie zamówienia, z racji tego, że pewne zdarzenia historyczne mają kontekst terytorialny, uznał, że upamiętnienie w tej formie księdza jest zasadne.*

(akta kontroli str. 32020-32051)

Asystent Prasowy Oddziału IPN w Warszawie wyjaśniła, że decyzja o sfinansowaniu artykułu wynikała z oferty przedstawionej przez Centralę IPN. Dodała, że nie przeprowadzono standardowego rozeznania rynku, ponieważ wykonawcą jest jedynym wydawcą w Polsce posiadającym wyłączność na publikację artykułów w jednym z francuskich dzienników.

(akta kontroli str. 32231-32232)

Dyrektor Biura Rzecznika Prasowego IPN wyjaśnił, że *zgodnie z zasadami prowadzenia polityki informacyjnej IPN, Dyrektor Biura Rzecznika Prasowego IPN, podczas codziennych spotkań z asystentami prasowymi oddziałów i delegatur IPN, omawia, m.in. oferty wydawców wpływające zarówno do Centrali IPN jak i do jednostek terenowych. Oferta na publikację artykułu Prezesa IPN była jedną z wielu takich ofert. Dodał, że artykuł opublikowano w związku z projektem realizowanym od 2019 r. przez wykonawcę zamówienia przy wsparciu IPN, a od 2024 r. tylko przez wykonawcę i IPN. Ze względu na tematykę artykułu i związek ks. J. Popiełuszki z Warszawą oraz zaangażowanie Oddziału IPN w Warszawie w pracach Społecznego Komitetu obchodów 40. rocznicy porwania i męczeńskiej śmierci ks. J. Popiełuszki, Dyrektor Oddziału IPN w Warszawie, powiadomiony o takiej ofercie przez Centralę IPN, podjął decyzję o realizacji takiego zadania.*

(akta kontroli str. 32020-32023, 32201-32232)

Zdaniem NIK wyjaśnienia te nie zasługują na uwzględnienie ponieważ nie wskazują na obiektywne przyczyny, które uzasadniałyby dokonanie podziału tych zamówień. Ponadto cechowała je tożsamość ich przedmiotu zamówienia i wykonawcy, a w celu ich zamówienia. Tym samym powierzenie oddziałom udzielenia zamówień na wykonanie tych animacji stanowiło w istocie podział zamówienia.

- w 2023 r. Centrala IPN dokonała podziału zamówienia publicznego na odrębne trzy zamówienia: Centrala IPN udzieliła, za kwotę 117,9 tys. zł, podmiotowi zamówienia na przygotowywanie multimedialnej immersyjnej wersji wystawy „Szlaki Nadziei Odysei Wolności” w skład którego wchodziło wykonanie trzech animacji¹⁹⁵. W tym samym roku, temu samemu wykonawcy, tożsamego zamówienia¹⁹⁶ udzieliły Oddziały IPN w Katowicach¹⁹⁷ i Rzeszowie¹⁹⁸ (tj. każdy z nich zawarł umowę z wykonawcą oraz z ich budżetu wydatkowano środki, w każdym przypadku na kwotę 105,4 tys. zł na wynagrodzenie za wykonaną usługę). Przy czym rozeznania cen i porównania ofert rynkowych w odniesieniu do każdego z tych zamówień, a także odbioru usług i dzieł dokonał Zastępca Dyrektora BWM. Przekazał on również do oddziałów informację.

(akta kontroli str. 9526-9595, 12156-12171, 31905-31914)

¹⁹⁵ Wniosek zakupowy nr 809/2023.

¹⁹⁶ Tj. wykonanie czterech filmów (animacji) na potrzeby projektu SNOW.

¹⁹⁷¹⁹⁷ Wniosek zakupowy nr 274/2023 wykonanie za 105,4 tys. 10zł.

¹⁹⁸ Wniosek zakupowy nr 249/2023 wykonanie za 105,4 tys. zł.

Zastępca Dyrektora Biura Współpraca Kulturalnych wyjaśnił, że oddziały Instytutu posiadają autonomię planowania i wydatkowania budżetu w zakresie realizowania polityki pamięci i wdrażania własnych przedsięwzięć edukacyjnych, uczestnicząc jednocześnie w upowszechnianiu projektów centralnych, takich jak „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”. Dodała, że Zastępca Dyrektora Biura Wydarzeń Międzynarodowych jako koordynator procesu tworzenia wystawy, sprawował pieczę i nadzór nad merytoryczną spójnością, jakością oraz rzetelnością wsadu merytorycznego wystawy oraz wspierał i wspomagał oddziały w realizacji produkcji, związanych z projektem, dbając o ich jakość i spójność, m.in. nadzorując i kontrolując proces powstawania animacji.

(akta kontroli str. 12156-12170, 31905-31914)

Zdaniem NIK wyjaśnienia te nie zasługują na uwzględnienie ponieważ nie wskazują na obiektywne przyczyny, które uzasadniałyby dokonanie podziału tych zamówień. Ponadto cechowała je tożsamość przedmiotu zamówienia i wykonawcy, a Oddział w Katowicach nie był organizatorem Kongresu Pamięci Narodowej, przy okazji których (w Poznaniu, Gdańsku, Warszawie, Rzeszowie) prezentowana była multimedialna, immersyjna wystawa „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”, natomiast przedmiotem zamówienia było wykonanie animacji, które mogły być wykorzystane jedynie w trakcie wystawy immersyjnej (format i rozdzielczość animacji). Tym samym powierzenie oddziałom udzielenia zamówień na wykonanie tych animacji stanowiło w istocie podział zamówienia.

8. W latach 2022-2025 wydatkowano kwotę 397,0 tys. zł na stworzenie w Waszyngtonie stałej placówki IPN pod nazwą „Lech Kaczyński Press Corner”, w sytuacji gdy placówka taka nie była przewidziana w strukturze organizacyjnej Instytutu, określonej w art. 18 ust. 1 ustawy o IPN. Otwarcie placówki IPN w Waszyngtonie planowane było na drugą połowę 2024 r. Na jej uruchomienie poniesiono wydatki na: obsługę prawną (181,3 tys. zł); koncepcję wizualizacyjną wnętrza lokalu (158,1 tys. zł); wynajęcia wirtualnego biura na terenie Waszyngtonu (7,1 tys. zł¹⁹⁹); tłumaczenie umowy (8,0 tys. zł) czy na podróże służbowe Dyrektor Generalnej IPN związane z tym przedsięwzięciem (42,5 tys. zł). Koszty projektowo-budowlane oszacowane zostały, wg stanu na 2023 r., na 1 380,4 tys. dolarów. Na 2024 r. zaplanowane w Centrali IPN wydatki na ten cel w wysokości 4 500,0 tys. zł. Dyrektor Generalna wyjaśniła, że *Instytut odstąpił od realizacji przedsięwzięcia w całości. Stwierdziła, że koniunktura polityczno – gospodarcza, cięcia budżetowe w części 13 – IPN na rok 2024 i informacje o planowanych obniżkach budżetu w latach następnych wpłynęły na kierunkową decyzję kierownictwa o odstąpieniu od projektu.*

(akta kontroli, str. 15057-15383, 31486-31487, DVDF.26)

NIK wskazuje, że utworzenie stałej placówki Instytutu poza terytorium Rzeczypospolitej nie było zgodne z przepisami ustawy o IPN, w tym określoną w art. 18 ust. 2 tej ustawy strukturą organizacyjną Instytutu.

Ponadto, efekty działań podjętych w 2023 r. przez IPN (np. pozyskanie opinii prawnych, tłumaczenia umów, koncepcja wizualizacyjna wnętrza lokalu) nie nadają się do innego wykorzystania w działalności ustawowej Instytutu. Znaczne zaangażowanie pracowników i kierownictwa IPN (np. podróże

¹⁹⁹ Przy założonym kursie przeliczeniowym: 4,0 zł.

służbowe do USA) oraz wydatkowanie środków publicznych w kwocie 397,0 tys. zł naruszało zasady rzetelności oraz dokonywania wydatków publicznych w sposób określony w art. 44 ust. 3 pkt 1 ufp, tj. celowy i oszczędny.

9. Realizacja projektów „Historia Wiktorii i Franka” oraz „Drużyna Inki” odbywała się z naruszeniem zasad rzetelnego i gospodarnego wydatkowania środków na łączną kwotę 396,9 tys. zł , w szczególności poprzez:

a) niezastosowanie zasad konkurencyjności, przy zlecaniu²⁰⁰ dwójgu aktorom za wynagrodzeniem w łącznej kwocie 110,6 tys. zł artystycznego wykonania, wystąpienia aktorskie w 40 przedstawień spektaklu "Historia Wiktorii i Franka" na terenie całej Polski na podstawie scenariusza dostarczonego i zatwierdzonego przez IPN. Dyrektor BPH e-mailem skierowanym 4 września 2024 r. do pracowników BPH przesłał uzasadnienie wyborów konkretnych artystów do spektaklu, wskazując, że: poza doświadczeniem osoby te znają scenariusz IPN; zagrali dwa pokazy przedpremierowe i jeden premierowy; szukanie nowych aktorów skutkowałoby opłatami za przygotowanie roli. Ponadto w korespondencji e-mailem wskazał że *podczas spotkania ustalił z każdym z nich stawkę 1 300 zł netto za spektakl (jedną z tych osób była wiceprezes fundacji K.K, związana z fundacją SiZ) i nie ma potrzeby osoby technicznej gdyż scenę można spakować do kilku walizek; w ESEW wpisujemy p. Dyrektora Marcina i jak będą problemy z tłumaczeniem dlaczego wybieramy taki wariant – Dyrektor udzieli wyjaśnień;* Wskazał siebie jako osobę odpowiedzialną za przeprowadzenie projektu, która umówi spektakle. Działanie takie było sprzeczne z zasadami oszczędnego gospodarowania środkami publicznymi wyrażonymi w art. 44 ufp.

(akta kontroli str. 33090-33096)

Pracownik BPH wskazany jako sporządzający oraz realizujący wnioski zakupowe dot. spektaklu zeznał, że *przypuszcza że Dyrektor BPH sam przeprowadził rozeznanie rynku i w ramach rozmów uzyskał konkretną propozycję i prosił aby zapytanie zostało skierowane do wskazanych przez niego osób.*

(akta kontroli str. 11828-11839)

b) naruszenie zasady uczciwej konkurencji przy wyłonieniu wykonawcy zamówienia na przeprowadzenie 200 lekcji historyczno-edukacyjnych prezentujących historię Danuty Siedzikówny Sanitariuszki AK na terenie województwa zachodnio-pomorskiego oraz pomorskiego w oparciu o scenariusz dostarczony przez IPN za wynagrodzeniem w kwocie 76,0 tys. zł. Zapytania wysłane zostały do trzech podmiotów, z tego dwóch podmiotów (fundacji) powiązanych osobowo (prezes jednej fundacji zasiadał w radzie drugiej fundacji. Z notatki z rozeznania cen rynkowych wynikało, że ofertę złożyły dwa podmioty, z tego wybrano ofertę jednego z podmiotów powiązanych. Zastępca Dyrektora BPH wyjaśnił, że *zapytania ofertowe zostały skierowane do podmiotów, które miały doświadczenie w pracy z dziećmi i młodzieżą a pracownik dokonujący rozeznania nie posiadał informacji o powiązaniu pomiędzy nimi.*

(akta kontroli str. 15015-15039, 17964-17970, DVDF.1, DVDF.3)

²⁰⁰ Wnioski zakupowe nr 2680/2024 i 2683/2024

c) naruszenie zasady uczciwej konkurencji przy wyłonieniu wykonawcy zamówienia na wykonanie 2 000 szt. małych apteczek pierwszej pomocy z logiem IPN, z przeznaczeniem do wykorzystania jako materiały edukacyjne podczas lekcji w szkołach z województw: pomorskiego oraz zachodnio-pomorskiego, prezentujących historię Danuty Siedzikówny za wynagrodzeniem w kwocie 50,0 tys. zł. Następnie ponownie zlecono temu wykonawcy wykonanie 380 apteczek za kwotę 9,5 tys. zł. W zakresie pierwszego zlecenia BPH nie udokumentowano pozyskania trzech ofert. Przedłożono jedynie e-mail wysłany ze skrzynki pocztowej pracownika IPN z zaproszeniem do składania ofert do jednego podmiotu. Z kolei notatce z rozeznania cen rynkowych wskazano, trzy podmioty do których skierowano zapytanie ofertowe, przy czym w odniesieniu do dwóch z nich odnotowano, że nie są w stanie zrealizować zamówienia (tj. prowadzący jednoosobową działalność prezes zarządu fundacji SiZ oraz prowadząca jednoosobową działalność).

Zastępca Dyrektora BPH wyjaśnił, że *korrespondencja w sprawie pierwszego zamówienia była prowadzona przez byłego pracownika, wskutek czego IPN nie posiada do niej dostępu. Natomiast odnosząc się do kolejnego zlecenia wyjaśnił, że wskazany podmiot został wybrany do jego realizacji ze względu na jakość wykonania pierwszego zlecenia.*

Dyrektor BPH zeznał, że *przed rozpoczęciem pracy w IPN znał właściciela spółki, której udzielono zamówienia. Dokonywał u niego zakupów w związku z działalnością trenerską lub współpracą z fundacją SiZ. Dodał, że „cały czas od niego zamawialiśmy, także jako IPN. Szybko dostarczał nam co trzeba.”. Prezes zarządu fundacji SiZ zeznał, że zna osobiście, ze środowiska sportowego, właściciela spółki, któremu IPN udzielił zamówienia.*

(akta kontroli str. 15023-15027, 17964-17966)

d) naruszenie zasady uczciwej konkurencji przy wyłonieniu wykonawcy zamówienia w 2023 r. na przeprowadzenie 18 lekcji historyczno-edukacyjnych prezentujących historię Danuty Siedzikówny Sanitariuszki AK oraz 72 zajęć dotyczących podstaw udzielania pierwszej pomocy w oparciu o scenariusz dostarczony przez IPN w czasie Kongresu Pamięci IPN w dniach od 13 do 15 kwietnia 2023 r za wynagrodzeniem 40,0 tys. zł. Z protokołu rozeznania cen wynikało, że zapytanie ofertowe wysłane zostało do trzech podmiotów a jeden z nich nie odpowiedział na zapytanie. Tym samym nie porównano trzech ofert co było niezgodne z zarządzeniem Prezesa IPN w sprawie zamówień publicznych. Działanie takie było nierzetelne oraz niegospodarne.

(akta kontroli str. DVDF.60)

Zastępca Dyrektora BPH wyjaśnił, że zapytania zostały skierowane do trzech podmiotów. Dodał, że brak odpowiedzi oraz informacja o braku możliwości realizacji usługi jest traktowana jako odpowiedź na zapytanie ofertowe.

(akta kontroli str. DVDF.60)

e) naruszenie zasady uczciwej konkurencji przy wyłonieniu wykonawcy zamówienia w 2023 r. na zrealizowanie 300 lekcji historyczno-edukacyjnych w ramach projektu Drużyna Inki o Danucie Siedzikównie ps. Inka połączonych z nauką pierwszej pomocy za wynagrodzeniem 110,8 tys. zł. W uzasadnieniu wskazano, że *do wykonania zadania wybrano K. S., osobę, która taki projekt przeprowadziła już na kilkuset*

spotkaniach, a łączna liczba odbiorców oscyluje w granicy 10 tys. osób. Gwarantuje ona wysoki profesjonalizm oraz terminowość i dała się poznać jako osoba kompetentna, przez co wcześniejsza współpraca przebiegała nad wyraz sprawnie i bezproblemowo. Posiada sprzęt niezbędny do przeprowadzenia warsztatów.

(akta kontroli str. DVDF.1, DVDF.3)

Kierownik Samodzielnej Sekcji Planowania i Realizacji Projektów w BPH IPN zeznał, że *nie jest w stanie odpowiedzieć na jakiej zasadzie oszacowana została wartość tego zamówienia, natomiast wniosek został stworzony na polecenie Dyrektora BPH. Dodał, że nie jest w stanie powiedzieć dlaczego nie zostało przeprowadzone zapytanie ofertowe. Jednak, jak stwierdził, zarządzenie w sprawie zamówień publicznych mówi, że można zlecić zamówienia jeśli dostatecznie zostanie udowodnione że tylko dana osoba daje rękojmię właściwego przeprowadzenia takiego przedsięwzięcia.* Wskazał, że dla osób zatwierdzających wnioski argumentacja w nim przedstawiona była wystarczająca.

(akta kontroli str. 11828-11839)

10.W ramach projektu „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” prowadzono postępowania na łączną kwotę 382,2 tys. zł z naruszeniem zasady:

- bezstronności, obiektywizmu i uczciwej konkurencji wyrażonej w § 3 ust. 1 pkt 1 i 2 w zw. z § 3 ust. 3 zarządzenia Prezesa IPN nr 65/20 a rozeznanie rynku miało charakter nierzetelny i nie prowadziło do rzeczywistego rozpoznania cen rynkowych. Dotyczyło to zamówień na:
 - a) druk plansz wystawy na 11 ekspozytorach oraz druk 440 szt. katalogu wystawy. W obu przypadkach dwie oferty pozyskano od wykonawców, którzy nie zajmowali się drukiem²⁰¹.
 - b) na skomponowanie muzyki do multimedialnej immersyjnej wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” oraz na skomponowanie dźwięków immersyjnych do wystawy multimedialnej²⁰² W obu przypadkach oferty przedstawione zostały przez jedną osobę, reprezentującą jednocześnie wszystkich trzech kompozytorów. Takie rozeznanie rynku, choć formalnie oparte o trzy różne oferty, nie spełniało wymogów zachowania konkurencyjności i trudno przyjąć, iż prowadziło do rzeczywistego rozpoznania cen rynkowych.

Zastępca Dyrektora BWM zeznał, że nie pamięta dokładnie okoliczności skierowania zapytania ofertowego przy tym wniosku zakupowym oraz że *zrobiliśmy własny research kompozytorów dostępnych na rynku, ale kierując się doświadczeniem i znajomością branży sam zwróciłem uwagę na te osoby. Dlatego skierowaliśmy zapytanie do nich.*

(akta kontroli str. 12156-12170)

- c) na wykonanie map do wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”²⁰³. W protokole wymieniono oferty od czterech wykonawców, przy czym wymieniono także ofertę spółki prawa handlowego, która powstała dopiero pięć miesięcy później, co stwarzało ryzyko, że dokument ten nie odzwierciedlał rzeczywistych działań związanych z udzieleniem zamówienia.

²⁰¹ Wnioski zakupowe 1555/2024 i 15/2025

²⁰² Wnioski zakupowe nr 1145/2023 i 1162/2023

²⁰³ Wniosek zakupowy nr 4105/2021

Zastępca Dyrektora Biura Wydarzeń Międzynarodowych (ówczesny naczelnik wydziału dokonujący rozeznania rynku) zeznał, że: *możliwe, że jest tutaj błąd w protokole zestawienia ofert. (...), że rozmawialiśmy z Panią M[...] a ona nie przekazała żadnej oferty. Możliwe, że tworząc ten protokół opierałem się na czymś starszym tj., dokumencie w którym był wymieniony taki wykonawca. Możliwe, że doszło do błędu w kompletowaniu dokumentów przekazanych państwu.*

Następnie, w toku kontroli Zastępca Dyrektora BWM oświadczył, że *po przeanalizowaniu sprawy, upewniłem się, że doszło do pomyłki w kompletowaniu dokumentacji w odpowiedzi do pisma NIK (...). We właściwym protokole, który funkcjonuje pod wnioskiem 4105/2021, nie figuruje spółka U(...). Protokół przekazany omyłkowo w dokumentacji NIK został stworzony później, do planowanego w 2022 r. kolejnego wniosku na podobny przedmiot zamówienia, wówczas istniała już spółka. Do realizacji wniosku jednak nie doszło, a roboczy dokument nigdy nie pojawił się w oficjalnym obiegu. Roboczy dokument posiada błędy w terminach realizacji, co wiązało się ze skopiowaniem na wzór z zestawienia z 2021 r.*

(akta kontroli str. 12156-12170, 12309-12445, 1255-12261)

NIK wskazuje, że zeznania i późniejsze oświadczenie nie są ze sobą spójne, w szczególności nie wyjaśniają istotnych okoliczności istnienia dwóch różnych dokumentów opisujących to samo zdarzenie, tj. rozeznania rynku dla konkretnego zamówienia. Przekazany wraz z wnioskiem zakupowym protokół nie mógł dotyczyć późniejszego zamówienia na takie same usługi z terminem wykonania w marcu 2022 r., skoro spółka zarejestrowana została w maju 2022 r. Na przekazanym dokumencie znajduje się podpis Zastępcy Dyrektora BEN oraz zaoferowana cena 44,0 tys. zł, którą ujęto w umowie z 17 stycznia 2022r.

- d) na wykonanie projektu multimedialnej strefy wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”²⁰⁴. O wycenę poproszono dwie powiązane ze sobą osoby (współpracowników). Oba podmioty zajmowały się projektowaniem gier planszowych, komiksów, wydrukiem 3D. Trzecim podmiotem była spółka, której przedstawiciele w okresie bezpośrednio poprzedzającym udzielenie zamówienia uczestniczyli w spotkaniach w siedzibie IPN, na których omawiano założenia i techniczne rozwiązania planowanej wystawy. Z zeznań świadków (przedstawicieli spółki i jej współpracowników) wynikało, że na spotkaniach w siedzibie IPN rozmawiano o pomysły na wystawę multimedialną, zastosowaniu konkretnych rozwiązań multimedialnych (w tym dźwięku immersyjnego), prezentowano przykładowe animacje i ich udźwiękowienie. Wykonawca ten przygotował również opis przedmiotu zamówienia (stanowiący załącznik do umowy). Z tych względów udzielenie zamówienia temu podmiotowi - pomimo zachowania pozoru konkurencyjności poprzez sporządzenie protokołu zestawienia ofert - nie spełniało wymogów zachowania bezstronności, obiektywizmu i warunków uczciwej konkurencji.

(akta kontroli str. 11886-12034, 12511-12687, 31905-31914)

²⁰⁴ wniosek zakupowy nr 813/2023

- zasad wynikających z § 6 ust. 7 pkt 6 zarządzenia Prezesa IPN nr 65/20, tj. bez pozyskania co najmniej trzech ofert różnych wykonawców albo bez uzasadnienia zasadności powierzenia wykonania zamówienia danemu wykonawcy. Dotyczyło to zamówienia na kompleksową organizację koncertów inaugurujących projekt „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” w dniu 18 marca 2022 r. na Zamku Królewskim i w sali koncertowej Nowa Miodowa w Warszawie²⁰⁵. Jedno z trzech zapytań ofertowych skierowano do podmiotu zajmującego się m.in. hostingiem stron internetowych lecz nieprowadzącego działalności związanej z organizacją wydarzeń kulturalnych. Dyrektor Biura Wydarzeń Kulturalnych zeznał, że nie pamięta tych okoliczności i wskazał, że jeśli wysłano zapytanie ofertowe do jakiejś firmy to w przekonaniu, że w zakresie jej działalności było realizowanie takich zadań. Zeznał ponadto: *Nie wiem dlaczego na tamtym etapie skierowałem zapytanie do tego podmiotu. Może pomyliłem adres. Nie jestem w stanie odpowiedzieć.*

(akta kontroli str. 12100-12149, 12179-12193)

Takie działania przy zlecaniu usług było sprzeczne z zasadami gospodarowania środkami publicznymi, określonymi w art. 44 ust. 3 ufp.

Ponadto, w czterech postępowaniach o udzielenie zamówienia na łączną kwotę 112,4 tys. zł nierzetelnie sporządzono dokumentację potwierdzającą dokonanie rozeznania rynku. W protokołach zestawienia ofert wskazywano ceny inne, aniżeli wynikające z przekazanych przez wykonawców wycen. Dotyczyło to zamówień: na wykonanie aplikacji sterującej multimedialną immersyjną wystawą „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”; na transport 13 ekspozytorów do Holandii oraz montaż wystawy w Bredzie; na transport i montaż wystawy, w tym przewóz 200 katalogów z Warszawy do Włoch w maju 2024 r. oraz wykonanie materiału filmowego, nagrania i montażu: dziesięciominutowego filmu/reportażu z ekspozycji wystawy we Włoszech, trzyminutowego spotu i trzydziestosekundowego spotu reklamowego²⁰⁶.

(akta kontroli str. DVDF.64, 22083-23079)

NIK wskazuje, że w związku z treścią ww. protokołów zestawienia ofert i zawartymi w nich nierzetelnymi informacjami zachodzą zasadnicze wątpliwości co do rzeczywistego przebiegu czynności, którą dokumentowały, a tym samym do prawidłowości tych czynności i gospodarności dokonanych na tej podstawie wydatków.

11. Prezes IPN dokonał nieuprawnionej zmiany struktury organizacyjnej Centrali IPN, tworząc w latach 2022-2024 dodatkowo trzy²⁰⁷ biura, mimo że w art. 18 ust. 1 ustawy o IPN zawarto zamknięty katalog obligatoryjnych siedmiu komórek organizacyjnych, za pomocą których Centrala IPN wykonuje swoje zadania ustawowe. Działanie takie było nielegalne.

Prezes IPN nie mógł samodzielnie, w oparciu o art. 8 ust. 3 ustawy o IPN, utworzyć nowych komórek organizacyjnych w randze biur albowiem jest to kompetencja przypisana wyłącznie ustawodawcy. Świadczy o tym również tryb powołania dyrektorów nowych komórek w odmienny sposób, aniżeli

²⁰⁵ wniosek zakupowy nr 674/2022

²⁰⁶ Tj. wnioski zakupowe nr 2719/2023, 1248/2024, 1831/2024.

²⁰⁷ W 2021 r., na podstawie zarządzenia Prezesa IPN nr 26/21 z 6 września 2021 r. w sprawie zmiany statutu IPN, w strukturze organizacyjnej Centrali utworzono również trzy biura, z których dwóm przypisano prowadzenie działań w zakresie edukacji publicznej.

określony w art. 19 ust. 2 ustawy o IPN dla dyrektorów biur stanowiących strukturę IPN. Nie zostali oni bowiem powołani na podstawie aktu powołania, o którym mowa w art. 19 ust. 2 ustawy o IPN, lecz w drodze powierzenia funkcji dyrektora w ramach zawartej umowy o pracę.

W latach 2022-2025 (I kwartał), na wynagrodzenia dla dyrektorów i wicedyrektorów wszystkich pięciu biur (tj. 9 osób) utworzonych wbrew art. 18 ust. 1 ustawy o IPN, poniesiono wydatki w łącznej kwocie 4 821,9 tys. zł, czym naruszono zasady celowości wydatków publicznych, wynikające z art. 44 ust. 3 ufp.

(akta kontroli str. 12035-12044)

Dyrektor Generalna zeznała, że *była przekonana o dokonaniu analizy prawnej możliwości utworzenia takich komórek w IPN, bo gdyby nie dokonano takiej analizy to tych komórek po prostu by ich nie utworzono. W 2021 r. powołano nowego Prezesa IPN, który w sejmie oficjalnie w swoim przemówieniu jak i przed Kolegium IPN mówił o konieczności zmiany kierunku działań IPN zmierzającej w kierunku dotarcia do innego odbiorcy poprzez działania innowacyjne różniące się od dotychczasowych prezentowanych przez IPN. Aby zmienić regulamin organizacyjny IPN konieczna jest analiza prawna. I to biuro prawne przygotowuje projekt takiego zarządzenia, które ustanawia takie komórki. Jeżeli dobrze pamiętam również dostosowany był statut, instrukcja kancelaryjna aby ta struktura została dostosowana prawidłowo. Dodała, że nie uczestniczyła bezpośrednio w posiedzeniach Kolegium IPN jednak jest przekonana, że Prezes IPN przedstawiał swój plan a Kolegium IPN musiało zaopiniować na stanowiska kierownicze czyli dyrektorskie proponowanych kandydatów. Ponadto zeznała, że po trzech latach funkcjonowania tej struktury i utworzenia tych biur znacznie poprawił się przekaz i dotarcie do młodej grupy odbiorców, poczynając od przedszkolaków, uczniów, studentów, organizacji młodzieżowych, rodzin i innych działaniach gdzie pokazywaliśmy swój content czyli swój dorobek przez te lata.*

(akta kontroli str. 11866-11885)

NIK wskazuje, że struktura organizacyjna Centrali IPN została ściśle uregulowana ustawą o IPN, która nie podlega modyfikacji w drodze statutu nadawanego przez Prezesa IPN, a rozbudowanie katalogu jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 18 ust. 1 ww. ustawy, jest możliwe wyłącznie w drodze zmiany ustawy.

12. Postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego na aranżację, montaż, demontaż i obsługę strefy wystawienniczej²⁰⁸ „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” w dniach 4 - 7 grudnia 2023 r. prowadzone było nierzetelnie i z naruszeniem zasady zachowania uczciwej konkurencji oraz równego traktowania wykonawców, wynikającej z art. 16 pkt 1 w zw. z art. 85 ust. 1 pzp. Ponadto, nierzetelnie i niezgodnie z wymogami art. 99 ust. 1-5 pzp opisano przedmiot zamówienia nie zawierając istotnych informacji mogących mieć wpływ na sporządzenie oferty przez potencjalnych wykonawców, tj. m.in.: poprzez niewskazanie lokalizacji, typu, ani nawet ogólnej charakterystyki miejsca realizacji zamówienia, a także nieprzewidzenie możliwości przeprowadzenia wizji lokalnej, która przed złożeniem oferty na wykonanie usługi tego typu była konieczna²⁰⁹. Na realizację tego zamówienia wydatkowano 306,4 tys. zł.

W postępowaniu udział wzięły tylko jeden podmiot i nie zwracał się do zamawiającego o wyjaśnienie treści SWZ. Okoliczność udzielenia zamówienia wykonawcy, który wcześniej już dwukrotnie realizował usługę wykonania tej wystawy na rzecz IPN²¹⁰, a uprzednio przygotował projekt 3D tej wystawy i opracował wykorzystane przy opisie przedmiotu zamówienia wymagania sprzętowe, zaś przedstawiciele wykonawcy wielokrotnie odbywali spotkania z osobami koordynującymi projekt w siedzibie IPN uzasadniają stwierdzenie, że postępowanie nie zostało przeprowadzone w sposób zapewniający uczciwą konkurencję i miało charakter pozorny.

Znamienne w tym kontekście jest to, że 24 lipca 2023 r.²¹¹, Zastępca Dyrektora BWM skierował mailowe zapytanie do tego wykonawcy z prośbą o wycenę czterech zasadniczych usług służących organizacji wystawy (zapewnienia nagłośnienia immersyjnego, najmu sprzętu multimedialnego oraz ekranów LED, organizacji logistycznej, nadzoru, obsługi i koordynacji działań strefy wystawienniczej, najmu konstrukcji) dołączając pełny wykaz techniczny sprzętu (ze wskazaniem nazw urządzeń i wymaganej ilości). Ponadto, wykonawca złożył ofertę dokładnie na kwotę 280,0 tys. zł, czyli taką, jaką zamawiający planował przeznaczyć na realizację zamówienia mimo, że w planie zamówień²¹² wartość zamówienia określono na 227,6 tys. zł).
(akta kontroli str. 6530-6719, 11589-11665, 12150-12178, 12194-12210, 12511-12687, 12255-12261, 12237-12240)

Dyrektor Biura Współpracy Międzynarodowej wyjaśniła, że w OPZ *nie określono dokładnej lokalizacji, w której wykonawca miał zrealizować przedmiot zamówienia, ponieważ nie otrzymano do chwili ogłoszenia przetargu*

²⁰⁸ nr Z474/45183

²⁰⁹ W związku z tym, że w SWZ nie podano szczegółów dotyczących zasilania w obiekcie, rozwiązań PPOŻ, maksymalnej wysokości zabudowy, liczby i wielkości wejść, czy informacji o możliwości dostawy wielkogabarytowych (np. skrzynie o wymiarach 2,3x1 m) czy ciężkich elementów wystawy (łączna waga okrągłego ekspozytora w czterech skrzyniach wynosiła ok. 300 kg).

²¹⁰ Dla Centrali IPN oraz Oddziału w Rzeszowie.

²¹¹ Przed ogłoszeniem postępowania na kompleksową organizację wystawy SNOW przez Oddział IPN w Rzeszowie i przed wszczęciem postępowania opisanego w ww. nieprawidłowości.

²¹² W wersji zaktualizowanej 17 listopada 2023 r., tj. aktualnej na dzień ogłoszenia zamówienia).

ostatecznego potwierdzenia wynajmu wybranej sali Muzeum Wojska Polskiego, z którym równolegle prowadzono rozmowy na temat wynajmu. Dyrektor wyjaśniła, że ekspozycja multimedialna, złożona z nowoczesnego ekranu i zaawansowanego technologicznie sprzętu nie jest przeznaczona do wystawiania w warunkach zewnętrznych, szczególnie w porze zimowej. Specjaliści od tego typu przedsięwzięć zdają sobie sprawę z wymogu zastosowania wewnętrznych, zadaszonych powierzchni w niesprzyjających warunkach atmosferycznych (...). Zakładana sala, której wynajem był w czasie sporządzania specyfikacji prawie pewny, ale jeszcze niepotwierdzony ostatecznie, była specjalistyczna, immersyjna i posiadała wszelkie udogodnienia techniczne i technologiczne. (...) każdy z wykonawców miał możliwość zapoznania się z dokumentacją, która została zamieszczona na stronie platformy Zamawiającego.

(akta kontroli str. 12511-12687)

13. W okresie objętym kontrolą dwudziestokrotnie zlecono podmiotom krajowym druk lub dodruk katalogu wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” za łączną kwotę 331,3 tys. zł, udzielając 10 zamówień w trybie niekonkurencyjnym, w wyniku nieuzasadnionego dzielenia zamówienia, co naruszało §6 ust. 7 pkt 2 zarządzenia nr 65/20 Prezesa IPN ws. udzielania zamówień w zw. z art. 29 ust. 1 pzp.

W Centrali zlecano (w tym samym miesiącu lub w następujących po sobie miesiącach) druk małych partii katalogów (100, 150, 200, 300 szt.), w związku z czym 10 z 20 zamówień miało wartość poniżej 10 tys. zł. Skutkowało to tym, że nie było wymagane stosowanie konkurencyjnego trybu (sformułowany w §6 ust. 7 pkt 6 zarządzenia nr 65/20 obowiązek zebrania co najmniej trzech ofert dotyczył zamówień powyżej 10 tys. zł). Przy tym wszystkie dziesięć zamówień udzielono jednemu wykonawcy, powołując się na dotychczasową dobrą współpracę. Oznacza to, że udzielenie tych zamówień nie było uzasadnione obiektywnymi okolicznościami. Jednocześnie zlecenie druku większej liczby katalogów było co do zasady korzystniejsze²¹³.

Nie korzystano przy tym z możliwości udzielania zamówień na druk katalogu na podstawie zawartej już przez IPN umowy ramowej na usługi naświetlania, druku i oprawy publikacji wraz z dostarczeniem²¹⁴, co było działaniem niespełniającym wymogu wydatkowania środków publicznych w sposób oszczędny (art. 44 ust. 3 ufp).

Format katalogu wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” wybrany przez IPN miał pierwotnie rozmiary 205x285 mm, a następnie 196x285 mm. Zawarta przez Centralę IPN w 2021 r. umowa ramowa wprost przewidywała możliwość druku w formacie 205x285 mm (wariant 296) lub formatów bardzo zbliżonych, np. 205x295 mm (wariant 96), 205x275 mm (warianty: 100, 229, 236, 282), czy 210x290 mm (warianty: 287-288).

Dyrektor Biura Współpracy Międzynarodowej wyjaśniła, że umowa ramowa z 8 lipca 2021 r. nie obejmowała formatu katalogu wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”, gdyż w 2021 r. nie istniał jeszcze wspomniany katalog, a jego wielokrotny dodruk wiązał się z koniecznością nanoszenia korekt i modyfikacji: merytorycznych, językowych i kartograficznych (takich zmian

²¹³ Np. przy druku 500 szt., oferty proponowali: 14 000 zł, 16860 zł lub 18 215 zł netto, zaś przy wycenie druku 1000 szt. oferty wynosiły od 18,5 tys. zł do 20,7 tys. zł netto.

²¹⁴ https://ipn.logintrade.net/zapytania_email,43336,69acd488f0b7effcaf18a4ce85defc85.html

wprowadzono w sumie ok 160). Dyrektor wyjaśniła także, że *fakt zaistnienia konieczności wprowadzania modyfikacji przekładał się na brak zlecenia zamówienia większej liczby egzemplarzy pierwszej wersji katalogu*, a w 2023 r. zarządono recenzję treści wystawy ogólnej, co pociągnęło za sobą konieczność wprowadzenia adekwatnych zmian w katalogu. Ponadto wyjaśniła, że w 2024 r. *procedury kontrolne NIK (związane z wcześniejszą kontrolą P/24/001) zablokowały realizację projektu (...) w okresie od stycznia do kwietnia 2024 r. Właściwa realizacja rozpoczęła się w zasadzie w maju 2024 roku. Z tego powodu skoncentrowano się na wdrażaniu przedsięwzięcia pod kątem merytorycznym, organizacji wydarzeń, w tym 90. rocznicy bitwy o Monte Cassino, co ograniczyło prace nad samym katalogiem. W 2025 r., od stycznia do chwili obecnej, projekt (...) w związku z aktualną kontrolą NIK został w całości zawieszony*. Dyrektor Biura Współpracy Międzynarodowej wyjaśniła, że wybór wykonawców drukujących katalog nie był przypadkowy, gdyż firma R.L. *istniejąca na rynku od 1997 roku, współpracująca z powodzeniem w różnych działaniach pionów merytorycznych IPN, odpowiadała za wydruk prototypu katalogu, stworzonego w 2022 r.*

(akta kontroli str. DVDF.53,64)

NIK wskazuje, że pierwsze plany i harmonogramy prezentacji wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” opracowane zostały już w listopadzie 2021 r., w związku z wieloletnim charakterem tego projektu. Zasadniczo wystawa prezentowana była również w celu upamiętniania wydarzeń historycznych w związku z przypadającymi w danym roku rocznicami. Istniała realna możliwość rzetelnego określenia zapotrzebowania na katalog wystawy, w tym zaplanowanie jego druku. W §6 ust. 7 pkt 2 zarządzenia nr 65/20 Prezesa IPN ws. udzielania zamówień zobowiązano pracowników do oszacowania wartości zamówienia zgodnie z art. 28-36 pzp, co oznacza, że także do zamówień poniżej progu 130 tys. zł netto w IPN odpowiednie zastosowanie miały przepisy pzp zakazujące dzielenia zamówienia (tj. także takiego dzielenia zamówienia, które prowadziło do niestosowania postanowień ww. zarządzenia – poprzez możliwość udzielenia zamówienia o wartości poniżej 10 tys. zł wykonawcy wybranemu w trybie niekonkurencyjnym).

14. Do 31 marca 2025 r. nie wyegzekwowano kary umownej w kwocie 107,2 tys. zł od wykonawcy umowy na wykonanie m.in. awatarów dla trzech postaci²¹⁵ w związku z opóźnieniem w realizacji przedmiotu zamówienia. Pomimo, że o opinię prawną o możliwości naliczenia kar umownych, w związku z nieterminową realizacją umowy, BNT wystąpiło 8 maja 2024 r. to, ze względu na spór kompetencyjny pomiędzy Biurem Prawnym a Biurem Administracyjno-Gospodarczym, została ona sporządzona 29 maja 2024 r. Następnie dopiero 7 sierpnia 2024 r. (tj. po 70 dniach od sporządzenia opinii) BNT skierowało wniosek do Dyrektora Generalnej o naliczenie kar umownych za „X” Etap umowy. Uniemożliwiło to potrącenie kwoty kary umownej z dwóch faktur zapłaconych wykonawcy w dniach 24 maja i 27 czerwca 2024 r. Działanie takie było nierzetelne i niegospodarne.

Z opisu faktury wystawionej przez wykonawcę 22 maja 2024 r. na kwotę 138,7 tys. zł tytułem przygotowania warstwy programistycznej dla awataru misia Wojtka, tj. X Etapu realizacji zamówienia wynikało, że usługa została

²¹⁵ A także wykonanie contentu wideo dla kampanii edukacyjnej w mediach społecznościowych, modeli 3D przedmiotów historycznych oraz animacji trzech awatarów, wykonanie scenariuszy, opisów postaci, zaprojektowanie charakterystycznego key visual.

zrealizowana prawidłowo, a wydatek został zatwierdzony do wypłaty 7 czerwca 2024 r. i tego samego dnia zrealizowany. Dziewięć dni wcześniej sporządzona została opinia prawna w sprawie naliczenia kar umownych, w związku z nieterminową realizacją X Etapu umowy. Notę księgową na kwotę 525,0 tys. zł, w związku z 28 dniową zwłoką wykonawcy, w realizacji X Etapu wystawiono 9 sierpnia 2024 r. (tj. 63 dni po dacie zapłaty za ten etap w związku z jego odbiorem bez uwag). Wystawienie noty pozwoliło na potrącenie wierzytelności z faktury wystawionej 18 lipca 2024 r. na kwotę 284,1 tys. zł za XII Etap. Ponadto zatrzymane zostało zabezpieczenie należytego wykonania umowy w kwocie 133,7 tys. zł. Tym samym na dochody budżetu państwa przekazano 417,8 tys. zł. Jednocześnie w okresie pomiędzy wydaniem opinii w sprawie naliczenia kar umownych a sporządzeniem wniosku o ich naliczenie IPN zapłacił 27 czerwca 2024 r. fakturę za XII Etap w kwocie 49,2 tys. zł. Natomiast 24 maja 2024 r. opłacono 73,8 tys. zł tytułem faktury za XI Etap. W tym czasie toczył się spór kompetencyjny pomiędzy BAG a Biurem Prawnym w kwestii komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za wydanie opinii prawnej w tej sprawie. Do 27 czerwca 2024 r. wydatkowano 3 465,9 tys. zł (tj. 92,4% wartości umowy)²¹⁶, r. A zatem w 2023 r. zapłacono 75,3% wartości umowy pomimo, że faktyczna premiera awatarów nastąpiła 14 kwietnia 2025 r. Zastępca Dyrektora BNT wyjaśniła, że *faktury opłacane były w terminach wynikających z umowy*.

(akta kontroli str. 18002-18014, 31012-31026, 31623-31636, DVDF.40, DVDF.31)

15. Nie udokumentowano szacowania wartości zamówienia w odniesieniu do żadnego z trzech wszczętych przez IPN postępowań przetargowych na wykonanie awatarów postaci historycznych²¹⁷, każde na Wykonanie awatarów dla trzech postaci historycznych. Działanie takie było niezgodne z przepisami rozporządzenia Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii z dnia 18 grudnia 2020 r. w sprawie protokołów postępowania oraz dokumentacji postępowania o udzielenie zamówienia publicznego²¹⁸. Zgodnie z pkt 3 załącznika nr 1²¹⁹ ww. rozporządzenia w protokole postępowania w trybie przetargu nieograniczonego należy wskazać odpowiedni dokument, na podstawie, którego została ustalona wartość zamówienia. Z pkt 6 wniosku zakupowego nr 1116/2023, wynikało, że podstawą ustalenia szacunkowej wartości zamówienia na stworzenie realistycznej, cyfrowej kopii trzech postaci było rozeznanie przeprowadzone na podstawie cenników dostępnych na stronach internetowych firm zajmujących się taką działalnością. W notatce służbowej z 30 czerwca 2023 r. Zastępca Dyrektora BNT potwierdziła aktualność na ten dzień wartości szacunkowej zamówienia oszacowanej we wniosku. W trakcie kontroli NIK nie przedłożono dokumentacji potwierdzającej przeprowadzenie takiego rozeznania.

Zastępca Dyrektora BNT wyjaśniła, że *BNT nie posiada dokumentacji potwierdzającej realizację rozeznania rynku, gdyż weryfikowana była na bieżąco*

²¹⁶ Z tego 2 824,2 tys. zł na podstawie faktur z 2023 r. oraz 641,6 tys. zł na podstawie faktur z 2024 r.

²¹⁷ tj. postępowań: BAG- 98/22 (unieważnione) na wykonanie awatarów dla pięciu postaci historycznych, contentu wideo dla kampanii edukacyjnej na Tik Toku, modeli 3D przedmiotów historycznych oraz animacji pięciu awatarów z przeznaczeniem do wyświetlenia w technologii rozszerzonej rzeczywistości (AR); BAG-35/23 (unieważnione) oraz BAG-72/23.

²¹⁸ Dz. u. z 2020 r. poz. 2434

²¹⁹ tj. wzoru druku ZP-PN

w oparciu o dane publikowane przez firmy zajmujące się wówczas podobnymi przedsięwzięciami. Dodała, że całość była sprawdzana wg kompetencji, gdyż nie znaleziono jednej firmy, która zrealizowała by podobne przedsięwzięcie kompleksowo. W innym piśmie Dyrektor BNT wyjaśniła, że BNT nie posiada dokumentacji potwierdzającej realizację rozeznania rynku, o którym mowa we wnioskach zakupowych nr: 3225/2022, 374/2022, , gdyż weryfikowana był na bieżąco w oparciu o dane publikowane przez firmy zajmujące się wówczas podobnymi przedsięwzięciami. Całość była sprawdzana według kompetencji, gdyż nie znaleziono jednej firmy, która zrealizowałaby przedsięwzięcie kompleksowo. Dodała, że weryfikowano wyceny firm, które zajmują się tworzeniem treści multimedialnych, filmów, grafik, modeli 3D, animowanych postaci (np. typu hologram). Podobnie odniosła się o wskazanie podmiotów, których cenniki przeglądano. Natomiast na pytanie o sposób ustalenia na etapie szacowania wartości zamówienia o braku podmiotu mogącego wykonać zamówienie kompleksowo, Z-ca Dyrektora BNT wyjaśniła, że ustalenie takie odbyło się na podstawie poszukiwania firm w ramach szacowania cen i researchu internetowego.

(akta kontroli str. 31012-31026, 31416-31434, DVDF.64, DVDF.40)

Wyjaśnienie powyższe potwierdza tylko fakt niedokumentowania istotnych czynności mających znaczenie dla postępowania przetargowego. Zamawiający, który udziela zamówienia, dokumentuje przebieg postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w protokole postępowania. Służy to przejrzystości postępowania i realizuje zasadę jawności procedury. Dokumentowanie postępowań obejmuje także obowiązki informacyjne, jakie ciąży na zamawiającym w związku z toczącym się postępowaniem w sprawie zamówienia publicznego.

NIK wskazuje, że zgodnie z wymogami ustawy pzp, zamawiający ustala wartość zamówienia z należytą starannością, tj. z wykorzystaniem niezbędnej wiedzy, umiejętności i doświadczenia. Ponadto szacowanie wartości zamówienia musi być udokumentowane w sposób zapewniający właściwą ścieżkę audytu, tzn. zamawiający musi posiadać dokumenty potwierdzające, że dokonał szacowania w sposób poprawny, z należytą starannością, a tym samym dokonał właściwego wyboru trybu postępowania.

16. Niezgodnie z treścią załącznika nr 2 do zarządzenia nr 29/21 Prezesa IPN z 6 września 2021 r. ustalono wysokość wynagrodzenia dla 15 uczestników dyskusji naukowych organizowanych przez Biuro Badań Historycznych w trakcie Kongresu Pamięci Narodowej w Warszawie. Wynagrodzenia tych osób, wypłacone na podstawie zawartych umów zleceń²²⁰, zawyżone były łącznie o 47,6 tys. zł. W przypadku wynagrodzenia jednego z uczestników dyskusji naukowych przekroczono ustaloną ww. zarządzeniu stawkę aż o 17,6 tys. zł podczas gdy należne wynagrodzenie za półtoragodzinną dyskusję wynosić powinno 900 zł. Przed podpisaniem ww. umów zleceń, uzyskano od Dyrektora Generalnego akceptację wyższych stawek niż przewidzianych w wewnętrznych uregulowaniach.

²²⁰ Nr BKI-0301-29/2023 z 21 marca 2023 r., BKI-0301-35/2023 i BKI-0301-38/2023 z 28 marca 2023 r., BKI-0301-34/2023 z 29 marca 2023 r., BKI-0301-31/2023, BKI-0301-55/2023 i BKI-0301-40/2023 z 4 kwietnia 2023 r., BKI-0301-39/2023 z 6 kwietnia 2023 r., BKI-0301-41/2023 i BKI-0301-63/2023 z 11 kwietnia 2023 r., BKI-0301-49/2023 z 12 kwietnia 2023 r., BKI-0301-62/2023, BKI-0301-65/2023 i BKI-0301-66/2023 z 13 kwietnia 2023 r. oraz BKI-0301-139/2023 z 5 września 2023 r.,

Wprawdzie w § 1 ust. 4 ww. zarządzenia przewidziano, że w szczególnie uzasadnionych, indywidualnych przypadkach, na wniosek kierownika jednostki organizacyjnej, Dyrektor Generalny IPN może podjąć decyzję o zwiększeniu stawek wynagrodzeń. Jednakże wnioski o ww. akceptację nie zawierały szczególnego uzasadnienia do zwiększenia stawek. W pismach wskazywano jedynie – poza zwięzłym opisem sylwetki gościa - że udział danej osoby *gwarantuje wysoki poziom merytorycznej dyskusji*. Szersze uzasadnienie przedstawione zostało dopiero w trakcie kontroli NIK.

Zastępca Dyrektora Biura Badań Historycznych wyjaśnił m.in., że określone w umowach zleceń wynagrodzenia wynikają m.in. z rozpoznawalności osób w świecie nauki, prawniczym bądź dziennikarskim oraz niepodważalnego autorytetu i dorobku; przyjazdem z zagranicy niektórych uczestników debat co wiązało się z wysokimi kosztami podróży.

(akta kontroli str. 17030-17135)

NIK nie podważając dorobku i pozycji naukowców biorących udział w dyskusji wskazuje, treść uzasadnień wniosków skierowanych do Dyrektora Generalnej nie wskazywała na zaistnienie szczególnych okoliczności, a zwiększenie stawek nie miało charakteru indywidualnego. W związku z tym działanie takie było nietransparentne, a ustalenie stawek wynagrodzeń niekiedy kilkudziesięciokrotnie przekraczających ustaloną przez Prezesa wysokość miało charakter całkowicie uznaniowy.

17. Nie wystąpiono, w okresie kwiecień 2024 r.²²¹ – marzec 2025 r., do producenta wykonawczego filmu „Przełamać barierę strachu” z roszczeniem odszkodowawczym w kwocie 110,3 tys. zł z tytułu nienależytego wykonania przez niego umowy z 29 lipca 2020 r. na realizację filmu. Działanie takie było sprzeczne z art. 42 ust. 5 ufp, zobowiązującym jednostki sektora finansów publicznych do ustalania przypadających im należności pieniężnych, w tym mających charakter cywilnoprawny, oraz terminowego podejmowania w stosunku do zobowiązanych czynności zmierzających do wykonania zobowiązania. W ww. umowie z 29 lipca 2020 r. producent wykonawczy filmu, oświadczył, że posiada lub będzie posiadać niezbędne licencje do utworów wykorzystanych w filmie, zwalniając IPN od jakiegokolwiek odpowiedzialności w tym zakresie. Od maja 2021 r. IPN podejmował nieskutecznie dwukrotnie (w sierpniu i wrześniu 2022 r.) próby uzyskania zaspokojenia roszczeń od tego producenta w związku z naruszeń autorskich praw majątkowych. W związku z wytoczeniem powództw przez dwa podmioty, których autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, na podstawie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 27 marca 2024 r., dokonano zapłaty na rzecz jednego z powodów kwoty 24,3 tys. zł, a na rzecz drugiego - na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 12 listopada 2024 r. - uiszczono 86,0 tys. zł.

(akta kontroli str. 10306-10739)

W toku kontroli Zastępca Dyrektora Biura Prawnego wyjaśnił, że m.in. ze względu na odmowę zaspokojenia przez producenta obu ww. roszczeń, ich wysokość wobec podmiotów, których prawa autorskie zostały naruszone ustalona została dopiero prawomocnymi wyrokami. Dodał, że wszczęcie postępowania regresowego przeciwko fundacji uzależniona była od zakończenia przedmiotowych postępowań.

(akta kontroli str. 10306-10340)

²²¹ A następnie od listopada 2024 r.

NIK wskazuje, że IPN zaspokoił roszczenia wynikające z obu wyroków odpowiednio w kwietniu i listopadzie 2024 r. i do dnia udzielenia ww. wyjaśnień (31 marca 2025 r.) nie wystosował roszczenia regresowego w stosunku do tego producenta wykonawczego.

18. Podejmowano w Centrali IPN, w okresie od grudnia 2022 r. do kwietnia 2024 r. opieszale działania w celu ugodowego zakończenia sporu w sprawie powództwa przeciwko IPN o zapłatę niesłusznie potrąconego wynagrodzenia w kwocie 161,1 tys. zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie²²², co prowadziło jedynie do dalszego wzrostu roszczenia ubocznego (odsetki ustawowe za opóźnienie), a tym samym pogarszało pozycję negocjacyjną Instytutu. Ostatecznie IPN, w ramach zawartej ugody z 25 kwietnia 2024 r., zapłacił kwotę 250,0 tys. zł, przy czym od 7 grudnia 2022 r. do 23 kwietnia 2025 r. łączna wartość roszczenia głównego i ubocznego wzrosła z 282,9 tys. zł do 309,3 tys. zł, tj. blisko o 26,4 tys. zł. Mimo dysponowania opinią prawną z grudnia 2022 r. wydaną przez Prokuraturę Generalną RP oraz zgody Dyrektora Generalnej z 12 grudnia 2022 r. na podjęcie rozmów ugodowych lub mediacji stosowną ugodę sądową zawarto dopiero 25 kwietnia 2024 r.²²³. W opinii prawnej z 23 kwietnia 2024 r. wydanej bezpośrednio przed zawarciem ugody niemal w całości powtórzono argumentację z poprzedniej opinii.

Zastępca Dyrektora Biura Prawnego wyjaśnił m.in., że *na żadnym etapie po stronie IPN nie było decyzji o odstąpieniu od negocjacji, a wobec niezaakceptowania propozycji z 31 marca 2023 r. IPN prowadził dalsze negocjacje ugodowe. Od 7 grudnia 2022 r. do 29 lutego 2024 r. negocjacje ugodowe z powodem były nieskuteczne ze względu na utrzymującą się znaczącą rozbieżność stanowisk co do kwoty kilkadziesiąt tysięcy złotych.*

(akta kontroli str. 10306-10311, 10740-10918)

NIK wskazuje, że wysokość roszczenia ubocznego (odsetek) na 7 grudnia 2022 r. wynosiła 121,8 tys. zł, podczas gdy na dzień zawarcia ugody wynosiły już 148,2 tys. zł. Z uwagi na jednoznaczną treść opinii prawnej z 2022 r. i materializowanie się kolejnych ryzyk wymienionych w tej opinii oraz dalsze narastanie wysokości roszczenia ubocznego, niepodjęcie intensywnych działań w celu ugodowego zakończenia sporu było niezgodne z zasadami wynikającymi z art. 44 ust. 3 w zw. z art. 54a ust. 1 i 2 ufp.

19. W efekcie działań związanych ze zmianą harmonogramu wyjazdu służbowego Prezesa IPN, Dyrektora BNT, Dyrektora BWM i Z-cy Dyrektora Biura Prezesa do Stanów Zjednoczonych i Meksyku w dniach 6 – 12 czerwca 2022 r. niegospodarnie wydatkowano 54,6 tys. zł. Zgodnie z pierwotnym harmonogramem wyjazdu służbowego do Stanów Zjednoczonych celem tego wyjazdu było przygotowanie merytoryczne i udział w oficjalnym otwarciu wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” w parafii rzymskokatolickiej w Houston oraz przygotowanie merytoryczne i udział w uroczystym otwarciu Muzeum Ofiar Komunizmu w Waszyngtonie. W tym celu zakupiono bilety lotnicze do USA (z datą wylotu – 6 czerwca 2022 r. oraz powrotne (z datą wylotu – 10 czerwca 2022 r. za łączną kwotę 53,7 tys. zł. W trakcie odbywania podróży zagranicznej w Stanach Zjednoczonych dokonano zmiany harmonogramu pobytu wyjazdu służbowego ww. osób

²²² Liczonymi od kwoty 76 260 zł od 23 lutego 2013 r. do dnia zapłaty, od kwoty 76 260 zł liczonymi od 14 grudnia 2013 r. do dnia zapłaty i od kwoty 8 610 zł od 14 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty.

²²³ Po przeprowadzeniu dwóch negocjacji (w marcu i kwietniu 2023 r.)

poprzez przedłużenie pobytu o wyjazd do Meksyku w dniach 9 – 11 czerwca 2022 r. Celem tej podróży było spotkanie z przedstawicielami studia filmowego DOS Corazones w sprawie omówienia możliwości dalszej współpracy IPN ze studiem w zakresie promowania projektów edukacyjnych IPN za granicą. Skutkowało to poniesieniem kosztów wynikających z rezygnacji z lotu powrotnego do Polski w łącznej wysokości 26,9 tys. zł. W trakcie pobytu w Meksyku zmieniono termin wylotu samolotem do Polski, pomimo opłaconych biletów lotniczych za kwotę 27,7 tys. zł. Zrezygowano z zaplanowanego lotu z Meksyku do Polski w dniu 10 czerwca 2022 r., co skutkowało poniesieniem kosztów przebukowania biletów na lot w dniu następnym (tj. 11 czerwca) w kwocie 31,8 tys. zł. Ze sprawozdań z realizacji ww. podróży służbowego w Meksyku jako oczekiwany rezultat tej podróży wskazano - spotkania z reżyserem i założycielem studia filmowego w oraz ambasadorem RP w Meksyku, które były okazją do omówienia możliwości zorganizowania wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” w Meksyku. Takie działanie związane z realizowaniem wyjazdu służbowego zagranicznego było sprzeczne z zasadami gospodarowania określonymi w art. 44 ufp.

Dyrektor Biura Współpracy Międzynarodowej wyjaśniła, że zmiana harmonogramu wyjazdu służbowego do Stanów Zjednoczonych wynikała z przyczyn niezależnych. Nie doszło do spotkania z reżyserem filmu „Max and me” planowanym w USA. W tej sytuacji reżyser oraz przedstawiciele firmy dystrybucyjno-produkcyjnej DOS Corazones zaprosili kierownictwo IPN na przedpremierowy pokaz wskazanego filmu, dotyczącego Ojca Maksymiliana Marii Kolbego, jednej z kluczowych postaci w edukowaniu o XX-wiecznej historii Polski w kraju i za granicą. W związku z tą propozycją zaistniała konieczność uzupełnienia planu wyjazdu o pobyt w Meksyku, zwłaszcza że w planach kierownictwa IPN były rozmowy z placówką RP w Mexico City, które zakładano w późniejszym czasie. Wobec konieczności wyjazdu do Mexico City, planowane rozmowy zostały przyspieszone.

(akta kontroli str. 31917-31920, 34387-34479, 34671-34706, 34884-34894)

W efekcie koszty wyjazdu służbowego do Stanów Zjednoczonych i Meksyku tych czterech osób wyniosły blisko 200,0 tys. zł., z tego koszty transportu lotniczego – 177,3 tys. zł. Ponadto stwierdzono, że zapłaty za zakup biletu lotniczego dla tych osób na trasie Waszyngton – Mexico City (w dniu 9 czerwca 2022 r.) oraz na trasie Mexico City – Warszawa (w dniu 11 czerwca 2022 r. dokonano dopiero rok później (tj. w dniu 29 czerwca 2023 r.) na podstawie wystawionych w dniu 20 kwietnia 2023 r. duplikatów oryginału faktury. Takie działanie polegające na ewidencjonowaniu przeszłych zdarzeń (wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań) w księgach rachunkowych w następnym roku, od ich wystąpienia było niezgodne z przepisami art. 20 uor.

Dyrektor Biura Współpracy Międzynarodowej wyjaśniła, że zapłaty za zakup biletów lotniczych na podstawie duplikatów faktur dokonano rok później od momentu wystawienia faktur właściwych, z uwagi na fakt, że wpływ na skrzynkę pocztową kolejnych faktur dotyczących tej samej delegacji, a związanych z przebukowaniem biletów, nie został odnotowany przez pracownika. Firma zajmująca się zakupem biletów lotniczych dla IPN na podstawie umowy przetargowej do końca roku rozliczeniowego nie poinformowała IPN, iż upłynął termin płatności zobowiązania. Dokonała tego dopiero w 2023 roku i wtedy też należność ta została uregulowana na podstawie duplikatu oryginalnej faktury.

(akta kontroli str. 34884-34894)

Ponadto, w związku z wyjazdem służbowym do USA w terminie 6-10 czerwca 2022 r. i koniecznością wykonania testu PCR na obecność covid-19 Prezes IPN zamówił usługę wykonania testu z dojazdem do pacjenta za kwotę 2,5 tys. zł zamiast wykonać test stacjonarnie w odpowiednim punkcie pobrań za standardową opłatą wynoszącą 200-400 zł, tak jak pozostali uczestnicy wyjazdu służbowego. Takie działanie było niezgodne z zasadą oszczędnego gospodarowania środkami publicznymi. Z-ca Dyrektora Biura Prezesa wyjaśniła, „w związku z wcześniej podjętymi zobowiązaniami służbowymi Prezesa IPN, jedynym możliwym rozwiązaniem było zlecenie usługi wykonania testu PCR na obecność covid-19 w dniu 5 czerwca 2022 r. (niedziela) z dojazdem do pacjenta.

(akta kontroli str. 35345-35353)

NIK wskazuje, że z powyższego wyjaśnienia nie wynika żadne racjonalne uzasadnienie dla podjętej decyzji, a zwłaszcza konkretne argumenty przemawiające za przyjętym rozwiązaniem. Nie uprawdopodobniono, jakie konkretnie obowiązki i w jakim stopniu uniemożliwiały realizację tego wymogu w standardowy sposób.

20. Przy wydatkowaniu środków na realizację działalności IPN stwierdzono przypadki naruszenia zasady racjonalnego gospodarowania środkami publicznymi, określonymi w art. 44 ust. 3 ufp, poprzez dokonywanie wydatków na łączną kwotę 559,0 tys. zł z przeznaczeniem na:

- a) stworzenie aplikacji komputerowej „Szybowcowa 87”, wykonanej w technologii wirtualnej rzeczywistości, przenoszącej użytkownika w czasie do Wrocławia lat '80 XX wieku i przybliżająca temat „Solidarności Walczącej” za kwotę 158,7 tys. zł. Aplikację udostępniono na platformie Steam. Ze statystyk Steam wynikało, że aplikacja cieszyła się niewielkim zainteresowaniem graczy (średnio jeden gracz dziennie), co świadczy o nieefektywnym wydatkowaniu środków na produkcję tej aplikacji.

Dyrektor BNT zeznała, że *pomysł zbudowania takiej aplikacji powstał w oparciu o wyniki badań z raportu dotyczącego nowych technologii, w którym wskazano, że projekty powinny odnosić się do konkretnych regionów. Aplikacja Szybowcowa 87 była przeznaczona na użytek powstającego we Wrocławiu centrum edukacyjnego i tam cieszyła się ogromną popularnością (aplikacja, z wykorzystaniem technologii VR dostępna była w Oddziale we Wrocławiu).* Dyrektor BTN zeznała, że *nie było naszym celem, aby stworzyć wielki projekt, wielkobudżetowy, gdyż był to z założenia mały projekt, który we Wrocławiu jest bardzo rozpoznawalny. Cel osiągnęliśmy ale nie kontynuowaliśmy tego ze względu na ograniczenia budżetowe. Statystyki platformy Steam nie oddawały faktycznego zainteresowania grą u osób odwiedzających Oddział.*

(akta kontroli str. 12080-12099, 28961-29042)

- b) prowadzenie płatnych aktywności w mediach społecznościowych IPN w okresie marzec 2022 – marzec 2023 obejmujących: przygotowanie postów, ustanowienie infrastruktury i realizację kampanii płatnej u dostawców platform społecznościowych, czy reagowanie na aktywności odbiorców agencji marketingowej za kwotę 110 tys. zł, pomimo, że zadania w zakresie prowadzenia mediów społecznościowych IPN i prowadzenia kampanii w mediach społecznościowych należały do obowiązków pracowników Sekcji Mediów Społecznościowych w Wydziale Komunikacji Społecznej w Biurze Prezesa (zgodnie z ówczesnym regulaminem organizacyjnym).

Zastępca Dyrektora Biura Prezesa wyjaśniła, że w latach 2022-2023 Sekcja Mediów Społecznościowych była w trakcie reorganizacji. W marcu 2022 roku w sekcji pracowały 3 osoby do zakresu obowiązków których poza obsługą mediów społecznościowych było przygotowywanie tekstów na stronę internetową oraz redagowanie strony głównej www.ipngov.pl, obsługa fotograficzna, pisanie relacji z wydarzeń, obróbka i przygotowywanie materiałów video na potrzeby mediów społecznościowych i portali IPN. Z uwagi na dużą rotację w Sekcji Mediów Społecznościowych oraz braku osoby mającej doświadczenie w prowadzeniu płatnych aktywności w social mediach IPN usługa była realizowana przez firmę zewnętrzną. Aktualnie po odbyciu szkolenia zadania związane z płatnymi promocjami na Facebooku wykonuje pracownik Biura Prezesa.

(akta kontroli str. 35436-35440, DVDF.3)

NIK konsekwentnie²²⁴ wskazuje, że zlecanie usług podmiotom zewnętrznym na zadania, które należą do komórek organizacyjnych i obowiązków służbowych pracowników jest działaniem niegospodarnym.

- c) stworzenie teledysku do kolędy patriotycznej „Lulajże, Jezuniu, na polskiej ziemi”, tj. na działanie nienależące do zadań ustawowych IPN i tym samym bezzasadnie wydatkowano środki²²⁵ w kwocie 106,8 tys. zł.

Zastępca Dyrektora BWK wyjaśnił, m.in. że celem nagrania teledysku było przywrócenie pamięci o trudnych momentach w historii Polski, kiedy Naród musiał walczyć o przetrwanie fizyczne, ale i kulturowe. Istotą projektu było pokazanie, że nieznane teksty kolęd powstawały w miejscach niekojarzących się z radosnym obchodzeniem świąt Bożego Narodzenia – w sowieckich łagrach, niemieckich obozach koncentracyjnych, obozach jenieckich. Dodał także, że teledysk posiada również funkcję promocji płyty audio z nagraniem materiałem zawierającym polskie kolędy patriotyczne. Płyta nie była dystrybuowana komercyjnie (udostępniona w serwisach społecznościowych) gdyż stworzono ją do działań edukacyjnych i propagujących historię w internecie.

(akta kontroli str. 23557-23569, 23968-23984, 24039-24046)

NIK wskazuje, że promocja IPN, w tym przypadku poprzez nagranie teledysku do kolędy patriotycznej z udziałem Prezesa i pracowników IPN, nie należy do zadań IPN. Przywracanie pamięci o trudnych momentach w historii Polski, poprzez zlecenie wykonania utworów muzycznych popularnym artystom i zespołom oraz udziale w teledysku pracowników

²²⁴ por. wyniki kontroli P/22/074, pn. Nabywanie usług doradczych i eksperckich przez jednostki samorządu terytorialnego (<https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/22/074/>).

²²⁵ W tym 57,8 tys. zł za wykonania artystyczne a 49,0 tys. zł za realizację nagrania teledysku.

IPN, wydając ponad 100 tys. zł, uznać należy za niecelowe. Jednocześnie wskazać należy, że teledysk zamieszczony na jednym z serwisów internetowych (wg danych z początku maja 2025 r.) wyświetlony został ok. 13,3 tys. razy, co świadczy o niedużym dotarciu do społeczeństwa z ww. przekazem.

- d) produkcję edukacyjnej gry planszowej „Przetrwanie: 44” z okazji przypadającej w 2024 r. 80. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego. Pomimo poniesionych w latach 2023 – 2024 wydatków w łącznej wysokości 71,0 tys. zł na: przeniesienie autorskich praw majątkowych do gry, przeprowadzenie testów instrukcji oraz wykonania jej prototypowego egzemplarza, do dnia kontroli NIK nie wprowadzono jej do obrotu.

Naczelnik Wydział Projektów Multimedialnych i Notacji wyjaśnił, że *etap koncepcyjno-projektowy gry „Przetrwanie '44” został zrealizowany zgodnie z ówczesnym planem finansowym. Powstał prototyp, przeprowadzono testy, a prawa majątkowe zostały przeniesione na IPN. Gra została bardzo dobrze oceniona w fazie pilotażu, jednakże z uwagi na istotne zmniejszenie budżetu BEN, nie było możliwości sfinansowania jej produkcji. Decyzja o wstrzymaniu projektu miała charakter wyłącznie budżetowy i była podyktowana koniecznością racjonalizacji wydatków.*

(akta kontroli str. 4163-4184)

- e) usługi montażu nagrań powstających w Centralnym Przystanku Historia w okresie lipiec - listopad 2024 r., obejmujące montaż oraz usługi dodatkowe (tj. ustawianie kamer, światła i przygotowanie scenografii) w celu przygotowywania do emisji na kanale IPN TV materiałów filmowych za kwotę 41,6 tys. zł, pomimo, że w okresie od czerwca do listopada 2024 r. zapłacono innemu podmiotowi wynagrodzenie w kwocie 68,5 tys. zł za wsparcie techniczne dla pracowników BRP i BPH przy produkcji programów wideo w studio CPH, którzy w ramach codziennych obowiązków mieli obsługiwać wydarzenia organizowane w CPH. Celem zlecenia usługi wsparcia technicznego było umożliwienie pracownikom sprawnej pracy z kamerami, dźwiękiem, światłem, a także montaż materiałów wideo. Obejmowało poznanie zaawansowanej technologii umożliwiającej prowadzenie wszelkich działań medialnych w ramach studia oraz eksperckie doradztwo w zakresie realizacji audio i video oraz montażu materiałów, które będą powstawały w studio.

Dyrektor BRP wyjaśnił, że *produkcja materiałów wideo jest procesem wymagającym bardzo specjalistycznych umiejętności. Uznano, że w pierwszej kolejności należy skupić się na szkoleniu w zakresie produkcji, czyli prawidłowym streamingowaniu i rejestracji wydarzeń. Biorąc pod uwagę, że w umowie przewidziano na realizację zadań jedynie 200 godzin do wykorzystania do 15 grudnia 2024 r., uznano, że czasochłonny proces montażu zarejestrowanych materiałów, należy zlecić wykonawcy. W poszanowaniu dla odbiorców przyzwyczajonych do cyklicznie emitowanych na kanale IPNtv programów, uznano aby w jak najkrótszym czasie przeszkolić pracowników do samodzielnej produkcji materiałów wideo. Montaż nagrań jest bowiem czynnością mniej skomplikowaną niż prawidłowe wykonanie nagrania. Po niecałym roku od działalności studia multimedialnego, pracownicy samodzielnie wykonują zadania w zakresie produkcji materiałów wideo.*

(akta kontroli str. 4079-4123)

NIK wskazuje, że w postępowaniu przetargowym na „Kompletne wykonanie studia multimedialnego IPN”²²⁶ oraz w umowie z 27 listopada 2023 r. nie zagwarantowano odpowiedniego zakresu szkoleń pozwalającego na nabycie wystarczających kompetencji do profesjonalnej obsługi studia przez pracowników, co skutkowało koniecznością dodatkowego poniesienia kosztów na opłacenie wsparcia technicznego w wysokości 68,5 tys. zł.

Dyrektor BRP wyjaśnił, że *ww. postępowania przetargowe dotyczyły wykonania studia multimedialnego IPN, czyli faktycznego wybudowania i wyposażenia przestrzeni przeznaczonej do produkcji materiałów wideo. W 2023 r. BRP dysponowało środkami finansowymi tylko na te działania, które zostały podjęte w wyniku tego postępowania a w umowie zagwarantowano przeszkolenie stanowiskowe pracowników w zakresie bezpiecznego poruszania się w przestrzeni studia i bezpiecznego użytkowania sprzętu zainstalowanego w studiu, dzięki czemu zapewniono bezpieczeństwo pracy pracownikom oraz prawidłowe wykorzystanie sprzętu zainstalowanego w studiu. Podkreślił, że kwestie związane ze szkoleniem w zakresie profesjonalnej obsługi studia postanowiono uregulować w kolejnym roku budżetowym. Nabycie kompetencji w zakresie produkcji jest procesem długotrwałym, wymagającym zdobywania doświadczenia w ramach realizacji konkretnych zadań związanych z produkcją materiałów wideo dlatego zdecydowano się na zlecenie usługi wsparcia. Przyniosło to pozytywne efekty, bo zaledwie po roku od rozpoczęcia działalności studia, produkcja materiałów wideo odbywa się w całości z wykorzystaniem zasobu osobowego i sprzętowego.*

(akta kontroli str. DVDF.59)

- f) organizację uroczystości nadania stowarzyszeniu „Klubowi Bokserskiemu Brzostek Top Team” imienia Jana Biangi za kwotę 37,0 tys. zł pomimo, że w latach poprzednich odbywało się szereg imprez upamiętniających postać tego boksera a kwestie nadania nazewnictwa organizacji społecznej należą do organów stowarzyszenia i charakter tego przedsięwzięcia nie powinien podlegać finansowaniu ze środków publicznych. Zastępca Dyrektora Biura Prezesa wyjaśnił, że *idea Stowarzyszenia nadania imienia Jana Biangi zasługuje na uznanie, a organizacja uroczystości we współpracy z IPN miała na celu pogłębienie i utrwalenie wiedzy historycznej, szczególnie wśród młodego pokolenia na temat wielkich Polaków i ich czynów mających wpływ na kształtowanie losów naszej Ojczyzny, a także wzmocnienie poczucia dumy z tożsamości narodowej i dorobku polskich sportowców.*

(akta kontroli str. 3147-3148)

NIK wskazuje, że rolą IPN jest prowadzenie działań z zakresu edukacji historycznej i propagowanie treści historycznych w ramach tej uroczystości działań edukacyjnych a niekoniecznie finansowanie organizacji tego wydarzenia.

- g) organizację trzech turniejów piłkarskich IPN CUP 2022 dla młodych piłkarzy w ramach organizowanych pikników historycznych i opracowanie koncepcji na organizację międzynarodowego turnieju piłki nożnej oraz "retro-meczu" podczas Kongresu Pamięci Narodowej na łączną kwotę 22,2 tys. zł, pomimo, że w ramach tych wydarzeń

²²⁶ Nr BAG-102/23.

przewidziano szereg zajęć edukacyjnych w zakresie upowszechniania historii najnowszej Polski, a wydarzenie sportowe nie było niezbędne dla prowadzenia działań edukacyjnych a z kolei koncepcje organizacji turniejów piłki nożnej oraz "retro-meczu" ostatecznie nie zostały zrealizowane.

Zastępca Dyrektora Przystanku Historia Prezesa wyjaśnił, że *podczas spotkań z podmiotami zajmującymi się realizacją wydarzeń kulturalno-sportowych wyklarowała się możliwość połączenia rywalizacji sportowej z poznawaniem najnowszej historii Polski w ramach otwierania się IPN na najmłodszych odbiorców. Koncepcja ta uzyskała uznanie ze względu na możliwość dotarcia z przekazem historyczno-edukacyjnym do kilkuset uczestników samych zawodów ale także do rodziców dzieci, czy innego odbiorcy, jako że wydarzenia te były szeroko reklamowane regionalnie. W odniesieniu do zlecenia koncepcji turniejów Z-ca Dyrektora BPH wyjaśnił, że „zlecenie przygotowania obydwu koncepcji zostało przeprowadzone z myślą zorganizowania dwóch odrębnych wydarzeń. W toku prac nad wydarzeniem operator nie zezwolił na skorzystanie z boiska, dlatego też planowane projekty nie mogły odbyć się w zakładanej formie. Oba podmioty, które wykonały usługę przeprowadziły szczegółową analizę możliwości przeprowadzenia wydarzenia. Odbyło się kilka spotkań w biurach BPH gdzie zaprezentowano ofertę wraz z przewidywanym szacunkiem kosztów.*

(akta kontroli str. 3147-3148)

NIK wskazuje, że podczas turniejów prowadzone były lekcje czy warsztaty, oraz zorganizowano zabawy i gry historyczne, co było wystarczające dla realizacji edukacji historycznej wśród najmłodszych.

- h) przeprowadzenie kampanii medialnej „Zielone inwestycje w magazynie Forbes i Business Insider oraz na Polskim Kongresie Klimatycznym za kwotę 11,7 tys. zł w formie artykułu sponsorowanego o działaniach proekologicznych IPN, pomimo, że upowszechnianie działalności IPN w kontekście proekologicznych działaniach nie stanowi realizacji zadań ustawowych Instytutu.

Dyrektor BRP wyjaśnił, że *upowszechnianie działalności IPN w kontekście proekologicznych działań mieści się w szeroko pojętym patriotyzmie, a więc stanowi realizację ustawowych działań IPN, polegających na upowszechnianiu postaw patriotycznych, gdyż patriotyzm to troska nie tylko o materialne, ale również o przyrodnicze dziedzictwo Ojczyzny. Upowszechniając informację o proekologicznych działaniach Instytutu, realizowana jest również misja edukacyjna w kontekście działań podejmowanych z myślą o przyszłych pokoleniach (m.in. digitalizacja zasobu archiwalnego IPN, elektroniczne udostępnianie dokumentów, e-wydawnictwa, korzystanie przy konstrukcji wystaw historycznych z paneli fotowoltaicznych, korzystanie z aut elektrycznych, dostępnych we flocie samochodowej IPN czy wykorzystywanie energii odnawialnej w obiektach IPN). Dyrektor Biura Rzecznika Prasowego wyjaśnił, że działania edukacyjne i informacyjne IPN, nawet jeżeli ukierunkowane na propagowanie proekologicznych praktyk instytucjonalnych, stanowią nieodzowny element szeroko pojmowanej działalności propatriotycznej, będąc jednocześnie odpowiedzią na potrzebę inkorporowania paradygmatu ekorozwoju do struktur instytucji państwowych.*

(akta kontroli str. 3327-3351, 18291-18293, DVDF.59)

21. Nie zapewniono w latach 2022-2025 (do 9 maja) funkcjonowania w IPN skutecznej i efektywnej kontroli zarządczej w obszarze zamówień na dostawy i usługi, wbrew obowiązkom wynikającym z art. 68 ust. 2 pkt 1, 2 i 5 oraz 69 ust. 1 pkt 3 ufp. W efekcie nie weryfikowano w tym okresie prawidłowości udzielania zamówień związanych z nabywaniem usług i dostaw pod kątem przestrzegania zasad szacowania wartości zamówienia, zachowania bezstronności i obiektywizmu przy wyborze wykonawców, a także zachowywania zasad uczciwej konkurencji. Na słabość kontroli zarządczej w tym obszarze w Centrali IPN wskazywały, m.in.:

- udzielenie w sposób niezgodny z postanowieniami obowiązującego w IPN zarządzenia nr 65/20 Prezesa IPN z 30 grudnia 2020 r. w sprawie udzielania zamówień publicznych szeregu zamówień publicznych. Porównaniu nie poddawano trzech ofert. W przypadkach zamówień publicznych, których wartość przekraczała 10,0 tys. zł wysyłanie zapytania ofertowego do trzech potencjalnych wykonawców a następnie podejmowanie decyzji o udzieleniu zamówienia na podstawie otrzymania jednej lub dwóch ofert, tj. bez porównania obejmującego minimum trzy ofert różnych wykonawców, co było naruszeniem obowiązujących w IPN zasad określonych w § 6 pkt 7 ppkt 6 ww. zarządzenia;
- dokonywanie rozeznania rynku w sposób ograniczony i niezapewniający zachowania standardów uczciwej konkurencji, m.in. poprzez:
 - a) praktyki Dyrektora BPH przekazywania pracownikom dokonującym rozeznania rynku danych podmiotów, do których należy skierować zapytanie ofertowe lub wprost danych wykonawców, którym należy udzielić zamówienia;
 - b) praktyki udzielania zamówień, bez zapewnienia trybu konkurencyjnego, podmiotom z którymi Dyrektor BWK współpracował prywatnie, w tym w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej;
 - c) kierowania zapytań ofertowych do podmiotów, których zakres działalności w sposób oczywisty nie odpowiadał charakterowi i przedmiotowi zlecenia;
 - d) przesłania przez Zastępcę Dyrektora BWM korespondencji mailowej do podmiotu, który realizował już na rzecz Centrali IPN tożsame zamówienie, w sprawie wyceny usług związanych z organizacją wystawy multimedialnej immersyjnej „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” bezpośrednio przed ogłoszeniem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego przez Oddział w Rzeszowie;
 - e) praktyki dzielenia zamówień, m.in. poprzez przekazywanie Oddziałom danych wykonawcy, z którym należy zawrzeć umowę lub przesuwania środków finansowych na realizację zadań.
- niewykorzystywanie do procedowania zapytań ofertowych (tzw. podprogowych) platformy przetargowej, tj. narzędzia, którym dysponowano. Narzędzie to wykorzystywane było przez IPN wyłącznie do prowadzenia postępowań przetargowych wg trybów określonych przez Pzp. Tymczasem pozwalało ono na publikowanie zapytań ofertowych do 130 tys. zł, jednakże nie korzystały z niego biura IPN do wyłaniania wykonawców zamówień zleczanych na realizację zadań ustawowych IPN. Tym samym nie zapewniano podmiotom równego dostępu do realizacji usług i dostaw finansowanych ze środków publicznych, pomimo że IPN

posiadał takie możliwości. Działanie takie było sprzeczne z zasadą dokonywania wydatków publicznych w sposób celowy i oszczędny przy optymalnym doborze metod i środków służących osiągnięciu założonych celów, o której mowa w art. 44 ust. 3 pkt 1 lit. b ufp.

W latach 2022-2025 Centrala IPN wykorzystwała możliwość ogłoszenia zapytania ofertowego, tj. postępowania prowadzonego w odniesieniu do zamówień publicznych o wartości mniejszej niż 130,0 tys. zł netto jedynie dla realizacji zamówień służących celom administracyjno-organizacyjnym.

(akta kontroli str. 11849-11859, 11866-11885, 12179-12193)

Dyrektor BPH, wyjaśnił, że *nigdy nie korzystał z platformy zakupowej ale wiem, że coś takiego istnieje, jednakże nie było to w strefie jego zainteresowań ponieważ nie był nigdy członkiem komisji przetargowej. A do kilku przetargów, które zrealizowało BPH zawsze wyznaczał konkretnych pracowników, którzy się tym zajmowali.* Dyrektor BWK wyjaśnił, że nie wiedział o takiej platformie i sposobie jej funkcjonowania.

(akta kontroli str. 12179-12193)

W ramach wykonania wniosków po kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2024 r., Dyrektor Generalna wyjaśniła, że zidentyfikowano ryzyka mogące pojawić się przy realizacji celów operacyjnych, określono sposób reakcji na ryzyko oraz osoby odpowiedzialne. Przykładowo: w ramach działalności Dyrektora Generalnego jako ryzyka o najwyższym poziomie zidentyfikowano: brak skutecznego nadzoru nad realizacją przedsięwzięć wynikających z podpisanych umów; Naruszenie praw autorskich przy wykorzystaniu i publikowaniu zdjęć w portalach internetowych; Nieprawidłowe szacowanie wartości zamówienia; Nieskuteczne wyegzekwowanie polis OC zabezpieczających swym zakresem zapisy umowy w związku z przeprowadzonymi postępowaniami publicznymi

(akta kontroli str. 17595-17597, DVDF.83)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie rozporządzanie środkami finansowymi IPN w okresie objętym kontrolą.

Nienależyte zarządzanie środkami publicznymi przez Biuro Nowych Technologii w realizacji cyfrowych projektów, skutkowało ich niegospodarnym wydatkowaniem na kwotę 8 342,8 tys. zł. Dotyczyło to: wieloletniej kosztownej promocji gry komputerowej „Gra Szyfrów” za kwotę 4 718,2 tys. zł, nierzetelnego odbioru przedmiotu zamówienia na wykonanie awatarów dla trzech postaci, na które wydatkowano kwotę 3 465,9 tys. zł, zlecenia produkcji aplikacji komputerowej „Szybowcowa 87” za 158,7 tys. zł cieszącej się znikomą popularnością wśród graczy na platformie Steam.

Niecelowe było wydatkowanie również 949,7 tys. zł na obsługę Biura Nowych Technologii, poprzez dopuszczenie do nieoszczędnego gospodarowania środkami publicznymi m.in. na stałą na obsługę prawną w kwocie 423,5 tys. zł, zarządzanie dedykowaną BNT stroną internetową w kwocie 226,3 tys. zł, pełnienie funkcji strażnika znaku BNT (w tym opracowanie key visual) w kwocie 141,3 tys. zł.

Realizując projekty edukacyjno-kulturalne na łączną kwotę 5 973,3 tys. zł naruszano zasady uczciwej konkurencji oraz równego traktowania wykonawców, nie zachowując zasad oszczędnego wydatkowania środków określonych w art. 44 ust. 3 ufp. Zlecano realizację zamówień bez wymaganego uregulowaniami wewnętrznymi rzetelnego rozeznania rynku, bądź kierowano

zapytania ofertowe do podmiotów powiązanych osobowo z pracownikami Centrali IPN zajmującymi kierownicze stanowiska lub przez nich wskazanych.

W Centrali IPN nie zapewniono zatem skutecznego i adekwatnego systemu kontroli zarządczej w obszarze zamówień usług i dostaw, określonego w art. 68 ufp, do której zapewnienia na podstawie art. 69 ust.1 pkt 3 ufp zobowiązany był Prezes IPN.

Rozbudowana struktura organizacyjna Centrali IPN była niezgodna z ustawą o IPN. Powołania na dyrektorów nowych komórek Prezes IPN dokonał w drodze powierzenia funkcji dyrektora w ramach umowy o pracę, tj. w trybie niezgodnym z art. 19 ust. 2 ustawy o IPN. Na wynagrodzenia dyrektorów i zastępców dyrektorów²²⁷ ww. biur w latach 2022-2025 (I kwartał) wydatkowano łącznie 4 821,9 tys. zł, czym naruszono zasady celowości wydatków publicznych, wynikające z art. 44 ust. 3 ufp.

W latach 2022-2025 (I kw.) w IPN podjęto działania w celu stworzenia w Waszyngtonie stałej placówki IPN pod nazwą „Lech Kaczyński Press Corner”, wydatkując kwotę 397,0 tys. zł, mimo że placówka taka nie była przewidziana w strukturze organizacyjnej Instytutu, określonej w art. 18 ust. 1 ustawy o IPN, co naruszało zasady dokonywania wydatków publicznych w sposób określony w art. 44 ust. 3 pkt 1 ufp.

Przy wydatkowaniu środków na realizację działalności IPN stwierdzono również inne przypadki poniesienia wydatków, na łączną kwotę 1 777,3 tys. zł z naruszeniem zasad gospodarowania środkami publicznymi określonych w art. 44 ust. 3 ufp. Dotyczyły one w szczególności: niewyemitowania miniseriału fabularnego, wyprodukowanego ponad 2,5 roku wcześniej, na który wydatkowano 1 218,3 tys. zł, zlecenia agencji marketingowej prowadzenie płatnych aktywności w mediach społecznościowych Instytutu za kwotę 110 tys. zł, produkcji teledysku do kolędy patriotycznej za kwotę 106,8 tys. zł z udziałem Prezesa i pracowników IPN czy produkcji edukacyjnej gry planszowej „Przetrwanie: 44” za 71,0 tys. zł, której nie wprowadzono ostatecznie do obrotu edukacyjnego.

Wydatki na podróże służbowe krajowe i zagraniczne objęte badaniem w kwocie 1 762,0 tys. zł (tj. 17,5% ogółu) ponoszono celowo i prawidłowo rozliczano, za wyjątkiem realizacji jednego wyjazdu służbowego zagranicznego skutkującego, niegospodarnym poniesieniem wydatków w kwocie 54,6 tys. zł za zakupione bilety lotnicze, które nie zostały zrealizowane.

Objęte badaniem dotacje celowe w kwocie 14 037,5 tys. zł (tj. 66,8% ogółu) zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem i prawidłowo rozliczone. Korzystania ze służbowych kart płatniczych i rozliczanie płatności przy użyciu karty dokonywano zgodnie z przyjętymi regulacjami.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi	NIK nie formułuje uwag.
Wnioski	

²²⁷ 9 osób.

1. Doprowadzenie organizacji IPN do zgodności z przepisami ustawy o IPN.
2. Zapewnienie racjonalnego gospodarowania środkami publicznym z uwzględnieniem zasad określonych w art. 44 ust. 3 pkt. 1 ufp.
3. Korzystanie z platformy przetargowej IPN-KŚZpNP w przypadku udzielania zamówień poniżej kwoty 130,0 tys. zł w celu zapewnienia oszczędnego i transparentnego wydatkowania środków publicznych.
4. Rozważenie podjęcia działań ukierunkowanych na ograniczenie wydatków związanych z wynajmowaniem nieruchomości, w szczególności poprzez dostosowanie stanu posiadania do rzeczywistych potrzeb, ściśle powiązanych z wykonywanymi zadaniami.
5. Przestrzeganie uregulowań wewnętrznych w zakresie udzielania zamówień publicznych, w tym w szczególności sporządzanie zestawienia porównawczego minimum trzech ofert różnych wykonawców albo rzetelnego uzasadnienia powierzenia wykonania zamówienia konkretnemu wykonawcy.
6. Opracowanie metod oceny spodziewanej rzeczywistej efektywności projektów, rzetelne weryfikowanie celowości organizacji tych wydarzeń oraz zasadności poniesienia przewidywanych kosztów.
7. Ustalanie wynagrodzeń uczestników dyskusji naukowych zgodnie z wewnętrznymi regulacjami IPN.
8. Wystąpienie do producenta wykonawczego filmu „Przełamać barierę strachu” z roszczeniem odszkodowawczym w kwocie 110,3 tys. zł.
9. Zapewnienie rzetelnej wyceny nieruchomości przed ich nabyciem.
10. Racjonalizację sposobu korzystania z licencji komputerowych oraz kontrolę zgodności sposobu korzystania z nich z regulacjami wewnętrznymi.
11. Ustalenie i dochodzenie należności za pokój gościnny od Prezesa IPN.
12. Racjonalizację nakładów na wydawnictwa i publikacje IPN oraz ewidencjonowanie egzemplarzy publikacji stanowiących nadwyżki produkcyjne.
13. Zapewnienie prawidłowej inwentaryzacji aktywów powierzonych kontrahentom.
14. Zapewnienie przestrzegania zasad korzystania z systemów informatycznych w zakresie dostępu osób, wobec których ustał stosunek zatrudnienia oraz bezpieczeństwa korzystania z tych systemów.
15. Wypracowanie mechanizmów kontrolnych i identyfikacji ryzyk przeciwdziałającym nieprawidłowościom ujawnionym w trakcie kontroli.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w postaci elektronicznej z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje *prawo zgłoszenia* na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa NIK. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 21 maja 2025 r.

Wiceprezes

Najwyższa Izba Kontroli

Michał Jędrzejczyk

/podpisano elektronicznie/